

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

prof. dr hab. Elżbieta Holewińska-Łapińska

**Pozostawienie władzy rodzicielskiej
nad wspólnymi małoletnimi dziećmi obojgu
rozwiedzionym rodzicom oraz rozstrzygnięcia
o kontaktach z dziećmi
w wyrokach rozwodowych**

Warszawa 2012

Spis treści

I. Uwagi wprowadzające	1
II. Porozumienie rodziców	6
1. Geneza instytucji „porozumienia” przedstawianego przez rodziców sądowi	6
2. Katalog elementów porozumienia rodziców	6
3. Propozycje treści porozumień („planów wychowawczych”)	9
4. Forma „porozumienia”	23
III. Krótka ogólna charakterystyka rozstrzygnięć o władzy rodzicielskiej i kontaktach z dziećmi zawartych w wyrokach rozwodowych wydanych w styczniu 2011 r. przez wylosowane sądy	25
1. Ustalenia ogólne	25
1.1. Sposób rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej.....	25
1.2. Sposób rozstrzygnięcia o kontaktach z dzieckiem tego z rodziców, z którym dziecko nie mieszka.....	26
2. Rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej i kontaktach z dziećmi wydane przez sądy, których orzecznictwo było przedmiotem badania	28
2.1. Sąd Okręgowy w Białymstoku.....	28
2.2. Sąd Okręgowy w Częstochowie.....	29
2.3. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim.....	31
2.4. Sąd Okręgowy w Kielcach.....	32
2.5. Sąd Okręgowy w Łodzi.....	34
2.6. Sąd Okręgowy w Opolu.....	35
2.7. Sąd Okręgowy w Płocku.....	36
2.8. Sąd Okręgowy w Rzeszowie.....	37
2.9. Sąd Okręgowy w Siedlcach.....	42
2.10. Sąd Okręgowy w Toruniu.....	43
2.11. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze.....	44
2.12. Uwagi podsumowujące.....	46
IV. Opis przypadków	49
1. Porozumienia stron związane z podziałem rodzeństwa	49
Przypadek pierwszy (zgodny podział rodzeństwa).....	49

Przypadek drugi (zgodny podział rodzeństwa)	52
Przypadek trzeci (ostatecznie uzgodniony podział rodzeństwa)	54
2. Sprawy, w których w wyroku sąd nie odwoływał się do porozumienia rodziców o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i o kontaktach, strony nie zawierały porozumienia w tych kwestiach, ale z materiału dowodowego wynikało, że nie są one sporne	57
Przypadek pierwszy	57
Przypadek drugi	58
Przypadek trzeci	60
Przypadek czwarty	63
Przypadek piąty	65
Przypadek szósty	67
Przypadek siódmy	68
Przypadek ósmy	70
Przypadek dziewiąty	71
Przypadek dziesiąty	74
Przypadek jedenasty	77
Przypadek dwunasty	80
Przypadek trzynasty	85
Przypadek czternasty	86
Przypadek piętnasty	88
3. Powierzenie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej z równoczesnym zawieszeniem tej władzy rodzicowi przebywającemu za granicą	90
Przypadek pierwszy	90
Przypadek drugi	92
4. Sprawy, w których sąd w wyroku odwołał się do porozumienia rodziców, zawartego w formie oświadczenia podczas rozprawy	97
Przypadek pierwszy	97
Przypadek drugi	99
Przypadek trzeci	102
Przypadek czwarty	105
5. Porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie zapisane w protokóle rozprawy (brak powołania się na to porozumienie w sentencji wyroku).	107
Przypadek pierwszy	107
Przypadek drugi	110
Przypadek trzeci	111
Przypadek czwarty	113
6. Porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie w formie ugody zawartej z udziałem mediatora	115

Opis przypadku.....	115
7. Porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie w formie sporządzonego na piśmie „planu opieki rodzicielskiej”.....	118
Przypadek pierwszy.....	118
Przypadek drugi.....	120
Przypadek trzeci.....	125
8. Pisemne porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i o kontaktach z dzieckiem po rozwodzie.....	127
Przypadek pierwszy.....	127
Przypadek drugi.....	129
9. Porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie w formie uzgodnienia ustnego, którego wyniki przedstawiono w piśmie procesowym jednej ze stron, a druga strona wyraziła ich akceptację podczas rozprawy	132
Opis przypadku.....	132
10. Porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie w formie uzgodnienia ustnego, którego wyniki przedstawiono w pozwie, a strona pozwana zaakceptowała je w formie pisma procesowego.....	135
Opis przypadku.....	135
11. Porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie w formie uzgodnienia podczas rozprawy stanowiącego modyfikację propozycji zawartej w pisemnej odpowiedzi na pozew	137
Opis przypadku.....	137
V. Najistotniejsze ustalenia i wnioski.....	140

I. Uwagi wprowadzające

Możliwość pozostawienia w wyroku orzekającym rozwód pełnej („równej”) władzy rodzicielskiej nad wspólnymi dziećmi obojgu rozwiedzionym rodzicom, mimo, że po orzeczeniu rozwodu będą żyli w rozłączeniu, najczęściej mieszkając oddzielnie, została wprowadzona do systemu polskiego prawa w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Formuła rozwiązania ustawowego wywoływała kontrowersje już podczas prac legislacyjnych, zaś wątpliwości dotyczące prawidłowej wykładni (i zgodnej z nią praktyki) towarzyszyły mu od początku obowiązywania¹. Wydaje się bowiem bezdyskusyjne, że - z przyczyn obiektywnych - wspólne wykonywanie bezpośredniej pieczy w sytuacjach typowych jest niemożliwe lub bardzo trudne, co stwarza „przewagę” po stronie rodzica mieszkającego z dzieckiem i jest głównym argumentem na rzecz wprowadzenia pieczy naprzemiennej, permanentnie postulowanej przez stowarzyszenia skupiające ojców dzieci pozamałżeńskich oraz ojców dzieci rozwiedzionych z ich matkami². Realizacja innych uprawnień i obowiązków składających się na treść władzy rodzicielskiej zależy od bardzo ścisłego współdziałania („koalicji wychowawczej”) rodziców opartego na pełnym wzajemnym zaufaniu, bezwzględnej lojalności, stałym kontakcie, współpracy, życzliwości. Takie cechy postępowania rozwiedzionych małżonków nie stanowią jednak reguły, o czym świadczą, między innymi, wyniki analiz orzecznictwa sądów rodzinnych w sprawach dotyczących np. kontaktów z dziećmi³ oraz badania nad

¹ W drobiazgowy sposób historię uchwalenia oraz stosowania omawianej instytucji przedstawiła w kilku opracowaniach W. Stojanowska. Zob. w szczególności wywody tej autorki w Systemie Prawa Prywatnego, tom 11: Prawo rodzinne i opiekuńcze (red. T. Smoczyński), Warszawa 2009, s. 708 – 753.

² Zob. np. Sprawozdanie z konferencji „Prawa rodziców drugiej kategorii” (M. Domagalski: Matka też musi respektować wyrok, Rzeczpospolita z dnia 4 kwietnia 2008 r.), przedruk Rodzina i Prawo 2008 r., nr 9 – 10, s. 160 – 161, Informację o spotkaniu organizacji działających na rzecz praw ojców z przedstawicielami Ministerstwa Sprawiedliwości w dniu 10 września 2009 r., Rodzina i Prawo 2009, nr 13, s. 109, oraz zamieszczone tamże (s. 110 – 116): „List otwarty Organizacji Broniących Praw Dzieci i Rodziców” i stanowisko Stowarzyszenia Centrum Praw Ojca i Dziecka.

³ Zob. np. E. HOLEWIŃSKA – ŁAPIŃSKA: Realizacja prawa do osobistej styczności osoby bliskiej z dzieckiem, Problemy Opiekuńczo – Wychowawcze, 1998, nr 10, też Realizacja prawa do kontaktów z dziećmi, IWS, Warszawa 2011. A. Łukasiewicz: Gdy walczą o dziecko, a nie o jego dobro, Rzeczpospolita nr 277 z dnia 28 listopada 2002 r.- prasowe sprawozdanie z seminarium, które odbyło się dnia 27 listopada 2002 r. w Ministerstwie Sprawiedliwości na temat :”Walka o dziecko a jego dobro w świetle konwencji o prawach dziecka oraz konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę”.

rywalizacją rodziców o pieczę nad dziećmi po rozpadzie rodziny⁴. Zważywszy na powyższe, można byłoby przypuszczać, że pozostawienie obojgu rozwiedzionym rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej następuje rzadko, w sytuacjach wyjątkowych, gdy prawdopodobieństwo zgodnego współdziałania rodziców graniczy z pewnością⁵.

Dane statystyczne GUS oraz badania orzecznictwa przeprowadzane od pierwszej połowy lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia taką hipotezę zweryfikowały negatywnie⁶. W konsekwencji formułowano postulaty zmiany stanu prawnego zmierzające do stworzenia mechanizmów gwarantujących współpracę rozwiedzionych rodziców, którym sąd pozostawił pełną („równą”) władzę rodzicielską.

Postulaty te zostały zrealizowane (co najmniej częściowo) w ustawie z dnia 6 listopada 2008 r. o zmianie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego⁷. W uzasadnieniu rządowego projektu ustawy nowelizacyjnej z 2008 r. wskazano też, że nowe uregulowanie ma *„wykluczyć przypadkowość i pochopność rozstrzygnięć pozostawiających pełnię władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom”*⁸.

Nowelizacja, między innymi, art. 58 k.r.o. stanowi częściową realizację postulatu ograniczenia orzekania o pozostawieniu pełnej władzy rodzicielskiej obojgu

⁴ Zob. w szczególności monografię A. Czeredereckiej: *Rozwód a rywalizacja o opiekę nad dziećmi*, Warszawa 2010.

⁵ Takie przypuszczenia wypowiedzieli, po wejściu w życie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, między innymi, A. Górecki: *Władza rodzicielska po rozwodzie*, SC 1969, t. XII – XIV, s. 40, Z. Krzemiński: *Postępowanie odrębne w sprawach małżeńskich*, Warszawa 1973, s. 158.

⁶ W. Stojanowska: *Pozostawienie władzy rodzicielskiej obojgu rozwiedzionym małżonkom nad ich małoletnimi dziećmi*, ZN IBPS 1975, nr 2, *taż* *problematyka rozwodów w świetle badań*, Warszawa 1977, s. 21 – 23, *Sposób wykonywania władzy rodzicielskiej po rozwodzie w razie pozostawienia jej obojgu rodzicom bez ograniczenia*, ZN IBPS 1979, nr 11, *taż*: *Dowód z opinii Rodzinnego Ośrodka Diagnostyczno – Konsultacyjnego w sprawach o rozwód i jego wpływ na treść wyroków w świetle wyników badań aktowych*, Zeszyty Prawnicze UKSW 2002, nr 2. W wyrokach rozwodowych pozostawiono władzę rodzicielską obojgu rodzicom w 1965 r. w 4,7% przypadków, w 1973 r. w 22%, w 1995 r. w 25,6%, w 2000 r. w 29,2%, w 2003 r. w 31,4% (Dane podane przez W. Stojanowską (w) W. Stojanowska, M. Kosek (red. W. Stojanowska) *Nowelizacja prawa rodzinnego na podstawie ustaw z 6 listopada 2008 r. i 10 czerwca 2010 r. Analiza Wykładnia Komentarz*, Warszawa 2011, s. 62).

⁷ Dz. U. nr 220, poz. 1431.

⁸ Tak we fragmencie uzasadnienia do zmiany art. 107 k.r.o. w druku nr 888 Sejmu VI kadencji.

rozwiedzionym rodzicom do przypadków, w których ich postawa wobec wzajemnej współpracy rokuje jej powodzenie.

Wyrazem tej postawy jest przedstawione sądowi porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z dzieckiem po rozwodzie. Zadaniem sądu zaś jest dogłębne zbadanie, czy porozumienie to należycie zabezpiecza dobro dziecka oraz, jak sądzę, ustalenie prawdopodobieństwa jego przestrzegania, zwłaszcza odnośnie rozwiązywania mogących powstać w przyszłości sytuacji konfliktowych.

Po wejściu w życie ustawy z dnia 6 listopada 2008 r., nowelizującej art. 58 k.r.o., w literaturze prawa rodzinnego podnoszono szereg wątpliwości co do praktycznych aspektów stosowania nowej instytucji porozumienia małżonków (rodziców) o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z dzieckiem po rozwodzie. Stosowny zapis, zamieszczony w art. 58 k.r.o. oceniono jako „blankietowy, który niczego nie ułatwia sądom rozwodowym⁹”. Ocena, iż nowa regulacja ma charakter blankietowy nie jest pozbawione racji. Tym ważniejsze jest ustalenie, jaką treść nadaje się jej w orzecznictwie.

W pierwszych wypowiedziach na temat nowego rozwiązania przeważał umiarkowany optymizm¹⁰, ale pojawiła się też ocena, że instytucja porozumienia małżonków (rodziców) rodzi „wrażenie, że służy tylko wydłużaniu postępowania rozwodowego i utrudnieniu otrzymania rozwodu przez procesujące się strony”¹¹. Należy odnotować, że o ile przeważa zgodność poglądów co do roli, jaką powinno odgrywać

⁹ Tak K. Gromek: Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2009, s. 1065.

¹⁰ Tytułem przykładu warto zacytować ocenę W. Stojanowskiej, (w: W. Stojanowska, M. Kosek (red. W. Stojanowska) Nowelizacja prawa rodzinnego na podstawie ustaw z 6 listopada 2008 r. i 10 czerwca 2010 r. Analiza Wykładnia Komentarz, Warszawa 2011, s. 76) „Wydawałoby się, że wyznaczony przez ustawodawcę cel został osiągnięty, ale głębsza analiza znowelizowanego przepisu art. 58 § 1 k.r.o. i dodanego § 1a wskazuje, że „pierworodny grzech” niedoprecyzowania tej bardzo ważnej instytucji nie został całkowicie zlikwidowany stanowiąc jednak nadal pewnego rodzaju zagrożenie dobra dziecka rozwodzących się rodziców w razie braku asertywności sądu wobec zawartych w „porozumieniu” propozycji rodziców”. Zob. też B. Czech (w:) H. Ciepla, B. Czech, T. Domińczyk, S. Kalus, K. Piasecki, M. Sychowicz (red. K. Piasecki), Warszawa 2011, s. 478.

¹¹ Tak K. Gromek, ibidem.

porozumienie rodziców (funkcja normatywna, edukacyjna, prewencyjna¹²), to brak już jednolitości stanowisk w takich kwestiach, jak jego charakter prawny, forma sporządzenia, sposób odniesienia się do niego sądu orzekającego w sprawie o rozwód (integralna część orzeczenia, czy jedynie element stanu faktycznego sprawy ocenianego przez sąd), to zaś może przesądzać o rozbieżności orzecznictwa wynikającej ze zróżnicowanego rozumienia wymienionych kwestii.

Celem badania, którego wyniki stanowią przedmiot niniejszego opracowania, było ustalenie praktyki orzekania w sprawach rozwodowych o pozostawieniu pełnej władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz o kontaktach z dziećmi. Badanie ma charakter sondażowy. Zostało przeprowadzone w niżej wskazany sposób.

Z obszaru każdej z jedenastu apelacji został wylosowany jeden sąd okręgowy rozpoznający, jako sąd pierwszej instancji, sprawy o rozwód. Wylosowane sądy okręgowe miały siedziby w Białymstoku, Chorzowie, Gorzowie Wielkopolskim, Kielcach, Łodzi, Opolu, Płocku, Rzeszowie, Siedlcach, Toruniu i Zielonej Górze.

Analizie zostały poddane wszystkie prawomocne wyroki orzekające rozwód małżeństw posiadających wspólne małoletnie dzieci, które zostały wydane przez wylosowane sądy w styczniu 2011 r., niezależnie od dnia wpływu do sądu pozwu o rozwód. Wyroków takich było 605. Okazało się, że w 257 wyrokach (42,5%) sądy pozostawiły obojgu rozwiedzionym rodzicom pełną władzę rodzicielską nad wspólnymi dziećmi.

W kolejnym etapie badania zwrócono się do sądów o nadesłanie wylosowanych 100 akt spraw, w których sądy pozostawiły obojgu rozwiedzionym rodzicom pełną władzę rodzicielską, z uwzględnieniem sposobu sformułowania wyroku, w szczególności odnośnie do porozumienia rodziców, o którym mowa w art. 58 k.r.o. Po dokładnym zapoznaniu się z nimi uznano, że najwłaściwszą metodą dla

¹² Tak B. Czech (w:) H. Ciepla, B. Czech, T. Domińczyk, S. Kalus, K. Piasecki, M. Sychowicz (red. K. Piasecki), Warszawa 2011, s. 476, H. Ciepla: Nowelizacje kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z komentarzem, Warszawa 2010, s. 16 – 17, J. Gajda: aktualizacja komentarza do art. 58 k.r.o. opracowanego przez J. Winiarza (w:) J. Gajda, J. Ignatowicz, J. Pietrzykowski, K. Pietrzykowski, J. Winiarz Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, (red. K. Pietrzykowski), Warszawa 2010, s. 554.

przedstawienia przedmiotu badania będzie studium przypadku. W każdej sprawie wystąpiły tylko dla niej charakterystyczne elementy stanu faktycznego. Mimo tego, być może w konsekwencji dosyć niewielkiego materiału dowodowego zgromadzonego w aktach (w przeważającej większości spraw tylko przesłuchanie małżonków i najczęściej jednego świadka), po pominięciu owych szczegółów różniących sprawy (związanych z życiorysami małżonków), zaobserwowano znaczną powtarzalność, niekiedy wręcz schematyczność, wielu stanów faktycznych. Dlatego nie wydawało się celowe zamieszczanie w raporcie z badania opisu wszystkich przeanalizowanych spraw. Wydaje się bowiem, że przedstawienie 37 stanów faktycznych w wystarczający sposób charakteryzuje zbadane orzecznictwo wylosowanych sądów.

II. Porozumienie rodziców

1. Geneza instytucji „porozumienia” przedstawianego przez rodziców sądowi

Instytucja „porozumienia” rodziców, co przyznano w uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej, między innymi, art. 58 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego „*nawiązuje do amerykańskiego wzorca tzw. „planu wychowawczego” będącego wynikiem negocjacji między rodzicami i dobrowolnego zobowiązania się przez nich przed sądem do określonego sposobu sprawowania władzy rodzicielskiej i utrzymywania z dzieckiem kontaktów*”¹³.

Wzorzec ów został opisany także w polskiej literaturze, do której należy odesłać¹⁴. Charakterystyczną jego cechą jest znaczna szczegółowość ustaleń dokonanych przez rodziców, korzystających z wzoru mającego formę kwestionariusza, najczęściej reprezentowanych przez profesjonalnych pełnomocników (adwokatów) negocjujących poszczególne propozycje przyszłego porozumienia. Jednakże, co trafnie skonstatowała Wanda Stojanowska, wprowadzona do polskiego prawa instytucja porozumienia rodziców nie jest planem wychowawczym, choć „powinna”¹⁵, a na ile jest zbliżona do pierwowzoru wykaże badanie orzecznictwa.

2. Katalog elementów porozumienia rodziców

Mimo postulatów zgłaszanych w literaturze, w szczególności przez Wandę Stojanowską, w kodeksie nie sprecyzowano koniecznych elementów porozumienia

¹³ Druk Sejmu VI Kadencji nr 888.

¹⁴ A. Szlęzak: *Reforma prawa rozwodowego w USA*, NP 1988, nr 9, s. 90 – 99, T. Sokołowski: *Skutki prawne rozwodu*, Poznań 1996, s. 73 – 82, W. Stojanowska, *Władza rodzicielska pozamałżeńskiego i rozwiedzionego ojca*, Warszawa 2000, s. 200 i n., W. Stojanowska: *Postulat przeniesienia amerykańskiej koncepcji „planu wychowawczego” rozwodzących się rodziców na grunt prawa polskiego*, *Zeszyty Prawnicze UKSW* 2007, nr 7.2, s. 7 – 44, J. Kosińska – Wiercińska: *Władza rodzicielska nad małoletnim dzieckiem w razie rozwodu rodziców na tle prawa amerykańskiego*, *Rodzina i Prawo* 2011, nr 19, s. 12 – 32.

¹⁵ W. Stojanowskiej, (w:) W. Stojanowska, M. Kosek, *Nowelizacja prawa rodzinnego na podstawie ustaw z 6 listopada 2008 r. i 10 czerwca 2010 r. Analiza Wykładnia Komentarz*, Warszawa 2011, s. 78.

rodziców, ani nie zawarto delegacji do ich określenia w akcie wykonawczym o niższej randze niż ustawa.

Tomasz Sokołowski¹⁶ sformułował czterdziestopunktowy katalog elementów porozumienia rodziców. Jest on kompletny, zasługuje na aprobatę¹⁷, a w skrócie przedstawia się jak następuje.

Pieczą nad osobą dziecka wymaga ustalenia kwestii dotyczących wychowania, kierowania, materialnego środowiska dziecka, koordynacji rozwoju dziecka w aspekcie jego potrzeb fizycznych i duchowych. Porozumienie w zakresie elementu wychowania powinno uwzględniać sześć elementów: kształtowanie postaw emocjonalnych (uczuciowości, wrażliwości, poczucia godności), formowanie światopoglądu i systemu wartości, rozwijanie predyspozycji intelektualnych oraz umiejętności praktycznych, zaznajamianie dziecka z treścią prawa i zasad współżycia, wyrabianie obowiązkowości i zdyscyplinowania, kształtowanie samodzielności dziecka. Porozumienie co do atrybutu kierowania powinno obejmować dalszych dziesięć elementów: określenie miejsca pobytu dziecka, odbierania go od osób nieuprawnionych, ustalenia w zakresie dopuszczalności czasowego powierzenia pieczy nad dzieckiem innej osobie, regulowanie trybu życia dziecka, nadzór nad jego postępowaniem¹⁸, decydowanie o uczestnictwie dziecka w działalności środowisk pozarodzinnych, wybór kierunku edukacji, dobór i kontrola informacji uzyskiwanych przez dziecko, zapewnienie wypoczynku wakacyjnego, uregulowanie spraw łączących się z utrzymywaniem kontaktów z dzieckiem (ich ramy czasowe, miejsce kontaktów, udział innych osób). Gdy w celu kontaktu z rodzicem, konieczne są wyjazdy zagraniczne w porozumieniu powinny być zawarte ustalenia

¹⁶ T. Sokołowski (w:) M. Andrzejewski, H. Dolecki, A. Lutkiewicz-Rucińska, A. Olejniczak, A. Sylwestrzak, A. Zielonacki, Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz (red. H. Dolecki, T. Sokołowski), Warszawa 2010, s. 408 – 414.

¹⁷ Katalog elementów treści porozumienia rodziców, sformułowany przez T. Sokołowskiego zaaprobował B. Czech (w:) H. Ciepła, B. Czech, T. Domińczyk, S. Kalus, K. Piasecki, M. Sychowicz (red. K. Piasecki), Warszawa 2011, s. 480 – 481.

¹⁸ T. Sokołowski wskazał, że nadzór nad dzieckiem, regulowanie trybu życia i kontrola informacji dotyczy każdorazowo tego z rodziców, u którego aktualnie przebywa dziecko z dokładnym określeniem ram czasowych pobytu dziecka u każdego z rodziców.

dotyczące form zabezpieczenia powrotu dziecka, w szczególności w formie kaucji. Troska o środowisko materialne dziecka obejmuje ustalenia co do warunków mieszkaniowych, udostępniania przez każdego z rodziców na potrzeby dziecka określonych przedmiotów, usuwania zagrożeń życia i zdrowia w czasie jego przebywania u każdego z rodziców. Troska o osobę dziecka obejmuje jego wyżywienie, pielęgnację, leczenie (w tym zwłaszcza uzgodnienie czy decyzja o sposobach i kosztach leczenia oraz o zabiegach chirurgicznych należeć będzie w danych okolicznościach do jednego z rodziców, czy zawsze do obojga).

Pieczą nad majątkiem może być wykonywana niezależnie od pieczy nad osobą, zwłaszcza bezpośrednio, a obejmuje zarząd majątkiem dziecka, dysponowanie jego dochodem, rozliczenie z zarządu majątkiem. Tomasz Sokołowski przypisuje szczególniejszą wagę do uregulowania w porozumieniu rodziców sposobu wykonywania zwykłego zarządu majątkiem dziecka, z dokładnym ustaleniem czy ma być sprawowany wspólnie przez rodziców, czy też tylko przez jednego z nich, zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami i charakterem majątku (np. nieruchomości, rachunki bankowe). Dokładne postanowienia mogą się w przyszłości okazać istotne dla sądu opiekuńczego, gdy będzie rozstrzygał o udzieleniu zezwolenia na dokonanie czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka.

Wyodrębnionymi punktami porozumienia, zgodnie z koncepcją T. Sokołowskiego, powinna być **koordynacja rozwoju dziecka i koordynacja współdziałania rodziców** obejmująca ustalenie **sposobów rozwiązywania sporów** między nimi co do wykonywania władzy rodzicielskiej, wskazanie placówek mediacyjnych, bądź innych specjalistów, a w sytuacji zamieszkania rodzica lub dziecka poza granicami kraju określenie jurysdykcji organów rozstrzygających o sprawach związanych z dzieckiem.

Rodzice powinni także zamieścić w porozumieniu ustalenia dotyczące postaci (form) **kontaktów z dzieckiem** (art. 113 § 2 k.r.o.), tzn. przebywania z nim, bezpośredniego porozumiewanie się, korespondencji, korzystania z elektronicznych środków porozumiewania się na odległość.

3. Propozycje treści porozumień („planów wychowawczych”)

Amerykański plan wychowawczy najczęściej jest opracowywany, z wykorzystaniem stosownych kwestionariuszy dostępnych dla zainteresowanych, przez profesjonalistów reprezentujących strony (zwłaszcza przez adwokatów). Celowe wydaje się odnotowanie, że w polskiej literaturze prawniczej zostały przedstawione przykładowe „plany wychowawcze”, głównie stosowane w stanach Floryda, Michigan i Waszyngton¹⁹, stosowne wskazówki bibliograficzne oraz adresy internetowe, pod którymi czytelnik władający językiem angielskim może zapoznać się z oryginalnymi kwestionariuszami tych planów. Także różne podmioty (w szczególności mediatorzy, organizacje pozarządowe) udostępniają w Internecie omówienia planów lub stosowne wzory. Porozumienie zawierane przez rozwodzących się małżonków zawsze powinno być ściśle dostosowane do okoliczności danego stanu faktycznego. Nie może (nie powinno) być więc bezrefleksyjną kopią wzoru (nie zawsze idealnego), ale wzór może być inspiracją dla sporządzenia własnego porozumienia, w szczególności przez uświadomienie zainteresowanym płaszczyzn prawdopodobnych konfliktów i przyjęcie rozwiązań zapobiegających ich powstaniu.

Przytoczenie w niniejszym opracowaniu, chociażby schematycznie, propozycji zawartych w dostępnych wzorach, jest celowe. Pozwoli bowiem na ustalenie na ile (i czy w ogóle) wzory są wykorzystywane.

¹⁹ W szczególności potrzebne informacje są zawarte w kilku publikacjach W. Stojanowskiej. Zob. W. Stojanowska: Postulat przeniesienia amerykańskiej koncepcji „planu wychowawczego” rozwodzących się rodziców na grunt prawa polskiego, *Zeszyty Prawnicze UKSW* 2007, nr 7.2, też w *Systemie Prawa Prywatnego*, tom 11: Prawo rodzinne i opiekuńcze (red. T. Smyczyński), Warszawa 2009, s. 742 i n., też (w:) W. Stojanowska w: M. Kosek, (red. W. Stojanowska): Nowelizacja prawa rodzinnego na podstawie ustaw z 6 listopada 2008 r. i 10 czerwca 2010 r. *Analiza Wykładnia Komentarz*, Warszawa 2011, s.78 – 89. Omówienie celu planu wychowawczego i odesłanie do literatury zawierają także powszechnie dostępne opracowania komentarzowe, w szczególności zob. B. Czech (w:) H. Ciepła, B. Czech, T. Domińczyk, S. Kalus, K. Piasecki, M. Sychowicz (red. K. Piasecki), Warszawa 2011, s. 476 i n.

I. Na źródła amerykańskie powołała się *Marzena Zawrotniak – Kucharska*, autorka wzorca opublikowanego na stronie internetowej „**Rodzina. S.O.S.**”²⁰. Jest on następujący:

„Rodzicielski Plan Wychowawczy - Porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, sporządzone zgodnie przez (imię i nazwisko matki) oraz (imię i nazwisko ojca), rodziców małoletniego

1. Informacje personalne

- A) Informacje o Matce: Nazwisko, imiona, miejsce zamieszkania....
- B) Informacje o Ojcu: Nazwisko, imiona., miejsce zamieszkania
- C) Informacje o dziecku: Nazwisko, imiona, główne miejsce zamieszkania, jeśli dziecko decyzją rodziców przez przeważającą część roku mieszka w jednym miejscu

2. Harmonogram opieki nad dzieckiem

2.1 Harmonogram opieki nad dzieckiem podczas roku szkolnego

- A) Dziecko w dni powszednie (od poniedziałku do piątku włącznie) będzie po opieką matki z miejscem zamieszkania w jej miejscu pobytu w następujące dni tygodnia, z określeniem godziny rozpoczęcia pobytu:

Miejsce z którego matka będzie obierać dziecko

Inne warunki towarzyszące odebraniu dziecka

²⁰ Prezentowany wzór Rodzicielskiego Planu Wychowawczego był dostępny w dniu 23.12. 2011 r. na stronie internetowej <http://rodzina.sos.pl/index.php?option=com...rodzicielski...4...>, Jako autora tego opracowania wskazano Marzenę Zawrotniak – Kucharską, podając, że przy opracowywaniu planu wykorzystano (dostosowując go do polskich warunków) następujące pozycje: Planning for Shared Parenting: A Guide for Parents Living Apart, sponsored by the Massachusetts Chapter of the Association of Family and Conciliation Courts (AFCC), Developing a Parenting Plan: A Guide for Divorcing Parents, Leanne Spengler, Regional Human Development Specialist, The legal and practical aspects of a parenting plan, Blackstone-Ford, J. (1999). The Custody Solutions Sourcebook. Los Angeles: Lowell House. Hickey, E. and Dalton, E. (1997). Healing Hearts. Seattle, WA: Gold Leaf Press. Ricci, I. (1997). Mom's House, Dad's House. New York: a Fireside Book published by Simon and Schuster. State of Missouri, Office of State Court Administrator. (September 1999). In Your Child's Best Interest, A Handbook for Separating/Divorcing Parents. Thayer Elizabeth Ph.D "The Co-Parenting Survival Guide: Letting Go of Conflict after a Difficult Divorce", New Harbinger publications INC, Oakland, (2001) SAFETY FOCUSED PARENTING PLAN developed for state of Oregon USA Tennessee's Parenting Plan Law.

- B) Dziecko w dni powszednie (od poniedziałku do piątku włącznie) będzie pod opieką ojca z miejscem zamieszkania w jego miejscu pobytu w następujące dni tygodnia z określeniem godziny rozpoczęcia pobytu:.....Miejsce z którego ojciec będzie obierać dziecko Inne warunki towarzyszące odebraniu dziecka
- C) Dziecko w weekendy (sobota i niedziela) będzie po opieką matki z miejscem zamieszkania w jej miejscu pobytu w następujące dni, z określeniem godziny rozpoczęcia pobytu:
- Miejsce z którego matka będzie obierać dziecko
- Inne warunki towarzyszące odebraniu dziecka
- D) Dziecko w weekendy (sobota i niedziela) będzie po opieką ojca z miejscem zamieszkania w jego miejscu pobytu w następujące dni, z określeniem godziny rozpoczęcia pobytu:
- Miejsce z którego matka będzie obierać dziecko
- Inne warunki towarzyszące odebraniu dziecka

2.2 Harmonogram opieki nad dzieckiem podczas przerwy wakacyjnej i ferii zimowych i wiosennych

- A) Dziecko wakacje letnie będzie spędzać z matką z miejscem zamieszkania w jej miejscu pobytu w następującym okresie:
- Miejsce z którego matka będzie obierać dziecko
- Inne warunki towarzyszące odebraniu dziecka
- B) Dziecko wakacje letnie będzie spędzać z ojcem z miejscem zamieszkania w jej miejscu pobytu w następującym okresie:
- Miejsce z którego matka będzie obierać dziecko
- Inne warunki towarzyszące odebraniu dziecka
- C) Dziecko ferie zimowe będzie spędzać z matką z miejscem zamieszkania w jej miejscu pobytu w następującym okresie:
- Miejsce z którego matka będzie obierać dziecko
- Inne warunki towarzyszące odebraniu dziecka
- D) Dziecko ferie zimowe będzie spędzać z ojcem z miejscem zamieszkania w jej miejscu pobytu w następującym okresie:
- Miejsce z którego ojciec będzie obierać dziecko
- Inne warunki towarzyszące odebraniu dziecka

E) Dziecko ferie wiosenne będzie spędzać z matką z miejscem zamieszkania w jej miejscu pobytu w następującym okresie:

Miejsce z którego matka będzie obierać dziecko

Inne warunki towarzyszące odebraniu dziecka

F) Dziecko ferie wiosenne będzie spędzać z ojcem z miejscem zamieszkania w jej miejscu pobytu w następującym okresie:

Miejsce z którego ojciec będzie obierać dziecko

Inne warunki towarzyszące odebraniu dziecka

2.3 Harmonogram opieki nad dzieckiem podczas dni świątecznych i - świąt rodzinnych

A) Święta Bożego Narodzenia będzie spędzać w następujący sposób

Z matką

Miejsce z którego matka będzie obierać dziecko

Inne warunki towarzyszące odebraniu dziecka

Z ojcem

Miejsce z którego ojciec będzie obierać dziecko

Inne warunki towarzyszące odebraniu dziecka

B) Święta Wielkanocne będzie spędzać w następujący sposób

Z matką

Miejsce z którego matka będzie obierać dziecko

Inne warunki towarzyszące odebraniu dziecka

Z ojcem

Miejsce z którego ojciec będzie obierać dziecko

Inne warunki towarzyszące odebraniu dziecka

C) Urodziny dziecka będą się odbywały z poszanowaniem prawa do uczestnictwa w nich obojga rodziców w następujący sposób

D) Inne dni świąteczne i święta rodzinne z udziałem dziecka będą się odbywały w następujący sposób

2.4 Opieka nad dzieckiem sprawowana przez inne osoby niż rodzice

Rodzice ustalają, że opieka nad dzieckiem przez osoby inne (krewni, opiekunki) będzie odbywać się na następujących zasadach.....

3. Komunikacja telefoniczna, e-mail'owa i listowna z dzieckiem

A) Matka umożliwi ojcu kontakt z dzieckiem za pomocą telefonu, email, listownie na następujących zasadach

B) Ojciec umożliwi matce kontakt z dzieckiem za pomocą telefonu, e-mail, listownie na następujących zasadach

4. Decyzje w sprawach dziecka

A) Rodzice oświadczają, że bieżące decyzji w sprawach dziecka będą podejmowane przez rodzica, sprawującego w danym czasie opiekę nad dzieckiem, w tym również decyzji wynikających z nagłych zdarzeń dotyczących życia, zdrowia i bezpieczeństwa dziecka

B) Rodzice oświadczają, że decyzje o istotnych sprawach w życiu dziecka będą podejmowane wspólnie przez oboje rodziców, a najważniejsze ustalenia zostaną zawarte poniżej w niniejszym rodzicielskim planie wychowawczym

4.1 Edukacja

A) Dziecko uczęszczać będzie do następującej szkoły, przedszkola
Za kontakty ze szkołą, przedszkolem rodzice będą odpowiedzialni w następujący sposób

B) Dziecko uczęszczać będzie na następujące edukacyjne zajęcia pozaszkolne w następujących placówkach
Za kontakty z pozaszkolną placówką edukacyjną rodzice będą odpowiedzialni w następujący sposób

4.2 Zdrowie

A) Lekarzem pierwszego kontaktu będzie lekarz..... w przychodni
Za okresowe badania i kontakty z lekarzem pierwszego kontaktu w razie potrzeby rodzice będą odpowiedzialni w następujący sposób

B) Dziecko (o ile jest taka potrzeba) podlegać będzie specjalistycznemu leczeniu/terapii w następujących placówkach
Za kontakty ze specjalistyczną placówką medyczną/terapeutyczną w razie potrzeby rodzice będą odpowiedzialni w następujący sposób

C) Opieka dentystryczna dziecka będzie prowadzona w następującej placówce.....
Za okresowe badania i kontakty z dentystą/ortodontą w razie potrzeby rodzice będą odpowiedzialni w następujący sposób

4.3 Rozstrzygnięcia w innych istotnych dla życia dziecka sprawach z podziałem na odpowiedzialność za nie każdego z rodziców

5. Dostęp do ważnych informacji dotyczących dziecka

- A) Oboje rodzice mają pełen dostęp do dokumentacji dotyczącej edukacji, opieki medycznej, sytuacji prawnej i dokumentacji dotyczącej innych ważnych aspektów życia dziecka
- B) Rodzice zobowiązują się do niezwłocznego informowania się nawzajem o każdej zmianie dotyczącej edukacji, opieki medycznej, sytuacji prawnej i innych ważnych aspektów życia dziecka

6. Zmiana miejsca pobytu dziecka

- A) Rodzice zobowiązują się informować o każdorazowej zmianie miejsca pobytu dziecka dłuższego niż okresdni
- B) Zmiana miejsca zamieszkania jednego z rodziców powodująca zmianę ustaleń dotyczących opieki nad dzieckiem wymaga pisemnej zgody drugiego rodzica

7. Rodzice zobowiązują się sami nie podważać autorytetu i dobrego imienia drugiego rodzica, oraz nie pozwalać osobom trzecim by to robiły w obecności dziecka.

8. Wprowadzanie zmian do niniejszego porozumienia

8.1 Tymczasowe zmiany

- A) Wprowadzanie tymczasowej zmiany ustaleń zawartych w niniejszym porozumieniu wymagają zgody ustnej rodziców z wyjątkiem zmian, które wymagają zgody pisemnej.
- B) Trwałe zmiany niniejszego porozumienia wymagają pisemnej zgody obojga rodziców.

9. Rozwiązywanie problemów.

Rodzice zobowiązują się do rozwiązywania problemów wynikających z przyjętych w niniejszym porozumieniu ustaleń na drodze dyskusji z poszanowaniem równości praw obu stron, a jeśli nie przyniesie to rezultatu to na drodze mediacji prowadzonej przez bezstronną osobę, a jeśli nie przyniesie to rezultatu to na drodze sądowej poprzez złożenie wniosku o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dla życia dziecka.

10. Utrzymanie dziecka

- 10.1 Koszty związane z edukacją dziecka w tym, podręczniki, pomoce naukowe, odzież szkolna, przybory szkolne pokrywać będzie (zakreślić odpowiednią pozycję): matka, ojciec, wspólnie [*umawiające się strony decydują, czy jedna z nich ponosi wyłącznie koszty tej pozycji, czy ponoszą je wspólnie – E. H. – Ł.*]
- 10.2 Koszty związane z opieką medyczną w tym wizyty lekarskie, leki, inne koszty leczenia pokrywać będzie (zakreślić odpowiednią pozycję): matka, ojciec, wspólnie [*umawiające się strony decydują, czy jedna z nich ponosi wyłącznie koszty tej pozycji, czy ponoszą je wspólnie – E. H. – Ł.*]
- 10.3 Koszty związane z edukacją pozaszkolną w tym koszt zajęć, podręczników, pomocy, przyborów pokrywać będzie (zakreślić odpowiednią pozycję): matka, ojciec, wspólnie [*umawiające się strony decydują, czy jedna z nich ponosi wyłącznie koszty tej pozycji, czy ponoszą je wspólnie – E. H. – Ł.*]
- 10.4 Koszty związane z innymi aktywnościami dziecka w postaci..... pokrywać będzie (zakreślić odpowiednią pozycję): matka, ojciec, wspólnie [*umawiające się strony decydują, czy jedna z nich ponosi wyłącznie koszty tej pozycji, czy ponoszą je wspólnie – E. H. – Ł.*]
- 10.5 Koszty związane z zakupem ubrań i obuwia pokrywać będzie (zakreślić odpowiednią pozycję): matka, ojciec, wspólnie [*umawiające się strony decydują, czy jedna z nich ponosi wyłącznie koszty tej pozycji, czy ponoszą je wspólnie – E. H. – Ł.*]
- 10.6 Różnica w kosztach utrzymania dziecka przez oboje rodziców płatna będzie przezna ręce.....w wysokościmiesięcznie do 10 dnia każdego bieżącego miesiąca.

Data sporządzenia porozumienia ; Podpis matki Podpis ojca²¹.

Przedstawiony plan, wywodząc się z amerykańskiego wzoru, nie w pełni realizuje oczekiwania wynikające z polskiego prawa. Zawiera jednak szereg propozycji godnych aprobaty. Celowe wydaje się zwrócenie uwagi na poniższe kwestie.

²¹ Informacja przedstawiająca stanowisko w przedmiocie planu wychowawczego oraz wskazówki, jak sporządzić plan, między innymi, są zaprezentowane także np. na stronie internetowej Stowarzyszenia „W stronę ojca”. Merytorycznie propozycja ta, w zasadzie nie odbiega od przedstawionych wyżej <http://www.wstroneojca.pl>. Stosowny tekst znajdował się na powołanej stronie 23.12.2011 r.

- Plan **nie zawiera** propozycji **uzgodnień fundamentalnych dla pieczy nad osobą dziecka odnośnie jego wychowania**. W szczególności nie ma jakiegokolwiek odniesienia do prawa każdego z rodziców, zagwarantowanego przez art. 48 ust 1 Konstytucji RP, który stwierdza, że „rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem”, z uwzględnieniem stopnia dojrzałości dziecka i wolności jego sumienia, wyznania oraz przekonań. Nie ma także odniesienia do art. 53 ust 3 Konstytucji, który stanowi, iż „rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom **wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem**”. Brak bowiem w zacytowanym wzorcowym planie wychowawczym rodziców podstawowej deklaracji odnośnie do modelu wychowania: czy ma być ono ateistyczne, czy religijne²², według jakich zasad etycznych ma przebiegać, jakie postawy i cechy charakteru dziecka rodzice chcą kształtować, a jakim przeciwdziałać, co ma być priorytetem wynikającym z przyjętych założeń, a w konsekwencji także jaki ma być system nagradzania bądź karania²³.
- Plan **nie zawiera** ustaleń odnośnie do pieczy nad majątkiem dziecka (co w większości stanów faktycznych zapewne nie jest potrzebna), ani uzgodnień co do sprawowania przez każdego z rodziców funkcji przedstawiciela ustawowego dziecka (co byłoby pożądane).
- Zawarty w planie wzór unormowania pieczy – przy założeniu wypełnienia wszystkich pozycji punktu drugiego planu „Harmonogram opieki nad dzieckiem” – oznaczałby akceptację pieczy naprzemiennej sprawowanej przez

²² Konkretyzując powyższe można by oczekiwać ustalenia, czy dziecko ma uczęszczać na lekcje religii, czy etyki. O ile przyjęto religijny model wychowania, w planie powinno być przesądzone, jakiej aktywności dziecka w zakresie kultu religijnego rodzice oczekują (np. ustalenia dotyczące uczestnictwa dziecka w uroczystościach religijnych, nabożeństwach, rekolekcjach, lokalnych inicjatywach parafialnych, uczestniczenia lub nieuczestniczenia w zajęciach organizowanych dla dzieci przez parafię lub określoną organizację związaną z danym kościołem.

²³ Rodzice powinni przesądzić, czy priorytetem dla dziecka ma być np. uzyskanie najwyższych umiejętności w określonej dziedzinie (sport, nauka szkolna, gra na instrumencie muzycznym, opanowanie określonych języków obcych) i budowanie „kariery”, czy raczej zaangażowanie w działania na rzecz innych, choćby kosztem niższych osiągnięć w nauce np. w ramach wolontariatu, harcerstwa, czy realizacja konkretnego zainteresowania bądź pasji dziecka z ustaleniem dopuszczalnych proporcji w zaangażowania w realizację tej pasji i innych obowiązków itp.

oboje rodziców, w zakresie przez nich uzgodnionym (np. z zachowaniem dokładnego podziału czasu pieczy w proporcji 1:1 lub bez takiej „symetryczności”).

- Plan jest stosunkowo szczegółowy i skoncentrowany na praktycznych problemach życia codziennego dziecka, co jest zapewne jego atutem. Zawiera uzgodnienia wykraczające nieco poza pieczę nad osobą, bowiem reguluje nie tylko zabezpieczenie potrzeb materialnych dziecka ale także kwestie obowiązku alimentacyjnego (pkt. 10.6).

II. W uzasadnieniu projektu ustawy przewidującej porozumienie rodziców (druk Sejmu RP VI kadencji nr 888) wyrażono przeświadczenie, że także w polskich warunkach pomoc profesjonalistów byłaby pożądana i zasugerowano, że rodzicom mogliby jej udzielić pracownicy rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych, łącząc wsparcie z mediacją i terapią rodzinną. Pośrednio zostało też wyrażone przypuszczenie, że zapewne w większości przypadków celowa byłaby mediacja służąca uzgodnieniu stanowisk rodziców. Ze wskazanej przyczyny celowe jest przedstawienie przykładowych propozycji pochodzących od mediatorów.

II.1. Przykładem wzorca porozumienia rodziców jest „*Rodzicielski plan wychowawczy Centrum Mediacji Partners Polska z 2009 roku*²⁴”. W opracowaniu tym zwrócono uwagę, że zawarte są w nim kwestie, które powinny zostać przez rozwodzących się małżonków przedyskutowane, uzgodnione, a w miarę możliwości przedstawione dzieciom, aby mogły zgłosić także swoje sugestie. Najistotniejsze propozycje tego planu (i jego schemat) są następujące:

1. Miejsce sporządzenia planu i oznaczenie danych personalnych rodziców i dzieci

²⁴ Plan ten został zamieszczony w formie aneksu w opracowaniu H. Ciepłej: Nowelizacje kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z komentarzem, Warszawa 2010, s. 89 – 96. W niniejszym opracowaniu, zważywszy na liczne pouczenia i informacje „wplecione” w tekst planu, nie jest on cytowany in extenso.

Miejsce i data: ... Rodzice: (dane osobowe, daty urodzenia, miejsca zamieszkania – adresy) wspólnie ustalają co następuje: Porozumienie dotyczy dzieci (dane osobowe, daty urodzenia dzieci)

2. *Władza rodzicielska* (o co będą wnioskować rodzice do sądu):

3. *Kontakty*

3.1. *Zasady ogólne*

Gdzie będzie miejsce pobytu dzieci? Kiedy i w jaki sposób (czas i miejsce) dzieci będą przebywać z każdym z rodziców (z matkąz ojcem) Gdzie będzie miejsce zamieszkania dzieci?

3.2. *Inne ustalenia dotyczące kontaktów rodziców z dziećmi*

Miejsce, w którym dziecko będzie faktycznie przebywać. Można wpisać dwa miejsca, jeśli dziecko będzie przebywać na przemian u każdego z rodziców.

[Wyjaśniono, że rozwód wiąże się najczęściej ze zmianą miejsca przebywania rodziców, a co za tym idzie dziecka, sąd w wyroku rozwodowym często określa miejsce zamieszkania dziecka, choćby przebywało ono na przemian u każdego z rodziców – zgodnie z zasadą, iż można mieć tylko jedno miejsce zamieszkania - art. 26 k.c. – E. H. – Ł.]

3.3. *Kontakty z innymi osobami*

Czy dziećmi mogą zajmować się osoby trzecie (m.in.: rodzina, nowi partnerzy, sąsiedzi, znajomi, wynajęci opiekunowie itp.)? kto? w jakim zakresie?

3.4. *Inne ustalenia dotyczące kontaktów innych osób z dziećmi*

3.5. *Wakacje*

Kiedy i w jaki sposób (czas i miejsce) dzieci będą przebywać z każdym z rodziców w okresie wakacji? z matkąz ojcemW jaki sposób każde z rodziców może zabierać dzieci za granicę? Kto będzie w posiadaniu dowodów osobistych i paszportów dzieci? Inne ustalenia dotyczące wakacji

3.6. *Święta*

Jakie święta i w jaki sposób dzieci będą obchodzić? Kiedy i w jaki sposób (czas i miejsce) dzieci będą przebywać w czasie tych świąt? z matką z ojcem Gdzie dzieci będą przebywać w pozostałych dniach wolnych od szkoły? Inne ustalenia dotyczące świąt

4. *Edukacja*

W jaki sposób podejmowane będą decyzje dotyczące dalszego wykształcenia i wyboru zawodu dzieci? W jaki sposób każde z rodziców będzie utrzymywać kontakty ze szkołą? Czy na szkolne wydarzenia chodzić będą razem, czy osobno? Jak zawiadomicie szkołę o zmienionej sytuacji dzieci? (w jaki sposób i kto ma to uczynić) W jaki sposób rodzice będą opłacać zakup książek i przyborów szkolnych oraz podejmować decyzję o udziale dzieci w wycieczkach (także zagranicznych) i pokrywaniu ich kosztów). Inne ustalenia dotyczące szkoły

5. Zajęcia pozalekcyjne

W jaki sposób podejmowane będą decyzje dotyczące wyboru zajęć pozalekcyjnych (takich jak: zajęcia sportowe, kółka muzyczne, teatralne, plastyczne, kurs prawa jazdy i inne)? Kto będzie pokrywał koszty zajęć pozalekcyjnych?

6. Zdrowie

W jaki sposób będzie podejmowana decyzja o wyborze lekarza i sposobu leczenia w przypadku choroby dzieci? Kto będzie odpowiedzialny za: rutynowe badania medyczne, dentystyczne, szczepienia oraz za wszelkie inne terapie i wizyty w przychodni? W jaki sposób będzie zapewniana opieka nad dziećmi podczas choroby któregoś z rodziców? Inne ustalenia dotyczące zdrowia dzieci

7. Kwestie finansowe

Czy któreś z rodziców (które) będzie płaciło alimenty na rzecz dzieci drugiemu rodzicowi? w jaki sposób? kiedy i jaką kwotę? Kto będzie płacił za sprzęt sportowy (odzież, obuwie, sprzęt itp.)? Kto będzie ponosił wydatki takie jak kupno komputera, roweru, instrumentów muzycznych, zrobienie prawa jazdy? Czy i jak będzie określone kieszonkowe dla dzieci? Inne ustalenia dotyczące kwestii finansowych

8. Inne (ustalenia dotyczące spraw, które nie mieszczą się w pozostałych grupach).

9. Sposób komunikowania się między rodzicami

[Wyjaśniono co następuje: „*Niektórzy rodzice umawiają się, że będą się regularnie spotykać, aby ocenić, jak sprawy się mają i czy trzeba wprowadzić jakieś zmiany. Inni spotykają się w tym celu tylko wówczas, gdy pojawia się potrzeba zmiany ustaleń*) Kiedy może nastąpić weryfikacja planu i ewentualne wprowadzenie zmian? W jaki sposób dzieci będą zaangażowane w planowanie zmian?” – E. H. – Ł.]

Deklaracja stron poprzedzająca ich podpisy o treści: „Powyższe ustalenia zostały powzięte przez nas jako rodziców i omówione z naszymi dziećmi. Składamy pod nimi

podpisy, by wyrazić swoją gotowość do przestrzegania tych ustaleń. W obliczu zmian, które będą się pojawiać wraz z upływającym czasem, mamy nadzieję, że dalsze ustalenia podejmować będziemy w analogiczny sposób, każdorazowo omawiając je z dziećmi, gdy uznamy to za stosowne. Potwierdzamy, że zdajemy sobie sprawę, iż oboje pozostajemy rodzicami i jesteśmy wspólnie odpowiedzialni za byt i rozwój naszych dzieci. Odpowiadamy za codzienną nad nimi opiekę, kontrolę i dyscyplinę, gdy znajdują się pod naszą bezpośrednią opieką”. Podpisy każdego z rodziców i daty ich złożenia.

II.2. Przedstawiony plan był zapewne punktem wyjścia dla bardziej skonkretyzowanego i wielowariantowego planu zaproponowanego przez mediatora *Macieja Tańskiego*²⁵. W tym miejscu zostaną zasygnalizowane propozycje rozwiązań, które w ocenie tego mediatora mogłyby być zawarte w porozumieniu nazywanym „planem wychowawczym”.

Władza rodzicielska. Autor propozycji stwierdza, że w porozumieniu rodziców *„jest miejsce tylko na jedną formułę, ponieważ jednym z głównych celów planu jest wnioskowanie o zachowanie pełnej władzy rodzicielskiej przez oboje rodziców”*.

Ustalenia dotyczące **miejsca zamieszkania dziecka**, zostały ocenione jako kontrowersyjne i przedstawiono różne ich propozycje uznane za typowe. Wariant pierwszy: rodzice ustalają, że każdorazowo miejscem zamieszkania dziecka będzie miejsce zamieszkania jednego z nich, bowiem zwykle (wg obserwacji autora) sądy w sentencji wyroku ustalają miejsce zamieszkania dziecka u jednego z rodziców, *„choćby faktycznie przebywało ono na przemian u każdego z rodziców – wedle zasady, że można mieć tylko jedno miejsce zamieszkania”*. Autor poucza, że *„adres zameldowania ma pomniejsze znaczenie, ponieważ jest to czynność administracyjna”*.

²⁵ Maciej Tański - mediator rodzinny, pracuje w Centrum Mediacji Partners Polska. Prezentowany wzór „planu wychowawczego” był dostępny w dniu 17. 08. 2011 r. pod adresem internetowym: http://www.rodzina.sos.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=78:-jak-sporzodzi-plan-wychowawczy-porozumienie-rozstajacych-si-rodzicow&catid=4:publikacje&Itemid=57.

Wskazano, że w porozumieniu powinna być unormowana **bieżąca piecza** nad dzieckiem, to zaś - wedle mediatora - może być dokonane w bardzo zróżnicowany sposób (jak stwierdził: „*Tu możliwych wariantów są tysiące*”). Za kluczowe uznano dwie kwestie: pierwsza to *w jakich proporcjach czasu rodzice będą zajmować się dzieckiem* druga zaś to: czy i ewentualnie *ile nocy dziecko będzie spędzać u rodzica niemieszkającego z nim na stałe*. Przykładowo wskazano kilka rozwiązań tej kwestii.

(1) *Model swobodnych ale rzadkich kontaktów z dzieckiem tego z rodziców, który nie sprawuje nad nim stałe bieżącej pieczy* (np. popołudnie jednego dnia roboczego w każdym tygodniu oraz sobota lub niedziela jeden lub dwa razy w miesiącu);

(2) *Ustalone dni tygodnia i weekendy, bez noclegów w środku tygodnia* podczas których dzieckiem zajmuje się rodzic, który z nim nie mieszka; w pozostałe dni rodzic ten może odwiedzać dziecko po uzgodnieniu, nie później niż poprzedniego dnia, z rodzicem sprawującym bezpośrednią pieczę. W takim samym terminie rodzic sprawującym bezpośrednią pieczę nad dzieckiem może zwrócić się do drugiego rodzica o zaopiekowanie się dzieckiem poza ustalonymi terminami;

(3) *Nocowanie w środku tygodnia i „długi weekend”* u rodzica, który nie mieszka z dzieckiem;

(4) *Niesymetryczny wariant tzw. opieki naprzemiennnej/zrównoważonej* polega na wymianie rodziców sprawujących pieczę nad dzieckiem wg schematu w danym roku jeden tydzień u ojca, kolejne 2 tygodnie u matki, w roku następnym odwrotnie, z tym że np. w wybrany dzień każdego drugiego weekendu (sobota lub niedziela), w okresie, kiedy dziecko znajduje się pod opieką matki, ojciec może, po wcześniejszym uzgodnieniu z matką, zajmować się dzieckiem w określonych godzinach. Każde z rodziców może odwiedzać dziecko, gdy, zgodnie z harmonogramem, przebywa u drugiego rodzica po uprzednim uzyskaniu zgody drugiej strony na co najmniej 24 godziny wcześniej;

(5) *Symetryczna opieka naprzemienna/zrównoważona* polega na tym, że podczas każdych czterech pełnych tygodni, poczynając od soboty w pierwszym tygodniu, a kończąc na piątku w piątym tygodniu, dziecko znajduje się pod pieczą każdego

z rodziców wg ustalonego schematu (np: sobota-wtorek – matka, środa-sobota – ojciec, niedziela-środa – matka, czwartek-niedziela – ojciec, poniedziałek-środa – matka, czwartek-sobota – ojciec, niedziela-wtorek – matka, środa-piątek – ojciec). Rodzice ustalają reguły przejmowania pieczy w dni powszednie, gdy dziecko chodzi do przedszkola lub szkoły (np. rodzic opiekujący się dzieckiem zawozi go do przedszkola na określoną godzinę, a po zakończeniu zajęć dziecko jest odbierane przez drugiego rodzica lub przez inną upoważnioną przez oboje rodziców osobę), a także ustalają sposób przejmowania pieczy w dni wolne od zajęć. Dodatkowo można uzgodnić w jaki sposób dzieci będą kontaktować się z aktualnie nieobecnym rodzicem (np. ustalenie, że będzie to kontakt telefoniczny oraz rozstrzygnięcie, czy dzieci będą miały własne telefony komórkowe i kto będzie pokrywał ich koszty).

Autor opracowania stwierdził, że porozumienie rodziców powinno zawierać **podstawowe zasady wychowawcze dotyczące codziennego funkcjonowania dziecka** (np. godzina udawania się na spoczynek, stosowanie określonej diety, godziny odrabiania lekcji, rozrywki po zakończeniu nauki, jazda na rowerze w kasku na głowie itp.), a także pewne **zasady gwarantujące wzajemną lojalność rodziców wobec siebie** (np. obowiązek powstrzymywania się przed wyrażaniem się krytycznie lub obraźliwie o członkach rodziny czy o znajomych drugiej strony, respektowania decyzji drugiego rodzica i nie podważania jego autorytetu itp.). Szczegółowy ich wykaz bądź doprecyzowania (np. szczegółowe ustalenia w zakresie żywienia dziecka) może być zawarty w załączniku do planu wychowawczego. Rodzice mogą (powinni) zobowiązać się do wzajemnego informowania o każdym przypadku przekroczenia przez dziecko ustalonych zasad.

Wskazano, że w porozumieniu należy ustalić **sposób spędzania świąt i innych dni szczególnych** (np. Bożego Narodzenia i Wielkanocy), co może nastąpić wg schematu „prostego symetrycznego” (cały okres danych świąt w jednym roku u ojca, w drugim u matki, albo wg schematu „Wigilia i Wielkanoc dzielone”. Szczegółowe uzgodnienia mogą też dotyczyć innych świąt religijnych, państwowych i innych dni wolnych oraz uroczystości rodzinnych. Pouczono też, iż ustalić należy **sposób spędzania wakacji i ferii zimowych**.

W planie wychowawczym przedstawionym przez mediatora zostały przewidziane uzgodnienia co do **finansowania potrzeb dziecka**, bowiem skonstatował, iż „statystycznie najczęstszą przyczyną zerwania porozumień rodzicielskich i w konsekwencji dobrych kontaktów ojców z dziećmi są nieporozumienia na tle finansowym”. Tytułem przykładu wskazano kilka modeli rozwiązywania tej kwestii (model nazwany „*hojny ojciec*”, model „*równościowy*”), a także zaproponowano ustalenie zasad podwyższania świadczeń alimentacyjnych (np. co roku o 5%).

Propozycje przedstawione przez mediatorów trudno zaaprobować w całości i bez zastrzeżeń. Większość uwag, zgłoszonych do omówionego wcześniej „planu wychowawczego rodziców” ma tu odpowiednie zastosowanie. Autorzy dostrzegli konieczność ustalenia „podstawowych zasad wychowawczych”, co jest godne aprobaty. Niestety, ograniczyli je do spraw „codziennego wychowania”. Doceniając rolę określonego planu dnia dziecka nie można tracić z pola widzenia konieczności przesądzenia fundamentalnych zasad modelu wychowania, który powinien być zgodnie realizowany przez oboje rodziców.

Mimo, że przytoczone wzory „porozumień” nie uwzględniają wszystkich koniecznych elementów porozumienia, opisanych w przytoczonej opinii Tomasza Sokołowskiego, zastosowanie ich stwarzałoby znaczne prawdopodobieństwo uświadomienia rodzicom pól ewentualnych konfliktów, przedyskutowania kwestii istotnych z praktycznego punktu widzenia.

4. Forma „porozumienia”

W przepisach nie została określona forma porozumienia. Rządowy projekt ustawy przewidywał formę pisemną. W tym kontekście w pełni zrozumiałe, a zarazem oczywiste było sformułowanie, o „*przedstawieniu*” sądowi porozumienia, jako dokumentu sporządzonego przez strony w określonej formie. Jak podaje

T. Sokołowski²⁶ przeważał pogląd, że należy pozostawić swobodę praktyce, czemu powinno służyć niedookreślenie formy i stopnia szczegółowości porozumienia.

Większość komentatorów opowiedziała się za dowolnością formy porozumienia²⁷. Za formą pisemną, jako podstawową opowiedział się Bronisław Czech, dopuszczając jednak porozumienie w formie ustnej, zapisane w protokole rozprawy²⁸.

Jeżeli porozumienie rodziców zawierałoby rozstrzygnięcia zawarte w przytoczonym katalogu problemów wymagających uzgodnienia, sformułowanym przez Tomasza Sokołowskiego, obejmującym kilkadziesiąt pozycji, z przyczyn czysto praktycznych, musiałyby być sporządzone w formie pisemnej.

Jeżeli zaś zakres porozumienia byłby mniejszy, jego postanowienia ogólne, a nie szczegółowe, spisanie stanowiska rozwodzących się małżonków (rodziców) nie byłoby tak istotne, bowiem jego przedstawienie sądowi podczas rozprawy nie powinno sprawiać trudności stronom. Badanie akt spraw zawiera odpowiedź, jaka forma porozumienia przeważa w praktyce.

²⁶ T. Sokołowski (w:) M. Andrzejewski, H. Dolecki, A. Lutkiewicz-Rucińska, A. Olejniczak, A. Sylwestrzak, A. Zielonacki, Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz (red. H. Dolecki, T. Sokołowski), Warszawa 2010, s. 405.

²⁷ T. Sokołowski, ibidem, J. Gajda: aktualizacja komentarza do art. 58 k.r.o. opracowanego przez J. Winiarza (w:) Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2010, s. 555 – 556, J. Ignaczewski odnośnie do porozumienia, o którym mowa w art. 107 k.r.o. (w:) A. Bodnar, A. Gójska, J. Ignaczewski, L. Kuziak, A. Śledzińska – Simon, R. Zegadło (red. J. Ignaczewski): Władza rodzicielska i kontakty z dzieckiem, Warszawa 2010, s. 64.

²⁸ B. Czech (w:) H. Ciepła, B. Czech, T. Domińczyk, S. Kalus, K. Piasecki, M. Sychowicz (red. K. Piasecki), Warszawa 2011, s. 476. Stanowisko takie B. Czech przedstawił W. Stojanowska, zarówno w Systemie Prawa Prywatnego, tom 11, s. 750 – 751, jak i w opracowaniu Nowelizacja prawa rodzinnego na podstawie ustaw z 6 listopada 2008 r. i 10 czerwca 2010 r. Analiza Wykładnia Komentarz, Warszawa 2011, s. 91 opowiedziała się za celowością opracowania w poszczególnych sądach stosowanego przez nie kwestionariusza porozumienia, oraz po pewnym okresie takiej praktyki, opracowanie – z uwzględnieniem nabytych doświadczeń – projektu ustawy zawierającej wzór ogólnopolskiego kwestionariusza. O ile ta koncepcja byłaby realizowana, porozumienie miałoby formę pisemną.

III. Krótka ogólna charakterystyka rozstrzygnięć o władzy rodzicielskiej i kontaktach z dziećmi zawartych w wyrokach rozwodowych wydanych w styczniu 2011 r. przez wylosowane sądy

1. Ustalenia ogólne

Orzecznictwo zbadanych sądów było zróżnicowane. W poszczególnych sądach różna liczba spraw o rozwód małżeństw ze wspólnymi małoletnimi dziećmi została zakończona jego orzeczeniem w okresie badawczym.

Najwięcej takich orzeczeń wydał Sąd Okręgowy w Łodzi (97 wyroków, co stanowi 16% zbadanych), oraz Sądy Okręgowe w Częstochowie (77 wyroków – 12,7%), w Kielcach (73 wyroki – 12%) i w Opolu (70 wyroków – 11,6%). Najmniej wyroków orzekających rozwód małżeństw z małoletnimi wspólnymi dziećmi rozwiedzionych małżonków w wylosowanych sądach wydały Sądy Okręgowe w Rzeszowie (31 wyroków – 5,1% zbadanych wyroków), Toruniu (33 wyroki – 5,5%) i w Gorzowie Wielkopolskim (34 wyroki – 5,6%).

1.1. Sposób rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej

We wszystkich zbadanych wyrokach odsetek orzeczeń pozostawiających obojgu rozwiedzionym rodzicom pełną władzę rodzicielską był znaczny (42,5). Jednakże orzecznictwo poszczególnych sądów było zróżnicowane.

Największy udział rozstrzygnięć o pozostawieniu obojgu rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej wystąpił w orzecznictwie Sądu Okręgowego w Łodzi (84,5%)²⁹,

²⁹ Należy odnotować, że w Sądzie Okręgowym w Łodzi, w którego orzecznictwie wystąpił najwyższy spośród zbadanych odsetek pozostawienia władzy rodzicielskiej obojgu rozwiedzionym rodzicom (84,5%), zapadło też najwięcej wyroków będących przedmiotem analizy (97 wyroków).

w Siedlcach (74,5%) i w Białymstoku (73,9%), najniższy zaś w orzecznictwie Sądu Okręgowego w Częstochowie (3,9%), w Toruniu (9,1%) oraz w Opolu (12,9%).

Tabela 1. Rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej w wyrokach rozwodowych ze stycznia 2011 r. wydanych przez wylosowane sądy

L.p.	Sąd Okręgowy (siedziba)	Liczba rozwodów małżeństw z małoletnimi dziećmi		Pełna władza rodzicielska obojga rodziców		Władza rodz. powierzona jednemu z rodziców, ograniczona władza rodz. drugiego na podstawie art. 58 § 1a, zd.1 k.r.o.		Inne rozstrzygnięcie o władzy rodzicielskiej	
		L	%	L	%	L	%	L	%
1	Białystok	46	100	34	73,9	7	15,2	5	10,9
2	Częstochowa	77	100	3	3,9	71	92,2	3	3,9
3	Gorzów Wkp	34	100	13	38,2	19	55,9	2	5,9
4	Kielce	73	100	36	49,3	27	37,0	10	13,7
5	Łódź	97	100	82	84,5	7	7,2	8	8,3
6	Opole	70	100	9	12,9	54	77,1	7	10,0
7	Płock	50	100	14	28,0	35	70,0	1	2,0
8	Rzeszów	31	100	19	61,3	4	12,9	8	25,8
9	Siedlce	47	100	35	74,5	8	17,0	4	8,5
10	Toruń	33	100	3	9,1	27	81,9	3	9,1
11	Zielona Góra	47	100	9	19,2	33	70,2	5	10,6
	Ogółem	605	100	257	42,5	292	48,3	56	9,2

Źródło: Opracowanie własne.

1.2. Sposób rozstrzygnięcia o kontaktach z dzieckiem tego z rodziców, z którym dziecko nie mieszka

Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. przesądziła, sporną dotychczas, kwestię orzekania w wyroku rozwodowym o kontaktach rodziców z dzieckiem, zaliczając ją do katalogu obligatoryjnych rozstrzygnięć sądu, będących konsekwencją orzeczenia rozwodu (art. 58 § 1 k.r.o.). Sposób utrzymywania kontaktów może zostać opisany przez rozwodzących się rodziców w porozumieniu, które przedstawiają sądowi.

Jednoznaczne zobowiązanie sądu rozwodowego do orzekania o kontaktach pośrednio wynika z również jednoznacznego obecnie unormowania traktującego kontakty z dzieckiem jako jedno z „praw rodzicielskich” wskazanych w art. 48 ust. 2 Konstytucji RP, niezależne od władzy rodzicielskiej, i analogicznie jak ona stanowiące przedmiot nie tylko prawa, ale i obowiązku zarówno rodziców, jaki dzieci, co stanowi, między innymi. realizację art. 9 ust. 3 Konwencji o prawach dziecka³⁰.

Analizy orzecznictwa wielokrotnie wykazywały, że ustalenie oraz wykonywanie kontaktów rozwiedzionego rodzica z jego dziećmi pochodzącymi z małżeństwa należą do szczególnie spornych³¹. Dlatego pożądanym jest ich maksymalnie precyzyjne uzgodnienie przez rodziców (co może i powinno nastąpić w ich „porozumieniu”, o którym mowa w art. 58 § 1 k.r.o.) oraz jednoznaczne unormowanie w wyroku rozwodowym.

W literaturze został jednak wypowiedziany pogląd, że brak sporu w przedmiocie kontaktów pomiędzy rozwodzonymi się rodzicami może uzasadniać orzeczenie negatywne stwierdzające nieorzekanie o kontaktach³².

³⁰ Zob. uzasadnienie projektu ustawy nowelizacyjnej, druk Sejmu RP VI kadencji nr 888.

³¹ Np. zrealizowane w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości badanie akt spraw o wykonanie kontaktów (E. Holewińska – Łapińska: Realizacja prawa do kontaktów z dziećmi, Warszawa 2010, npbl) wykazało, że kontakty, których nie mogli zrealizować wnioskodawcy, najczęściej (40%) były ustalone w wyrokach rozwodowych. Ze zbliżoną częstotliwością orzeczeniem, na które powoływali się uprawnieni, było postanowienie sądu rodzinnego ustalające kontakty (26%) oraz postanowienia zabezpieczające dochodzone kontakty (24%) wydane podczas postępowania o orzeczenie rozwodu oraz postępowania o ustalenie kontaktów z dziećmi. W 9% przypadków kontakty były ustalone w ugodzie sądowej zawartej pomiędzy wnioskodawcą, a osobą sprawującą bezpośrednią pieczę nad dzieckiem (najczęściej stronami ugody byli małżonkowie lub byli małżonkowie). W jednym przypadku kontakty były ustalone na podstawie orzeczenia ograniczającego władzę rodzicielską (art. 109 k.r.o.). O pomoc w realizacji kontaktów z dziećmi głównie zwracali się ich ojcowie (85%). Znacznie rzadziej czyniły to matki (10%), a najrzadziej (5%) babcie i dziadkowie dzieci.

³² Tak B. Czech (w:) H. Ciepła, B. Czech, T. Domińczyk, S. Kalus, K. Piasecki, M. Sychowicz (red. K. Piasecki), Warszawa 2011, s. 505. Kontrowersyjność tego stanowiska dostrzegł Rzecznik Praw Dziecka, który przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne sformułowane następująco: „Czy zgodne ustalenie kontaktów rodziców z dzieckiem w sprawie o rozwód, w tym także w porozumieniu zatwierdzonym przez sąd, zwalnia sąd od obligatoryjnego orzekania o kontaktach z dzieckiem na zgodny wniosek rodziców o zaniechanie orzekania o kontaktach?”. Wniosek ten, któremu nadano sygnaturę III CZP 72/11, Biuletyn Informacyjny SN nr 9/11 z 10 października 2011 r., nie został rozstrzygnięty w okresie objętym badaniem.

Stanowisko to znalazło zapewne aprobatę w składach orzekających, co spowodowało, między innymi, że jedynie w co czwartym wyroku rozwodowym wydanym przez wylosowane sądy w styczniu 2011 r. w sprawach, w których z małżeństwa pochodziły wspólne małoletnie dzieci, zapadło szczegółowe rozstrzygnięcie o kontaktach.

Tabela 2. Rozstrzygnięcia o kontaktach z dziećmi w wyrokach rozwodowych ze stycznia 2011 r. wydanych przez wylosowane sądy

L.p.	Sąd Okręgowy (siedziba)	Liczba rozwodów małżeństw z małoletnimi dziećmi		Szczegółowe rozstrzygnięcie o kontaktach z dzieckiem rodzica, który nie sprawuje pieczy nad dzieckiem	
		L	%	L	%
1	Białystok	46	100	11	23,9
2	Częstochowa	77	100	18	23,4
3	Gorzów Wkp	34	100	11	32,5
4	Kielce	73	100	18	24,6
5	Łódź	97	100	20	20,6
6	Opole	70	100	15	21,4
7	Płock	50	100	18	36,0
8	Rzeszów	31	100	8	25,8
9	Siedlce	47	100	13	27,6
10	Toruń	33	100	10	30,3
11	Zielona Góra	47	100	12	25,5
	Ogółem	605	100	154	25,5

Zródło: Opracowanie własne.

2. Rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej i kontaktach z dziećmi wydane przez sądy, których orzecznictwo było przedmiotem badania

2.1. Sąd Okręgowy w Białymstoku

Władza rodzicielska W Sądzie Okręgowym w Białymstoku w styczniu 2011 r. zapadło 46 wyroków rozwodowych z rozstrzygnięciami w przedmiocie władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi.

W 34 sprawach (73,9%) równa pełna władza rodzicielska została pozostawiona obojgu rodzicom z ustaleniem miejsca pobytu małoletnich w 30 przypadkach w każdorazowym miejscu pobytu lub w miejscu zamieszkania matki,

a w 2 przypadkach w każdorazowym miejscu pobytu ojca (I C 1072/10, I C 1867/10).
W 2 sprawach (IC 179/10, I C 2078/10) nastąpiło rozdzielenie rodzeństw przez ustalenie miejsca pobytu jednego z dzieci u matki, a drugiego u ojca.

W 7 wyrokach władza rodzicielska nad wspólnymi dziećmi została powierzona matkom i ograniczona ojcom do określonych uprawnień dotyczących osoby dziecka.

W 2 przypadkach władza rodzicielska każdego z rodziców była jednakowo ukształtowana, ale nie była pełna, lecz ograniczona na podstawie art. 109 k.r.o. Ograniczenie w jednej sprawie nastąpiło przez poddanie wykonywania władzy rodzicielskiej obojga rodziców stałemu nadzorowi kuratora sądowego i zostało dokonane w wyroku rozwodowym (IC 67/10). W drugim przypadku oboje rodzice mieli tak samo ograniczoną władzę rodzicielską, co nastąpiło we wcześniejszym niż wyrok rozwodowy postanowieniu sądu rodzinnego (IC 689/10).

W 3 wyrokach nastąpiło pozbawienie władzy rodzicielskiej jednego z rodziców. W 2 przypadkach sąd pozbawił władzy rodzicielskiej ojców (IC 2017/10, IC 2091/10), a w 1 matkę (IC 1862/10).

Kontakty z dzieckiem W 11 wyrokach (23,9%) nastąpiło szczegółowe rozstrzygnięcie o kontaktach rodzica, który nie sprawuje osobistej stałej pieczy nad dzieckiem. W 6 przypadkach (13%) Sąd stwierdził, że kontakty osobiste wskazanego rodzica z dzieckiem są „nieograniczone”, a więc *de facto* ich nie uregulował.

2.2. Sąd Okręgowy w Częstochowie

Władza rodzicielska W Sądzie Okręgowym w Częstochowie w styczniu 2011 r. zapadło 77 wyroków rozwodowych z rozstrzygnięciami w przedmiocie władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi rozwiedzionych rodziców. Tylko w trzech przypadkach (3,9%) Sąd pozostawił obojgu rodzicom pełną władzę rodzicielską wskazując, że miejscem pobytu dzieci będzie każdorazowe miejsce zamieszkania ich matki.

Najczęściej, bo aż w 71 wyrokach (92,2%), wykonywanie władzy rodzicielskiej zostało powierzone jednemu z rodziców, zaś władza rodzicielska drugiego została

ograniczona do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka. W 3 wyrokach z tej grupy wykonywanie władzy rodzicielskiej nad wszystkimi dziećmi zostało powierzone ojcom. W jednym przypadku nastąpił „podział” wspólnych dzieci (dwóch córek w wieku 15 i 17 lat) pomiędzy rodziców. Nad jednym z dzieci (17 – letnią córką) wykonywanie władzy rodzicielskiej zostało powierzone matce, zaś władza rodzicielska ojca została ograniczona, w stosunku do drugiego (15 – letniej córki) wykonywanie władzy rodzicielskiej zostało powierzone ojcu z jednoczesnym ograniczeniem władzy rodzicielskiej matki, zgodnie ze zdaniem pierwszym art. 58 § 1^a k.r.o.

W 3 sprawach pełnia władzy rodzicielskiej przypadła matce, bowiem w jednej ojciec został pozbawiony władzy rodzicielskiej, w kolejnej jego władza rodzicielska została zawieszona, a w trzeciej sprawie z tej grupy rozstrzygnięć Sąd Okręgowy w Częstochowie utrzymał w mocy dotychczasowe rozstrzygnięcie o władzy rodzicielskiej ojca, wydane wcześniej przez właściwy sąd rodzinny.

W 2 wyrokach Sąd Okręgowy w Częstochowie skierował rodziców na terapię rodzinną bez określenia placówki, do której mają się zgłosić.

W sprawie I1RC 1294/09, w której rozwód został orzeczony z winy obu stron, a wykonywanie władzy rodzicielskiej nad córką liczącą 2 lata i 6 miesięcy Sąd powierzył matce ograniczając władzę rodzicielską ojca, bardzo precyzyjnie zostały określone kontakty ojca z córką. Kierując rodziców małoletniej na terapię rodzinną Sąd zobowiązał ich do przedstawiania raz na 3 miesiące właściwemu miejscowo sądowi rodzinnemu zaświadczenia o kontynuowaniu terapii. W sprawie I1RC 1859/09 Sąd powierzył matce wykonywanie władzy rodzicielskiej nad dwojgiem dzieci (dziewczynką liczącą 4 lata i 9 miesięcy oraz trzyletnim chłopcem) ograniczając władzę rodzicielską ojca „do współdecydowania w istotnych sprawach dzieci dotyczących wyboru zawodu i szkoły, leczenia, informowania się o wynikach nauki i utrzymywania kontaktów”, które sąd uregulował drobiazgowo. Sąd ustalił winę obu stron. Sąd zobowiązał strony do zgodnego współdziałania w sprawach dzieci i skierował je do placówki zajmującej się terapią rodzinną nakładając obowiązek

składania sądowi raz w miesiącu zaświadczenia o kontynuowaniu terapii. W tym wypadku nie został wskazany sąd mający nadzorować przebieg terapii rodzinnej.

Kontakty z dzieckiem W 18 wyrokach (23,4%) precyzyjnie został określony sposób wykonywania kontaktów z dzieckiem rodzica, z którym dziecko nie mieszka. W części wyroków wymieniając uprawnienia i obowiązki rodzica, którego władza rodzicielska została ograniczona, Sąd wskazywał na kontakty osobiste, mimo że są one niezależna od władzy rodzicielskiej. Orzeczenie o kontaktach przybierało formę stwierdzenia, że rodzic, któremu sąd nie powierzył wykonywania władzy rodzicielskiej, obok innych uprawnień, ma władzę rodzicielską ograniczoną do „utrzymywania osobistych kontaktów w terminach i miejscach przez strony ustalonych”.

2.3. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim

Władza rodzicielska W Sądzie Okręgowym w Gorzowie Wielkopolskim w styczniu 2011 r. zapadły 34 wyroki rozwodowe z rozstrzygnięciami w przedmiocie władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi rozwiedzionych rodziców.

W 13 sprawach (38,2%) równa pełna władza rodzicielska została pozostawiona obojgu rodzicom z ustaleniem miejsca pobytu małoletnich w 12 przypadkach w miejscu pobytu matki, a w 1 przypadku w miejscu pobytu ojca (I C⁶ 930/10.). W jednym przypadku ustalając miejsce pobytu dziecka przy matce Sąd dodał „w Gorzowie Wielkopolskim”.

W 19 wyrokach (55,9%) nastąpiło powierzenie władzy rodzicielskiej matce i ograniczenie władzy rodzicielskiej ojca. W 2 wyrokach (5,9%) nastąpiło powierzenie wykonywania władzy rodzicielskiej matkom z jednoczesnym ograniczeniem władzy rodzicielskiej ojców do prawa współdecydowania o istotnych sprawach dzieci, oraz „równoległe” ograniczenie władzy rodzicielskiej przez nadzór kuratora sądowego, z tym że w jednym przypadku nadzór kuratora dotyczył obojga rodziców (I C⁶ 501/10), a w drugim władzy rodzicielskiej, której wykonywanie Sąd powierzył matce (I C⁶ 86/11).

Kontakty z dzieckiem W 11 wyrokach (32,5%) nastąpiło szczegółowe rozstrzygnięcie o kontaktach rodzica, który nie sprawuje osobistej stałej pieczy nad dzieckiem. W pozostałych znalazło się stwierdzenie, że Sąd nie orzeka o kontaktach.

2.4. Sąd Okręgowy w Kielcach

W 73 wyrokach rozwodowych, wydanych w styczniu 2011 r., Sąd Okręgowy w Kielcach orzekł o władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi stron.

W 36 sprawach (49,3%) pełna władza rodzicielska została pozostawiona obojgu rodzicom, z tym że w jednym przypadku bieżącą pieczę nad dziećmi miał sprawować ojciec, w pozostałych zaś matka. W jednej takiej sprawie Sąd nie ustalił miejsca pobytu dzieci (sprawa IC 2772/10). W żadnym przypadku w sentencji wyroku nie ma odesłania do porozumienia rodziców.

W sprawie IC 3247/10 Sąd Okręgowy w Kielcach orzekł o pełnej władzy rodzicielskiej obojga rodziców z tym, że synowie stron w wieku 9 lat oraz 6 lat i 9 miesięcy, naprzemiennie w okresach jednotygodniowych będą przebywać w miejscu zamieszkania matki i ojca. Jednocześnie Sąd stwierdził, że nie orzeka o kontaktach osobistych dzieci z rodzicami.

Trudno za prawidłowe uznać tak szeroką formułę, jaką zastosował Sąd Okręgowy w Kielcach w wyroku z 17 stycznia 2011 r., IC 2772/10 stwierdzając: „*wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi stron (,,) powierza obojgu rodzicom, określając jednocześnie nieograniczony i niczym nieskrępowany sposób realizacji uprawnień rodzicielskich*”. Nie nastąpiło ani ustalenie miejsca pobytu dziecka ani kontaktów osobistych każdego z rodziców z nim, bo przy zacytowanym sposobie rozstrzygnięcia okazało się to zbyt szerokie.

W 27 wyrokach wykonywanie władzy rodzicielskiej zostało powierzone jednemu z rodziców (w 26 sprawach matce, w jednej ojcu) z równoczesnym ograniczeniem władzy rodzicielskiej drugiego z rodziców do określonych uprawnień i obowiązków

wobec osoby dziecka. Niekiedy za takie uprawnienie Sąd uważał osobiste kontakty³³. W 10 wyrokach orzeczenie o władzy rodzicielskiej było inne. W połowie z nich Sąd pozbawił ojca władzy rodzicielskiej nad wspólnymi dziećmi, a w 2 wyrokach władza rodzicielska ojca została zawieszona. W 2 przypadkach oboje rodzice mieli sprawować wspólnie władzę rodzicielską ograniczoną przez stały nadzór kuratora sądowego. W jednym przypadku sąd utrzymał w mocy orzeczenie sądu rodzinnego ograniczające władzę rodzicielską ojca.

Kontakty z dzieckiem W 18 przypadkach (23,4%) zostały uregulowane osobiste kontakty rodziców niemieszkających z dzieckiem. W pozostałych, w których nie było precyzyjnego ustalenia kontaktów, Sąd Okręgowy w Kielcach stosował niżej wskazane formuły:

- „reguluje kontakty z małoletnimi dziećmi w ten sposób, że strony będą je określać wspólnie, zgodnie z dobrem dzieci i przy uwzględnieniu rozsądnych życzeń małoletnich”;
- „ustala prawo ojca do nieograniczonych kontaktów z córką w sposób każdorazowo ustalany z matką dziecka”;
- „prawo do swobodnych i nieograniczonych kontaktów z dziećmi w miejscu i czasie uprzednio ustalonym przez strony” (potraktowane jako jedno z uprawnień i obowiązków rodzica, któremu nie zostało powierzony wykonywanie władzy rodzicielskiej).

Szczególny sposób ustalenia kontaktów zastosował Sąd Okręgowy w Kielcach w wyroku z dnia 12 stycznia 2011 r., IC 1843/10: „Ustala kontakty małoletniej z ojcem w ten sposób, że będą się one odbywały wyłącznie wtedy, gdy pozwany będzie trzeźwy”. Wymaga podkreślenia, że w tym wyroku Sąd pozostawił obojgu rodzicom pełną władzę rodzicielską ustalając, że: „miejscem zamieszkania dziecka będzie każdorazowe miejsce zamieszkania matki”.

³³ Np. w sprawie IC 3204/10 Sąd powierzył władzę rodzicielską matce ograniczając władzę rodzicielską ojca „do osobistych kontaktów z dzieckiem współdecydowania o jego istotnych sprawach życiowych (...)”.

W kilku przypadkach, zważywszy na wysoki poziom konfliktu pomiędzy rodzicami, Sąd dostrzegł potrzebę terapii rodzinnej lub jej kontynuacji. W wyroku z dnia 24 stycznia 2011 r., IC 832/09, Sąd Okręgowy w Kielcach nakazał kontynuowanie terapii rodzinnej w Stowarzyszeniu „Nadzieja Rodzinie” w Kielcach, ustalonej w związku z orzeczeniem o uregulowaniu osobistej styczności ojca z małoletnią córką (liczącą w dniu orzekania rozvodu 10 lat i 7 tygodni), oraz dotychczasowy sposób porozumiewania się rodziców w sprawie kontaktów pod nadzorem kuratora sądowego, a w przypadku zgody małoletniej na spotkania z ojcem ich terminy ojciec miałby uzgadniać z matką.

2.5. Sąd Okręgowy w Łodzi

Władza rodzicielska W Sądzie Okręgowym w Łodzi w styczniu 2011 r. zapadło 97 wyroków rozwodowych z rozstrzygnięciami w przedmiocie władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi. W 82 sprawach (84,5%) Sąd Okręgowy pozostawił obojgu rodzicom pełną władzę rodzicielską nad dziećmi. W przeważającej liczbie przypadków (76) sąd ustalił, że miejsce stałego pobytu dziecka będzie przy matce, a tylko w 6 przypadkach przy ojcu. W jednej ze spraw, w których Sąd pozostawił obojgu rodzicom władzę rodzicielską, nastąpiło rozdzielenie rodzeństwa przez ustalenie miejsca pobytu córki, urodzonej 9 lipca 2008 r., z matką, a syna, urodzonego 28 grudnia 2003 r. z ojcem.

W 7 wyrokach władza rodzicielska została powierzona jednemu z rodziców (pięciokrotnie matce, dwukrotnie ojcu) i ograniczona drugiemu do określonych obowiązków i uprawnień wobec osoby dziecka.

W 8 wyrokach rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej były inne. W jednym przypadku Sąd stwierdził, że pozostawia bez zmiany rozstrzygnięcie o władzy rodzicielskiej nad dzieckiem zawarte w opisanym orzeczeniu sądu rodzinnego, oraz ustala, że miejsce pobytu małoletniego jest w miejscu zamieszkania matki. Dwukrotnie Sąd Okręgowy w Łodzi pozbawił ojców dzieci władzy rodzicielskiej, a w jednym przypadku tę władzę ojcu zawiesił. W jednym przypadku Sąd stwierdził, że odnośnie do ojca pozostawia bez zmian pozbawienie go władzy rodzicielskiej, które nastąpiło w dokładnie opisanym wyroku, orzeczeniu sądu rodzinnego,

natomiast władza rodzicielska matki została ograniczona przez umieszczenie dziecka u wskazanej osoby (Sąd nie określił podstawy prawnej tego umieszczenia, w szczególności nie nazwał osoby, u której umieścił dziecko rodziną zastępczą). Jednocześnie Sąd ograniczył władzę rodzicielską matki w zakresie pieczy nad majątkiem dziecka ustanawiając osobę, u której dziecko umieścił, „kuratorem do spraw majątkowych małoletniego” i w tym zakresie zmienił orzeczenie sądu rodzinnego z 9 sierpnia 2007 r. Jednocześnie sprawowanie pieczy nad małoletnim Sąd Okręgowy poddał nadzorowi kuratora sądowego. Dwukrotnie sąd ograniczył władzę rodzicielską obojga rodziców przez nadzór kuratora sądowego.

Kontakty z dziećmi zostały uregulowane w 20 wyrokach (20,6%). W większości pozostałych wyroków (w 67 wyrokach – 69%) Sąd Okręgowy w Łodzi zamieszczał stwierdzenie „odstępuje od regulowania kontaktów”, lub inne o analogicznym znaczeniu, a w 9 wyrokach nie było żadnego odniesienia się do kontaktów tego z rozwiedzionych rodziców, który po rozwodzie nie będzie mieszkał z dzieckiem.

2.6. Sąd Okręgowy w Opolu

Władza rodzicielska W Sądzie Okręgowym w Opolu w styczniu 2011 r. zapadło 70 wyroków rozwodowych z rozstrzygnięciami w przedmiocie władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi. W 54 sprawach (77,1%) władza rodzicielska została powierzona jednemu z rodziców i ograniczona drugiemu do określonych obowiązków i uprawnień wobec osoby dziecka. W jednej z tych spraw nastąpiło rozdzielenie rodzeństwa (I RC 1941/10). Nad jedną z córek (urodzoną w 1993 r.) wykonywanie władzy rodzicielskiej Sąd Okręgowy w Opolu powierzył matce ograniczając władzę rodzicielską ojca, nad drugą zaś (urodzoną w 1995 r.) odwrotnie.

W pozostałych wyrokach z tej grupy rozstrzygnięć dzieci nie były dzielone. W 3 przypadkach wykonywanie władzy rodzicielskiej powierzono ojcom, w 50 – matkom.

W 9 wyrokach (12,9%) pełną władzę rodzicielską Sąd Okręgowy w Opolu pozostawił obojgu rodzicom określając w 8 przypadkach miejsce pobytu dzieci przy matce, w jednym przy ojcu.

W 7 sprawach (10%) rozstrzygnięcie było inne. W jednej w ogóle Sąd nie wypowiedział się na temat władzy rodzicielskiej ojca (I RC 2270/09)³⁴, w jednej orzekł o pozbawieniu władzy rodzicielskiej ojca (IRC 1849/09). W pozostałych 5 wyrokach zostało zastosowane ograniczenie władzy rodzicielskiej za pomocą środków przewidzianych w art. 109 k.r.o. W 2 sprawach władza rodzicielska obojga rodziców została ograniczona przez umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej, z tym, że w jednej z nich sąd podtrzymał w mocy takie rozstrzygnięcie wydane wcześniej przez sąd rodzinny, w drugiej natomiast uczynił to w wyroku rozwodowym (I RC 65/10). W 2 sprawach ograniczenie władzy rodzicielskiej polegało na poddaniu jej nadzorowi kuratora sądowego (w jednym przypadku w stosunku do władzy rodzicielskiej obojga rodziców – I RC 1856/09, w drugim było to dodatkowe ograniczenie władzy rodzicielskiej ojca ograniczonej też na podstawie pierwszego zdania art. 58 § 1a k.r.o.).

Kontakty z dziećmi w szczegółowy sposób zostały uregulowane w 15 wyrokach (21,4%). W większości pozostałych wyroków Sąd Okręgowy w Opolu zamieszczał stwierdzenie „*odstępuje od regulowania kontaktów*”. W niektórych wyrokach „zapewniał prawo do nieograniczonych kontaktów”, a zdarzały się i takie wyroki, w których sentencji nie było punktu dotyczącego tej kwestii.

2.7. Sąd Okręgowy w Płocku

Władz rodzicielska W Sądzie Okręgowym w Płocku w styczniu 2011 r. zapadło 50 wyroków rozwodowych z rozstrzygnięciami w przedmiocie władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi.

³⁴ Sprawa ta miała nietypowy stan faktyczny. Mąż jest Palestyńczykiem. Zawarcie małżeństwa, w 1991 r., poprzedzał 2 letni konkubinacj. Partnerzy, a potem małżonkowie, pozostając we wspólnym pożyciu zamieszkiwali w Polsce. Po upływie ponad roku od zawarcia małżeństwa mąż w sprawach rodzinnych wyjechał do Palestyny z zamiarem powrotu do Polski. W chwili jego wyjazdu małżonkowie nie wiedzieli, że ich córka, która urodziła się w lutym 1993 r., już została poczęta. Kiedy pozwany dowiedział się o urodzeniu córki zapewniał, że przyjedzie do Polski. Wkrótce małżonkowie utracili kontakt (można domniemywać z akt, że był on tylko telefoniczny i to mąż telefonował do żony), a zważywszy na sytuację polityczną w ojczyźnie męża, praktycznie porównywalną do trwałego stanu wojny, powódka nie wyklucza nawet, że być może mąż nie żyje. Córka stron nie zna ojca. Ma przyrodniego, starszego (w dacie wyrokowania 30-letniego) brata z wcześniejszego związku matki, z którym jest związana emocjonalnie. Od urodzenia pozostawała zawsze wyłącznie pod pieczęcią matki i wyłącznie na jej utrzymaniu. Z akt nie wynika, aby toczyły się postępowania dotyczące władzy rodzicielskiej ojca, choć, *de facto*, on jej nigdy nie wykonywał. Z akt nie wynika także, aby powódka podejmowała kroki w celu ustalenia losów męża.

Najczęściej, bo w 35 wyrokach (70%), Sąd orzekł o władzy rodzicielskiej zgodnie z art. 58 § 1a zdanie pierwsze k.r.o. W 32 przypadkach wykonywanie władzy rodzicielskiej zostało powierzone matkom, a w 3 ojcom z jednoczesnym ograniczeniem władzy rodzicielskiej drugiego z rodziców do oznaczonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka.

Pełna władza rodzicielska została pozostawiona obojgu rozwiedzionym rodzicom w 14 przypadkach (28%), z ustaleniem miejsca pobytu małoletnich z matką w 12 sprawach, a z ojcem w 2 sprawach.

W jednej sprawie Sąd Okręgowy w Płocku pozbawił ojca władzy rodzicielskiej, wskutek czego pełna władza rodzicielska przysługiwała matce.

Kontakty z dziećmi w sposób względnie szczegółowy zostały uregulowane w 18 wyrokach (36%). Najczęściej Sąd precyzował dni i godziny spotkań. Z reguły zaś nierozstrzygnięta pozostawała kwestia spotkań w dni szczególnie uroczyste (np. w okresach świąt, tradycyjnie w Polsce obchodzonych z najbliższą rodziną). W większości wyroków (29 – 58%) Sąd Okręgowy w Płocku zamieszczał stwierdzenie „*odstępuje od orzekania o kontaktach*”. W niektórych wyrokach „*zapewniał prawo do nieograniczonych kontaktów*”.

2.8. Sąd Okręgowy w Rzeszowie

Władza rodzicielska W Sądzie Okręgowym w Rzeszowie w styczniu 2011 r. zapadło 31 wyroków rozwodowych z rozstrzygnięciami w przedmiocie władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi.

W 19 sprawach (61,3%) równa pełna władza rodzicielska została pozostawiona obojgu rodzicom z ustaleniem miejsca pobytu małoletnich z matką w 17 sprawach, a z ojcem w 2 sprawach.

W 12 z tych wyroków (70,6%) Sąd stwierdził, że rozstrzygnięcie o wspólnym sprawowaniu przez oboje rodziców pełnej władzy rodzicielskiej zostało dokonane zgodnie z porozumieniem rodziców.

W 4 wyrokach została wskazana data zawartego porozumienia, która zawsze była datą ostatniej rozprawy, po której Sąd wydał wyrok rozwodowy. Tylko w jednym z tych wyroków znajduje się stwierdzenie, że porozumienie we wskazanym dniu rodzice zawarli na rozprawie, a jego treść złożono do protokołu rozprawy³⁵. Stosowny punkt sentencji wyroku w tej sprawie brzmi, jak następuje: „powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnim dzieckiem stron, córką (...), zgodnie z porozumieniem stron zawartym na rozprawie w dniu 10 stycznia 2011 roku i złożonym do protokołu, zgodnie z którym oboje rodzice będą wykonywali władzę rodzicielską nad małoletnim dzieckiem podejmując wspólnie decyzje, co do sposobu wychowania małoletniej, wykształcenia, spędzania wolnego czasu, leczenia w chorobie, wyrażania zgody na wyjazd małoletniej za granicę z ustaleniem, że miejsce zamieszkania małoletniej córki (...) będzie przy matce(..)”.

W pozostałych wyrokach, w których Sąd Okręgowy w Rzeszowie odwołał się do porozumienia rodziców, szczegółowość stosownego punktu sentencji wyroku jest zróżnicowana. W niektórych przypadkach jest to tylko zapis, że rodzice porozumieli się co do tego, że władza rodzicielska ma przysługiwać obojgu, oraz że miejsce zamieszkania dziecka będzie przy wskazanym rodzicu (z reguły przy matce). Ilustruje to punkt II sentencji jednego z wyroków³⁶ o brzmieniu: „powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnim (...) obojgu rodzicom, ustalając miejsce pobytu małoletniego dziecka przy matce, zgodnie z porozumieniem zawartym w dniu 24 stycznia 2011 r.”

W innych wyrokach wymienione są *expressis verbis* kwestie z zakresu wychowania i pieczy nad osobą dziecka, w których wspólnie będą podejmować decyzje, np. „co do sposobu kształcenia, wyjazdów dziecka za granicę, hospitalizacji”³⁷.

³⁵ Wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 10 stycznia 2011 r., IC 835/10.

³⁶ Wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 24 stycznia 2011 r., IC 1205/10.

³⁷ Tak np. w wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 7 stycznia 2011 r., IC 688/10.

Nasuwa się uwaga, że takie sformułowania są charakterystyczne dla sytuacji, gdy sąd dokonuje rozstrzygnięcia przewidzianego w art. 58 § 1a zdanie pierwsze k.r.o., a więc, gdy powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka. Przy takim rozstrzygnięciu rodzice mają „równą, pełną władzę” odnośnie do osoby dziecka tylko w zakresie obowiązków i uprawnień, do których została ograniczona władza rodzicielska tego z rodziców, któremu sąd nie powierzył jej wykonywania. Odnośnie, bowiem do pozostałych obowiązków i uprawnień „monopol decyzyjny” ma to z rodziców, któremu sąd powierzył wykonywanie władzy rodzicielskiej i nie ma on obowiązku nawet zasięgnięcia opinii rodzica, którego władza rodzicielska została ograniczona (choć może to czynić).

W 7 wyrokach Sąd Okręgowy w Rzeszowie pozostawił obojgu rodzicom pełną władzę rodzicielską, ale w ich sentencjach nie zamieścił wzmianki o porozumieniu.

W 4 wyrokach (12,9%) sąd powierzył wykonywanie władzy rodzicielskiej matce ograniczając władzę rodzicielską ojca, stosownie do art. 58 § 1a zdanie pierwsze k.r.o.

W 8 wyrokach, wydanych przez Sąd Okręgowy w Rzeszowie w analizowanym okresie, rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej były odmienne i bardziej zróżnicowane od możliwości, o których mowa w pierwszym i w drugim zadaniu art. 58 § 1a k.r.o. W 4 przypadkach władza rodzicielska miała być sprawowana wyłącznie przez matkę (w związku z zawieszeniem w wyroku rozwodowym władzy rodzicielskiej ojca). W jednym przypadku sytuacja była „odwrócona” – ojciec miał wyłącznie sprawować władzę rodzicielską, władza rodzicielska matki została zawieszona.

W kolejnych 2 sprawach także nastąpiło zawieszenie władzy rodzicielskiej ojca, ale zastosowana przez sąd formuła rozstrzygnięcia była odmienna od tej, którą Sąd Okręgowy w Rzeszowie zastosował w wymienionych wcześniej pięciu wyrokach (tzn. władzę rodzicielską powierza matce/ojcu, władzę rodzicielską drugiego z rodziców zawieszają). W tych dwóch wyrokach mianowicie sąd powierzył wykonywanie władzy

rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz zawiesił władzę rodzicielską ojca. W jednym z nich nie wypowiedział się o okresie zawieszenia³⁸, natomiast w drugim zawiesił wykonywanie władzy rodzicielskiej ojca „na czas jego nieobecności w kraju”³⁹. Te rozstrzygnięcia wydają się kontrowersyjne, przesadzają bowiem, jak się wydaje, automatyczne „odżycie” pełnej władzy rodzicielskiej po ustaniu przyczyny jej zawieszenia. Zgodnie z dotychczas stosowaną wykładnią art. 110 § 2 k.r.o. sam fakt ustania przyczyny zawieszenia nie powoduje automatycznego odzyskania władzy rodzicielskiej przez rodzica, którego dotyczyło zawieszenie. Do uchylecia zawieszenia konieczne jest przeprowadzenie postępowania przez sąd opiekuńczy i wydanie postanowienia uchylającego zawieszenie władzy rodzicielskiej. Trudno też prognozować, czy po ustaniu przyczyny zawieszenia, która może trwać bardzo długo, rozstrzygnięcie o pełnej władzy rodzicielskiej ojca będzie adekwatne do sytuacji faktycznej.

W jednym wyroku Sąd Okręgowy w Rzeszowie obojgu rodzicom ograniczył wykonywanie władzy rodzicielskiej na podstawie art. 109 § 2 pkt. 3 k.r.o. przez poddanie jej nadzorowi kuratora sądowego. Kuratora Sąd zobowiązał do składania sprawozdań co dwa tygodnie, a pozwaną zobowiązał „do nie wciągania syna w sprawy dorosłych i nie manipulowania dzieckiem”⁴⁰.

Kontakty z dziećmi w szczególowy sposób zostały uregulowane w 8 wyrokach (25,8%). Również w 8 wyrokach Sąd Okręgowy w Rzeszowie stwierdził, że odstępuje od odrzekania (nie orzeka) o kontaktach.

W przypadkach zawieszenia władzy rodzicielskiej jednego z rodziców (co miało miejsce w 7 wyrokach) zróżnicowane były orzeczenia o kontaktach tego z rodziców z dzieckiem. Sąd Okręgowy w Rzeszowie albo w ogóle pominął tę kwestię (w sentencji wyroku nie ma punktu poświęconego kontaktom), albo stwierdził, że

³⁸ Wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 13 stycznia 2011 r., IC 486/09.

³⁹ Wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 27 stycznia 2011 r., IC 391/10.

⁴⁰ Pkt II wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 10 stycznia 2011 r., IC 986/10. W dniu wyrokowania syn stron liczył 10 lat i 1 miesiąc.

„odstępuje od orzekania o kontaktach”⁴¹ bądź „nie orzeka o sposobie widywania się powoda z małoletnimi dziećmi”⁴² bez wypowiedzi na temat innych form kontaktów, o których Sąd także nie orzekł (takie sformułowanie może być bardzo różnie interpretowane).

W innych wyrokach Sąd wypowiedział się o kontaktach. Przyczyną zawieszenia władzy rodzicielskiej była z reguły nieobecność w Polsce albo dziecka (pozostającego za granicą z matką), albo jednego z jego rodziców (tego, którego władz rodzicielska została zawieszona). Rozstrzygnięcie o kontaktach było konsekwencją takiego stanu rzeczy. Nie wszystkie formy kontaktów mogły być realizowane z jednakową częstotliwością. Przykładowe rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego w Rzeszowie były następujące:

- „ogranicza kontakty ojca (..) z małoletnim synem (..) do porozumiewania się za pomocą telefonu i Internetu”⁴³,
- „ustala kontakty pozwanego z małoletnią córką stron (..) w ten sposób, że pozwany będzie kontaktował się z córką telefonicznie bez ograniczeń, oraz podczas pobytu w kraju po telefonicznym uzgodnieniu spotkania z matką dziecka”⁴⁴.

⁴¹ Pkt V wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 13 stycznia 2011 r., IC 904/10, oraz pkt IV wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 24 stycznia 2011 r., IC 882/10.

⁴² Pkt IV wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 27 stycznia 2011 r., IC 391/10. W tym wyroku Sąd powierzył obojgu rodzicom pełną władzę rodzicielską nad dwojgiem dzieci i jednocześnie w tym samym punkcie sentencji zawiesił władzę rodzicielską ojca na czas jego nieobecności w kraju. Można domniemywać, np., że wszystkie formy kontaktów na odległość (korespondencja tradycyjna i elektroniczna, rozmowy telefoniczne) mogą być realizowane codziennie. Analogiczne rozstrzygnięcie zawiera pkt. IV wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 13 stycznia 2011 r., IC 486/10. W tym wyroku Sąd także powierzył wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz zawiesił władzę rodzicielską ojca, ale nie wskazał przyczyny ani okresu zawieszenia władzy rodzicielskiej nad córką stron urodzoną 26 listopada 2005 r. we Włoszech.

⁴³ Tak w pkt III wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 24 stycznia 2011 r., IC 1472/10

⁴⁴ Tak w pkt IV wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 11 stycznia 2011 r., IC 844/10. Córka stron urodziła się 23 sierpnia 2005 r., a więc liczyła w dniu wyrokowania 5 lat i 4 miesiące i zapewne nie korzystała samodzielnie z telefonu pozostającego w jej wyłącznej dyspozycji.

W sprawach, w których nie było precyzyjnego orzeczenia o kontaktach najczęściej pojawiała się formuła, że będą one: „nieograniczone i na bieżąco ustalane przez strony”.

2.9. Sąd Okręgowy w Siedlcach

Władza rodzicielska W Sądzie Okręgowym w Siedlcach w styczniu 2011 r. zapadło 47 wyroków rozwodowych z rozstrzygnięciami w przedmiocie władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi.

W 35 sprawach (74,5%) równa pełna władza rodzicielska została pozostawiona obojgu rodzicom z ustaleniem miejsca pobytu małoletnich w 34 przypadkach w każdorazowym miejscu pobytu lub w miejscu zamieszkania matki, a w jednym przypadku w każdorazowym miejscu pobytu ojca.

W 7 wyrokach władza rodzicielska nad wspólnymi dziećmi została powierzona matkom i ograniczona ojcom do określonych uprawnień dotyczących osoby dziecka, a w jednym wyroku władza rodzicielska została powierzona ojcu i ograniczona matce.

W czterech przypadkach rozstrzygnięcia były inne. W jednej sprawie władza rodzicielska obojga rodziców pozostała ograniczona na podstawie art. 109 § 2 pkt 5 k.r.o. przez umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej, co nastąpiło w 2007 r. (I C 590/10), w kolejnej sprawie pełna władza rodzicielska nad dwojgiem małoletnich dzieci pozostała przy matce z zachowaniem ograniczenia władzy rodzicielskiej ojca, które nastąpiło na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu rodzinnego z 2008 r. (I C 224/10).

W jednej sprawie pełna władza rodzicielska nad dwojgiem małoletnich dzieci pozostała przy matce a ojciec został jej pozbawiony (I C 359/10), również w jednej pełna władza rodzicielska nad dwojgiem małoletnich dzieci pozostała przy matce a władza rodzicielska ojca została zawieszona (I C 321/10).

We wszystkich wyrokach zostało ustalone miejsce pobytu dzieci. Najczęściej występującym sposobem jego określenia było „každorazowe miejsce pobytu” albo „každorazowe miejsce zamieszkania”. W kilku przypadkach użyto określenia „przy

matce”. Sąd Okręgowy w Siedlcach w styczniu 2011 r. nie orzekł o „naprzemiennej władzy rodzicielskiej”, bądź „naprzemiennej pieczy”.

Kontakty z dziećmi Szczegółowe rozstrzygnięcie o kontaktach z dziećmi rodzica, z którym dziecko nie mieszkało nastąpiło w 13 wyrokach (27,6%).

2. 10.Sąd Okręgowy w Toruniu

Władza rodzicielska W Sądzie Okręgowym w Toruniu w styczniu 2011 r. zapadły 33 wyroki rozwodowe z rozstrzygnięciami w przedmiocie władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi.

Najczęściej, bo w 27 wyrokach (81,8%) nastąpiło rozstrzygnięcie o władzy rodzicielskiej zgodne z art. 58 § 1a zdanie pierwsze k.r.o. W 25 przypadkach Sąd Okręgowy w Toruniu powierzył wykonywanie władzy rodzicielskiej matkom dzieci, a w 2 przypadkach ojcom ograniczając władzę rodzicielską drugiego z rodziców do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka.

Pozostawienie pełnej władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom nastąpiło w 3 wyrokach (9,1%). We wszystkich przypadkach Sąd ustalił, że dzieci będą przebywały pod bezpośrednią pieczą matek mieszkając razem z nimi.

W 3 przypadkach rozstrzygnięcia były inne – w jednej sprawie nastąpiło pozbawienie władzy rodzicielskiej matki i zawieszenie władzy rodzicielskiej ojca w stosunku do trojga dzieci, które zostały umieszczone w placówce opiekuńczo – wychowawczej. W kolejnej sprawie Sąd Okręgowy w Toruniu także uznał za właściwe umieszczenie trojga dzieci w placówce, ale w ramach jedynie ograniczenia władzy rodzicielskiej obojga rodziców, w ostatniej zaś ojciec został pozbawiony władzy rodzicielskiej, a pełnię tej władzy nad synem zachowała matka.

Kontakty z dziećmi rodziców nie mieszkających z nimi zostały ustalone w 10 wyrokach (30,3%), w 19 przypadkach (57,6%) w sentencji wyroku Sąd Okręgowy w Toruniu jednoznacznie stwierdził, że odstępuje od orzeczenia o kontaktach, a w 2 nie było punktu poświęconego kontaktom bez zaznaczenia, że Sąd odstąpił od ich uregulowania.

2.11. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze

Władza rodzicielska W Sądzie Okręgowym w Zielonej Górze w styczniu 2011 r. zapadło 47 wyroków rozwodowych z rozstrzygnięciami w przedmiocie władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi.

Najczęściej, bowiem w 33 wyrokach (70%) rozstrzygnięcie o władzy rodzicielskiej nastąpiło zgodnie z pierwszym zdaniem art. 58 § 1a k.r.o. W 29 przypadkach ograniczenie władzy rodzicielskiej dotyczyło ojców, a w 4 sprawach matek.

Sąd pozostawił pełną władzę rodzicielską obojgu rodzicom w 9 wyrokach określając, że dzieci będą mieszkały z matką w 7 przypadkach, a z ojcem w 2. Na porozumienie stron z określeniem daty jego zawarcia w wyroku Sąd Okręgowy w Zielonej Górze powołał się w 2 przypadkach (I. 2C 899/10, I. 2C 1635/10).

Wśród 5 innych sposobów rozstrzygnięcia było: pozbawienie władzy rodzicielskiej ojca (I.2C1166/09), podtrzymanie wcześniejszych, wymienionych w wyroku rozwodowym, orzeczeń sądu rodzinnego w stosunku do jednego z dzieci o pozbawieniu obojga rodziców władzy rodzicielskiej, umieszczeniu dziecka w określonej rodzinie zastępczej, ustanowieniu opiekuna, oraz podtrzymanie orzeczenia pozbawiającego ojca władzy rodzicielskiej nad dwojgiem pozostałych dzieci i ograniczeniem wobec nich władzy rodzicielskiej matki (I.2C 1215/09), podtrzymanie opisanych orzeczeń wobec trojga dzieci bez wskazania ich treści (I. 2C 971/10), powierzenie wykonywania władzy rodzicielskiej, ograniczonej przez nadzór kuratora sądowego, ojcu z uprawnieniem matki do współdecydowania o istotnych sprawach dziecka (I.2C1 650/10), zawieszenie władzy rodzicielskiej ojca (I. 2C 1540/10).

Kontakty z dziećmi W 12 wyrokach (25,5%) Sąd Okręgowy w Zielonej Górze precyzyjnie ustalił kontakty osobiste rodzica niemieszkającego z dziećmi. W kolejnych 2 wyrokach zachowane zostało wcześniejsze rozstrzygnięcie sądu rodzinnego oraz ugoda przed takim sądem. Sąd odwoływał się w wyroku do sposobu realizacji osobistych kontaktów zawartego w porozumieniu rodziców wskazując jego datę (tak np. w sprawie I.2C 1635/10), bądź odsyłał w tej kwestii do wcześniejszego orzeczenia sądu rodzinnego lub ugody zawartej przed takim sądem podczas

postępowania o ustalenie kontaktów, z podaniem sądu i sygnatury akt (np. w sprawie I.2C 648/09).

W pozostałych wyrokach nie było ani unormowania kontaktów ani odwołania się do stosownych wcześniejszych orzeczeń, ugód lub porozumień w tej sprawie.

Wśród nich były wyroki, w których Sąd Okręgowy w Zielonej Górze traktował uprawnienie do osobistych kontaktów jako jedno z uprawnień w stosunku do osoby dziecka, do których ograniczał władzę rodzicielską rodzica, któremu nie powierzył jej wykonywania, wskazując, że mają się one odbywać „w terminach i miejscach przez strony ustalonych” (tak np. w wyrokach z 27 stycznia 2011 r. I.2C 665/10, I.2C 795/10).

Sposobem orzeczenia o kontaktach bywało zamieszczenie w wyroku klauzuli „nie orzeka o kontaktach” w sytuacji pozostawienia obojgu rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej (np. w wyroku z 28 stycznia 2011 r., I.2C 1562/09⁴⁵), a także „nie określa sposobu kontaktowania się pozwanego z dziećmi” (tak np. w wyroku z 3 stycznia 2011 r., I 2C 509/10, w sprawie tej wykonywanie władzy rodzicielskiej uregulowane zgodnie z treścią zdania pierwszego art. 58 § 1a k.r.o.)⁴⁶.

Innym, również niewłaściwym sposobem orzeczenia o kontaktach było stwierdzenie w wyroku, że dany rodzic „ma prawo do nieograniczonych kontaktów z małoletnimi” (tak np. w wyroku z 14 stycznia 2011 r., I 2C 1618/10)⁴⁷.

Interesującym przykładem ustalenia kontaktów jest rozstrzygnięcie w wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze z 21 stycznia 2011 r., I 2C 958/10; „ustala, że pozwany ma prawo do kontaktów z małoletnią córką stron każdorazowo po telefonicznym uzgodnieniu z powódką miejsca oraz terminu tych spotkań,

⁴⁵ Analogiczna sytuacja, między innymi, w sprawach I.2C 839/10, I 2C 899/10, I.2C1334/10, I.2C 1144/10.

⁴⁶ Analogiczna sytuacja w sprawach I 2C 839/10, I 2C 1523/10

⁴⁷ W sprawie sąd orzekł o władzy rodzicielskiej zgodnie ze zdaniem pierwszym art. 58 § 1a k.r.o., powierzając jej wykonywanie matce. Analogiczna sytuacja w sprawie I 2C 1518/10, z tym że wykonywanie władzy rodzicielskiej zostało powierzone ojcu.

jednocześnie zobowiązuje powódkę do inicjowania tych spotkań pozwanego z córką” (sąd powierzył wykonywanie władzy rodzicielskiej nad córką, liczącą 3 lata i 6 miesięcy w dniu wyrokowania, stron matce z określeniem ograniczonej władzy rodzicielskiej ojca zgodnie ze zdaniem pierwszym art. 58 § 1a k.r.o.).

2.12. Uwagi podsumowujące

1. Ustalenia ogólne W 605 sprawach, w których wylosowane sądy w styczniu 2011 r. orzekły rozwód małżeństw mających wspólne małoletnie dzieci, zostały rozstrzygnięte losy 847 takich dzieci. Najstarsze dziecko liczyło 17 lat i 7 miesięcy, najmłodsze rok. W przybliżeniu co czwarte dziecko nie przekroczyło siódmego roku życia, a więc przez dłuższy czas miało pozostawać pod władzą rodzicielską.

W 257 wyrokach równą pełną władzę rodzicielską pozostawiono obojgu rodzicom nad 360 dziećmi. W 162 sprawach rozstrzygnięcie to dotyczyło jednego dziecka, w 72 sprawach dwojga, a w 23 sprawach trojga lub więcej dzieci.

2. Zasada nierozdzielania rodzeństwa była w zasadzie przestrzegana. Odstępstwo od niej wystąpiło zaledwie w kilku przypadkach. **Nigdy orzeczenie sądu nie „wykreowało” rozdzielenia, a jedynie „legalizowało” istniejący stan faktyczny,** który trwał od kilku miesięcy do nawet 8 lat w okresie poprzedzającym orzeczenie rozwodu. Należy odnotować, że sądy staranniej niż w innych sprawach badały, czy rozdzielenie nie stwarza zagrożenia dla dobra dzieci (np dopuszczając dowód z opinii biegłych z ROD - K).

Podział bezpośredniej pieczy nad dziećmi wynikał albo z wcześniejszego zgodnego ustalenia rodziców albo był konsekwencją „faktów dokonanych” (wyprowadzenia się jednego z małżonków z mieszkania rodzinnego z jednym z dzieci, „uprowadzenie” bądź zatrzymanie jednego z dzieci przez jednego z rodziców, mimo że drugi pragnął sprawować pieczę nad wszystkimi dziećmi – najczęściej nad dwojgiem dzieci).

3. Ustalenie miejsca pobytu dzieci, oraz problem tzw. pieczy naprzemiennej. Sądy we wszystkich przypadkach pozostawienia władzy rodzicielskiej obojgu rozwiedzionym małżonkom określiły miejsce pobytu (zamieszkania) dzieci. **Tylko w jednym przypadku orzeczono o tzw. pieczy „naprzemiennej”** (2 synów stron:

starszy dziewięcioletni i młodszy liczący 6 lat i 9 miesięcy w okresach jednotygodniowych mieli przebywać u każdego z rodziców).

4. Porozumienia rodziców Przy przyjęciu założenia, że we wszystkich 257 sprawach sądy uznały, że rodzice przedstawili „porozumienie”, o którym mowa w art. 58 § 1a k.r.o., bowiem orzekły o pozostawieniu władzy rodzicielskiej obojgu rozwiedzionym rodzicom, należy uznać, że wymagania co do spełnienia tej przesłanki rozstrzygnięcia były, w większości przypadków, bardzo liberalne. Porozumienia przedstawione sądowi w formie pisemnej, niezależnie od tytułu porozumienia oraz sposobu w jaki zostało sformułowane, oraz porozumienia zaprotokołowane na rozprawie wystąpiły w około 35% zbadanych przypadków. („Typy” takich porozumień zostaną przedstawione przy opisie stanów faktycznych wybranych spraw). Natomiast w pozostałych sprawach **za spełnienie przesłanki „porozumienia” traktowano wyraźny lub domniemany *consensus* rodziców, co do pozostawienia obojgu władzy rodzicielskiej, wyrażający się w ich zgodnym wniosku o takie rozstrzygnięcie i deklaracji, że w sprawach dzieci potrafią osiągać zgodne stanowisko i wzajemnie nie utrudniają sobie kontaktów z dziećmi.** Nieco upraszczając można stwierdzić, że brak sporu co do władzy rodzicielskiej i kontaktów z dziećmi po rozwodzie i zgodne stanowisko, aby sąd pozostawił obojgu małżonkom władzę rodzicielską było traktowane za wystarczający wyraz istnienia „porozumienia rodziców”.

Istotą pozostawienia obojgu rodzicom równej pełnej władzy rodzicielskiej jest jej wykonywanie przez każde z rodziców we wszystkich płaszczyznach (oczywiście z uwzględnieniem realiów każdego stanu faktycznego, w szczególności konsekwencji zamieszkiwania tylko jednego z rodziców wspólnie z dzieckiem) z, niedoznającym wyjątków, obowiązkiem wspólnego podejmowania decyzji w każdej sprawie dziecka, która ma charakter istotny. Konsekwencją braku porozumienia, umożliwiającego wspólne rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka jest przekazanie rozstrzygnięcie tej sprawy sądowi opiekuńczemu (art. 97 § 2 k.r.o.).

Większość „porozumień” była bardzo ogólnikowa. Te nieco bardziej szczegółowe wskazywały sfery, w których rodzice będą podejmowali decyzje wspólnie.

Porozumienie rodziców, którego dotyczy w art. 58 § 1a zdanie drugie k.r.o., powinno zawierać ustalenie zasad wychowania oraz „techniczne wskazówki” rozwiązań dotyczących różnych sytuacji odnoszących się do wszystkich atrybutów i elementów władzy rodzicielskiej, a nie jedynie wyliczenie **niektórych, istotnych spraw** dziecka, o których rodzice mają rozstrzygać wspólnie. Dlatego, opierając się o znane wzory z obcej praktyki⁴⁸, w literaturze proponuje się układanie treści porozumienia na podstawie szczegółowego kwestionariusza. Zważywszy na trudności, które mogą powstać dla rodziców postuluje się powierzenie tego zadania adwokatowi, mediatorowi lub innemu specjalście. Z takiej możliwości strony korzystały wyjątkowo.

5. Porozumienie rodziców, jako „integralna część wyroku” Tylko 2 sądy (Sąd Okręgowy w Rzeszowie i Sąd Okręgowy w Zielonej Górze), spośród tych, których orzecznictwo zbadano, w sentencji wyroków pozostawiających obojgu rozwiedzionym małżonkom równą, pełną władzę rodzicielską, powołały się na porozumienie rodziców. Powołanie takie nie wystąpiło w każdym przypadku pozostawienia obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej przez te sądy. Łącznie takie powołanie miało miejsce w 14 wyrokach (5,4% wyroków, w których rozwiedzeni rodzice zachowali równą, pełną władzę rodzicielską). Powyższe uzasadnia stwierdzenie, że w 94,6% przypadków porozumienie rodziców zostało potraktowane jako element stanu faktycznego sprawy i nie stało się integralną częścią wyroku.

Należy odnotować, że powołanie w wyroku porozumienia rodziców nie było uzależnione od jego formy (pismo zatytułowane „porozumienie”, „plan wychowawczy rodziców”, „plan opieki rodzicielskiej” itp, porozumienie zaprotokołowane na rozprawie) ani od stopnia szczegółowości. Można domniemywać, że powołanie takie sądy traktowały jako konieczne w świetle zapisu art. 58 § 1a zdanie drugie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

⁴⁸ Obce wzory przedstawił T. Sokołowski (w) Skutki prawne rozvodu, Poznań 1997, s. 73 i 96; a także W. Stojanowska, Władza rodzicielska pozamałżeńskiego i rozwiedzionego ojca, Warszawa 2000, s. 200 i n.

IV. Opis przypadków

1. Porozumienia stron związane z podziałem rodzeństwa

Przypadek pierwszy (zgodny podział rodzeństwa)

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1951 r.

Żona urodzona w 1956 r.

Oboje małżonkowie mają wykształcenie podstawowe, mieszkają na wsi, prowadzą swoje gospodarstwa rolne (żona 14 ha, mąż 8 ha), żona pobiera rentę.

Data zawarcia małżeństwa – 19.04.1975 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 04.11. 2010 r.

Strony nie korzystały z pomocy pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 12.01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi 9 dzieci, 7 jest pełnoletnich, 2 małoletnich:

Córka urodzona 26.01.1995 r.

Syn urodzony 03.06.1998 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wniosła o orzeczenie rozwodu z wyłącznej winy pozwanego. Jako powód rozkładu pożycia małżeńskiego wskazała wieloletnie nadużywanie alkoholu przez męża, bicie jej, szykanowanie zmuszające powódkę i dzieci (które również były bite przez ojca) do ucieczek z domu, grożenie zabójstwem (np. pozwany gonił uciekającą powódkę po polu trzymając w rękach widły i krzycząc, że ją zabije). Znęcanie się psychiczne pozwanego nad żoną i dziećmi spowodowało poczucie strachu, bezsilności i głębokiego uzależnienia powódki od pozwanego.

Powódka stwierdziła, że nie składała żadnych doniesień w związku z zachowaniem męża, bowiem wstydziła się sąsiadów, żyła z przeświadczeniem, że nie ma gdzie uciekać przed nim, szczególnie, że z małżeństwa urodziło się 9 dzieci.

Strony od zawarcia małżeństwa do 2000 r. (przez 25 lat) zamieszkiwały w rodzinnym gospodarstwie rolnym męża. W związku ze śmiercią rodziców powódki i nabyciu przez nią w drodze spadkobrania gospodarstwa rolnego w innej wsi, niż dotychczasowe miejsce zamieszkania stron, małżonkowie przenieśli się do gospodarstwa, którego właścicielką stała się żona. Zachowanie męża nie uległo

zmianie. Żona jednak czuła się teraz „u siebie” i, po kolejnej awanturze, zażądała, aby mąż opuścił jej gospodarstwo, co nastąpiło w 2001 r. Od tego czasu, a więc przez okres około 10 lat małżonkowie mieszkają oddzielnie, prowadzą odrębne gospodarstwa domowe i rolne, nie kontaktują się.

Pomiędzy stronami powstał konflikt o pieczę nad dwojgiem najmłodszych dzieci. Pozwany usiłował je zabrać ze sobą, co udało mu się w 2002 r. tylko odnośnie do syna, bowiem córka tak bardzo bała się ojca i nie akceptowała żadnych z nim kontaktów, że pozwany odstąpił od zamiaru odebrania dziewczynki matce. Od tego czasu bieżąca piecza i pokrywanie kosztów utrzymania syna spoczywa wyłącznie na ojcu, a córki wyłącznie na matce. W związku z tym powódka wniosła o pozostawienie obojgu rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej nad obojgiem małoletnich dzieci z ustaleniem miejsca zamieszkania córki przy matce, a syna przy ojcu. Nie wniosła o alimenty na rzecz córki ani o ustalenie kontaktów rodziców z dziećmi.

Sąd wezwał powódkę do sprecyzowania żądań w zakresie alimentów i kontaktów z dziećmi oraz do określenia kosztów utrzymania dzieci.

Powódka poinformowała sąd, że każde z rodziców pokrywa koszty utrzymania dziecka, które z nim mieszka. Mimo, że córka jest starsza i koszty jej utrzymania są wyższe od kosztów utrzymania syna, powódka wniosła o zachowanie istniejącego *status quo*. Powódka stwierdziła, że dzieci chodzą do tej samej szkoły. Spotykają się codziennie, rozmawiają, dzielą się kanapkami, owocami i słodyczami. Każde z rodziców kontaktuje się bez przeszkód z dzieckiem, które z nim nie mieszka. Powódka zapewniła o więzi emocjonalnej syna i ojca. Stwierdziła, że syn dobrze się czuje w miejscu, w którym przebywa, akceptuje istniejącą sytuację. Rodzice i małoletnie dzieci pragną legalizacji stanu faktycznego.

Podczas pierwszej merytorycznej rozprawy powódka zmodyfikowała i uzupełniła żądania pozwu. Wniosła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienie obojgu rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu córki u matki, a syna u ojca, zasądzenia od matki 200 zł miesięcznych alimentów na rzecz syna, oraz takiej samej kwoty od ojca na rzecz córki oraz pozostawienie każdemu z rodziców „osobistych, nieograniczonych

kontaktów z dziećmi”. Pozwany uznał powództwo oraz wszystkie żądania żony o treści przedstawionej podczas rozprawy.

Sąd przesłuchał strony i jednego świadka, 32 letniego syna rozwodzących się małżonków. Powódka potwierdziła okoliczności pożycia małżeńskiego opisane w uzasadnieniu pozwu. Przyznała, że aktualnie jest związana z innym mężczyzną, z którym pozostaje we wspólnocie domowej. Oświadczyła, że nie kocha męża i nie dopuszcza możliwości podjęcia wspólnego pożycia. Pozwany przyznał, że mieszkają oddzielnie, ustala więź fizyczna i gospodarcza w 2002 r. Natomiast nie wygasły jego uczucia do żony. Stwierdził, że mieszkają oddzielnie, dlatego „bo żona zaczęła pić alkohol”. Nie potwierdził zarzutów żony i jej stanowiska w kwestii przyczyny rozkładu pożycia. Powiedział co następuje: „Czasami wypiję alkohol. Zaprzeczam, abym dopuszczał się rękoczynów wobec żony i dzieci, było tak, że żona mnie pobiła. Było tak, że łapałem ją za rękę”.

Syn stron zeznał, że: „Małżeństwo rodziców nie funkcjonuje właściwie. Nie mieszkają razem od około 10 lat wstecz. Raczej już się nie pogodzą. B. jest przy mamie, a D. przy ojcu, są oni dopatrzeni przez rodziców”.

O władzy rodzicielskiej, alimentach i kontaktach z dziećmi sąd orzekł zgodnie ze stanowiskiem stron. Jedyna konkretyzacja żądania dotyczyła sformułowania rozstrzygnięcia o kontaktach. Było ono następujące: „IV. Ustala osobiste nieograniczone kontakty każdego z rodziców z małoletnimi dziećmi (..)z prawem zabierania ich poza miejsce zamieszkania po uprzednim ich uzgodnieniu z drugim małżonkiem. V. Nakazuje powódce (..) i pozwanemu (..), aby umożliwili sobie wzajemnie osobiste kontakty z małoletnimi dziećmi na warunkach opisanych w punkcie IV – ym.”

Uwagi:

Małżonkowie nie zawierali sformalizowanego porozumienia odnośnie do władzy rodzicielskiej i kontaktów. Postępowanie nie ujawniło jakichkolwiek spornych elementów dotyczących tych kwestii. Występujące *de facto* jednomyślne stanowisko

rodziców sąd uznał zapewne za porozumienie, o którym mowa w art. 58 § 1a zdanie 2 k.r.o.

Sąd pozostawił obojgu rodzicom pełną władzę rodzicielską nad obojgiem małoletnich dzieci, mimo nie budzącego wątpliwości stanu polegającego na tym, że całokształt wychowania i kierowania dzieckiem należy tylko do tego rodzica, z którym dziecko mieszka, a drugi rodzic nie ma żadnego udziału w wychowaniu tego dziecka, oraz – z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością – rodzice nie porozumiewają się w istotnych sprawach dotyczących każdego z dzieci.

Sąd zaakceptował rozdzielenie rodzeństwa uznając prawdopodobnie, że nie należy zmieniać stanu faktycznego istniejącego od około 10 lat. Zapewne przyjął, że ten stan jest zgodny z dobrem dzieci i dlatego jest wyjątkiem od zasady, że rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, wyrażonej w art. 58 § 1 k.r.o.

Przypadek drugi (zgodny podział rodzeństwa)

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1971 r.

Żona urodzona w 1974 r.

Żona ma wykształcenie średnie ekonomiczne, pracuje uzyskując wynagrodzenie około 1.350 zł, mieszka w małym mieście (liczba mieszkańców 3.600), mąż ma wykształcenie zasadnicze, na początku procesu prowadził działalność gospodarczą z przeciętnymi dochodami miesięcznymi w wysokości od 1.500 zł do 2.000 zł, którą zakończył z długami, podjął pracę z wynagrodzeniem stałym 750 zł miesięcznie i dodatkowo pracował dorywczo. Mieszka w mieście wojewódzkim.

Data zawarcia małżeństwa – 08.06.1995 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 02.02. 2010 r.

Strony korzystały z pomocy profesjonalnych pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 12.01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi 2 dzieci, syn urodzony 24.01.1997 r. i córka urodzona 21.08.2002 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wniosła o orzeczenie rozwodu z wyłącznej winy pozwanego. Jako powód rozkładu pożycia małżeńskiego wskazała nieodpowiedzialność męża w prowadzeniu działalności gospodarczej, która doprowadziła do bardzo poważnego zadłużenia, grożącego nawet licytacyjną sprzedażą wspólnego domu. Twierdziła, że to ona była zmuszona do podjęcia pracy za granicą w grudniu 2009 r., żeby zdobyć środki na

pokrycie długów zawinionych przez męża. Twierdziła też, że od dłuższego czasu rodzice udzielają jej pomocy materialnej na pokrycie długów oraz bieżące utrzymanie. Sytuacja w małżeństwie doprowadziła ją do depresji, zamiarów samobójczych. Była zmuszona poddać się stosownej terapii. Od grudnia 2009 r. rozpoczęła się separacja faktyczna stron, a sąd orzekł rozdzielność majątkową na podstawie art. 52 k.r.o.

W pozwie żona twierdziła, że nie zna miejsca przebywania męża i wniosła w związku z tym o ustanowienie kuratora. Żądała powierzenia wyłącznie jej władzy rodzicielskiej nad dziećmi bez precyzowania jakichkolwiek uprawnień męża. W pozwie nie było wzmianki o kontaktach męża z dziećmi. Do pozwu zostały załączone odpisy nakazów zapłaty i inne dowody uprawdopodobniające twierdzenia o stanie finansów rodzinnych i leczeniu powódki.

Pozwany, którego miejsce pobytu ustalono bez trudności (zapewne było znane żonie), żądał także orzeczenia rozwodu. Twierdził, że przyczyną rozkładu pożycia była zdrada małżeńska żony (uprawdopodobniona zeznaniami świadka). Dwukrotnie zmieniał stanowisko w kwestii rozstrzygnięcia o winie rozkładu pożycia małżeńskiego (wyłączna wina żony, wina obojga małżonków). Twierdził, że do powstania problemów finansowych rodziny w poważnym stopniu przyczyniła się żona przez nadmierne wydatki niedostosowane do dochodów. Zwracał uwagę na trudności z realizacją kontaktów z dziećmi. W czasie postępowania syn stron mieszkał z ojcem, córka z matką.

Sąd przesłuchał strony, świadków oraz przeprowadził dowód z opinii ROD-K, ustnej opinii biegłego psychologa, oraz z akt sprawy o ustalenie kontaktów ojca z małoletnią córką stron.

Dowód z opinii ROD-K sąd zarządził na okoliczność ustalenia więzi łączących strony i każdego z małżonków z ich małoletnimi dziećmi, przyczyn zaburzenia tych więzi, wpływu obecnej sytuacji na rozwój emocjonalny dzieci. Sąd zapytał także biegłych, które z rodziców daje lepsze gwarancje prawidłowego sprawowania opieki nad dziećmi oraz jaki wpływ na ich rozwój emocjonalny ma rozdzielenie dzieci. Przy opracowaniu opinii biegli, poza analizą akt sprawy, wywiadem i rozmową z rodzicami

i dziećmi, zastosowali Kwestionariusz Osobowości Eysencka EPQ – R, test zdań niedokończonych Rottera w wersji dla dorosłych i w wersji dla dzieci, test „rysunek rodziny”, Kartę informacyjną –R, kwestionariusz Plopy: Skala Postaw Rodzicielskich.

Biegli potwierdzili zerwanie pozytywnych więzi między małżonkami, utratę ich wzajemnego zaufania upatrując przyczyny tego stanu w postawie obojga oraz małej odpowiedzialności za finanse rodziny i w nawiązaniu przez żonę znajomości z mężczyzną, która mogła, co najmniej, stwarzać pozory zdrady małżeńskiej.

Biegli stwierdzili koncentrację obojga małżonków na dzieciach i ich porównywalne, zadowalające predyspozycje wychowawcze. Potwierdzili, że syn preferuje ojca, córka pozytywne emocje kieruje wobec obojga z minimalną preferencją matki, ale bardzo ważny jest dla niej systematyczny stały kontakt z ojcem i bratem.

Biegli wyrazili opinię, że rozdzielenie rodzeństwa nie jest korzystne i będzie powodowało rozluźnienie więzi między dziećmi, ale mimo wszystko w aktualnej sytuacji w rodzinie, wydaje się sytuacją optymalną, o ile - po ewentualnym orzeczeniu rozwodu – dzieci będą miały zapewnione systematyczne kontakty ze sobą i z drugim rodzicem.

Sąd orzekł rozwód z winy obojga małżonków, pozostawił im równą władzę rodzicielską i bardzo szczegółowo ustalił sposób kontaktowania się z dziećmi.

Uwaga:

Porozumienia rodziców, o którym mowa w art. 58 § 1a k.r.o. nie było. Wydaje się, że przesadzające znaczenie o sposobie rozstrzygnięcia miała opinia biegłych, a także stanowisko dzieci ustalone przez biegłych.

Przypadek trzeci (ostatecznie uzgodniony podział rodzeństwa)

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1973 r.

Żona urodzona w 1976 r.

Oboje małżonkowie pracują, mają wykształcenie podstawowe, żona zarabia netto 1.400 zł, mąż 2.000 zł, Wspólnym miejscem zamieszkania małżonków jest miasto wojewódzkie.

Data zawarcia małżeństwa – 04.02.1995 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 07.08. 2009 r.
Mąż korzystał z pomocy pełnomocnika procesowego - adwokata.
Rozwód orzeczony – 17.01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi 2 dzieci, syn urodzony 30.05.1994 r. i córka urodzona 03.04.2000 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Żona w pozwie wносиła o orzeczenie rozwodu bez zajęcia stanowiska odnośnie do ustalenia winy rozkładu pożycia małżeńskiego, powierzenie jej wykonywania władzy rodzicielskiej nad obojgiem dzieci z ograniczeniem władzy rodzicielskiej pozwanego do współdecydowania o istotnych sprawach dzieci oraz o uregulowanie kontaktów pozwanego z dziećmi. Jako przyczynę rozkładu pożycia małżeńskiego wskazała akty agresji słownej oraz 2 udokumentowane pobicia jej przez pozwanego związane z nadużywaniem alkoholu przez męża. Stwierdziła, że obawa przed aktami agresji spowodowała wyprowadzenie się jej z synem do mieszkania matki. Córka pozostała z ojcem, który odmówił jej wydania, akceptując miejsce swego pobytu.

Pozwany w odpowiedzi na pozew wnosił o oddalenie powództwa wobec braku pozytywnej przesłanki orzeczenia rozwodu. Stwierdził, że kocha żonę i dzieci, a konflikt w związku jest do przewyciężenia.

W konsekwencji stanowiska pozwanego powódka podtrzymała żądanie rozwodu, ale z winy obu stron. Nadal twierdziła, że rozkład pożycia był konsekwencją agresji męża przybierającej także formę znęcania się nad nią, co spowodowało jej wyprowadzenie się z mieszkania rodzinnego. Przyznała jednak, że naruszyła obowiązek wierności i od kilku miesięcy jest związana z innym mężczyzną, choć nie mieszkają razem.

Pozwany, odnosząc się do zmodyfikowanego żądania, wnosił o orzeczenie rozwodu z wyłącznej winy powódki, powierzenie jemu wykonywania władzy rodzicielskiej nad córką, a powódce nad synem z jednoczesnym ograniczeniem władzy rodzicielskiej każdemu z rodziców nad tym z dzieci, z którym on nie mieszka oraz z ustaleniem, że koszty utrzymania każdego z dzieci będzie ponosiło w pełni to z rodziców, z którym dane dziecko mieszka.

Powódka z kolei podtrzymała żądanie ustalenia winy obu stron i wniosła o pozostawienie obojgu władzy rodzicielskiej nad dziećmi (oponowała wobec ograniczenia jej władzy rodzicielskiej nad córką) z ustaleniem pobytu obojga dzieci przy niej.

W odpowiedzi na powyższe pozwany ponowił żądanie ustalenia wyłącznej winy żony, zaakceptował pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej nad dziećmi, ale wniósł o połączenie rodzeństwa i ustalenie miejsca pobytu obojga dzieci przy nim. Argumentował, że żona nie ma wystarczających warunków mieszkaniowych do sprawowania bezpośredniej pieczy nad dziećmi.

W materiale dowodowym, poza dowodem z przesłuchania stron, między innymi, znalazły się 2 wywiady środowiskowe kuratorów rodzinnych, przeprowadzone w miejscu pobytu każdej ze stron i zamieszkującego z nią dziecka oraz dowód z opinii biegłych z ROD – K, którego wnioski zapewne miały bardzo istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia.

Biegli ustalili, że córka stron identyfikuje się z ojcem, a za rozpad rodziny wini matkę, nie akceptuje rozwodu i wyraża pragnienie, aby rodzice byli razem, nie mniej w istniejącej sytuacji „*funkcjonuje bez problemów*”. Syn za przyczynę rozpadu związku rodziców uważa związek matki z nowym partnerem, ale przyznaje, że w pewnym okresie ojciec nadużywał alkoholu. Kojarząc te dwa fakty „*nie potrafi wyjaśnić, który z nich był przyczyną, a który skutkiem. Małoletni nie wyraża jasno oczekiwań, co do zmiany miejsca pobytu, można sądzić, że w znacznej mierze przystosował się do sytuacji. W wypowiedziach projekcyjnych zawarte są jednak treści świadczące o frustracji z powodu rozłąki z siostrą i ojcem (..). Wypowiedzi małego o rodzicach zawierają wyłącznie pozytywne konotacje i nie różnicują ich w żaden sposób*”.

Najistotniejszym z wniosków końcowych opinii było stwierdzenie, że „*jakikolwiek zmiany w sytuacji wychowawczej obarczone byłyby ryzykiem zaburzeń w ustalonej równowadze relacji między członkami rodziny. Sytuacja jednak może się zmienić gdyby powódka zamieszkała z aktualnym partnerem, trudno jest jednak przewidzieć ewentualne tego skutki*”.

Ostatecznie strony uzgodniły, że żądają orzeczenia rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienia pełnej władzy rodzicielskiej nad dziećmi obojgu oraz ustalenia miejsca pobytu syna u matki, a córki u ojca. Małżonkowie zgodnie twierdzili, że nie będą sobie wzajemnie utrudniać kontaktów z dziećmi i wnoszą o zaniechanie ich uregulowania.

Strony nie zawierały porozumienia ani w formie pisemnej, ani w formie ustnej do protokołu. Drogą kolejnych zmian stanowisk doprowadziły do przyjęcia rozwiązania kompromisowego, które sąd uwzględnił.

2. Sprawy, w których w wyroku sąd nie odwoływał się do porozumienia rodziców o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i o kontaktach, strony nie zawierały porozumienia w tych kwestiach, ale z materiału dowodowego wynikało, że nie są one sporne

Przypadek pierwszy

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1972 r.

Żona urodzona w 1969 r.

Oboje małżonkowie mają wykształcenie zawodowe. Żona jest bezrobotna, gdy miała pracę wykonywała zawód sprzedawczyni w sklepie. Uzyskuje zasiłek dla bezrobotnych. Mąż jest z zawodu stolarzem. Ostatnio pracował jako brukarz w systemie akordowym ze średnim zarobkiem 50 zł za dzień pracy. W 2007 r. spowodował wypadek samochodowy. Doznał znacznego rozstroju zdrowia. Ustalono u niego na okres 3 lat całkowitą niezdolność do pracy. Pozostaje na utrzymaniu konkubiny. Małżonkowie mieszkają w mieście liczącym 22. 500 mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 03.10.1998 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 05.10. 2010 r.

Strony nie korzystały z pomocy profesjonalnych pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 20.01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi 1 małeletnie dziecko, syn urodzony 3 czerwca 1999 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka w pozwie wniosła o orzeczenie rozwodu z winy męża wskazując, że jedyną przyczyną rozkładu pożycia małżeńskiego była zdrada męża, który porzucił ją i syna, a od 2007 r. pozostaje w konkubinacie z nową partnerką. Mimo oferty wybaczenia

zdrady i chęci odnowienia relacji rodzinnych ze strony powódki, pozwany zdecydowanie odrzucił taką możliwość. Powódka jednak odnośnie władzy rodzicielskiej wносиła o pozostawienie jej obojgu rodzicom z ustaleniem miejsca pobytu dziecka przy niej. Na rozprawie powódka zmodyfikowała żądanie pozwu odstępując od ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego.

Pozwany przyznał okoliczności faktyczne oraz uznał zmodyfikowane żądania pozwu. Sąd przeprowadził dowód z odpisów aktów stanu cywilnego, z przesłuchania małżonków i jednego świadka, siostry ciotecznej powódki. Wyraziła ona przeświadczenie, że na powódce spoczywa główny ciężar wychowania i utrzymania syna, ale pozwany często kontaktuje się z dzieckiem (mieszkają w odległości 200 metrów od siebie) i gdy zachodzi taka potrzeba pomaga mu w odrabianiu lekcji. Małżonkowie zgodnie wyrażali opinię, że w sprawach dotyczących dziecka dobrze się porozumiewają. Powódka stwierdziła, że może liczyć na pomoc męża w sprawach dotyczących syna.

Sąd orzekł zgodnie z żądaniami stron. W sentencji wyroku zawarł stwierdzenie, że nie orzeka o kontaktach ojca z dzieckiem.

Uwaga:

Zgodne stanowisko stron, że dobrze porozumiewają się w sprawach syna zostało potraktowane jako wystarczające dla pozostawienia im pełnej, równej władzy rodzicielskiej. Żadne kwestie szczegółowe nie były uzgadniane ani w formie pisemnej ani ustnej podczas rozprawy.

Przypadek drugi

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1983 r.

Żona urodzona w 1987 r.

Oboje małżonkowie mają wykształcenie średnie. Żona wykonuje zawód kelnerki, zarabia miesięcznie 1.000 zł netto. Mąż mający wykształcenie ekonomiczne jest portierem – ochroniarzem. Zarabia miesięcznie 900 zł netto oraz pobiera rentę w kwocie 517 zł miesięcznie. Miejscem zamieszkania stron jest miasto liczące 126 tys. mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 27.10.2007 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 05.10. 2010 r.

Strony nie korzystały z pomocy profesjonalnych pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 20.01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi 1 małeletnie dziecko, córka urodzona 25 września 2004 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wniosła o orzeczenie rozvodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego stron, pozostawienie oboju rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej z ustaleniem, że miejscem zamieszkania córki stron będzie „każdorazowe miejsce zamieszkania matki”.

W uzasadnieniu pozwu wskazała, że strony zawarły kanoniczny związek małżeński ze skutkami w prawie polskim posiadając już wspólne dziecko. Zamieszkały w wynajmowanym mieszkaniu. Dosyć szybko powstały kłopoty finansowe. Zważywszy, iż brat powódki od 4 lat mieszkał i pracował w Wielkiej Brytanii, małżonkowie zdecydowali o poszukiwaniu tam pracy. Jako pierwsza, w marcu 2008 r., wyjechała powódka z dzieckiem. Po 3 miesiącach dołączył pozwany, który jednak (po miesiącu pobytu i ciężkiej pracy fizycznej w fabryce butelek) nie zaakceptował nowych warunków życia w obcym kraju i powrócił do Polski. Wraz z jego wyjazdem ustało pożycie intymne i wspólnota gospodarcza. Małżonkowie kontaktowali się telefonicznie wyłącznie w sprawach córki. Powódka powróciła z dzieckiem do kraju w czerwcu 2009 r. Zamieszkała u swoich rodziców. Małżonkowie nie podjęli żadnej próby odbudowania wzajemnych relacji, bowiem doszli do wniosku, że nie kochają się, a małżeństwo zostało zawarte głównie z myślą o stworzeniu rodziny dla córki.

Pozwany przyznał wszystkie okoliczności faktyczne i uznał wszystkie żądania pozwu.

Sąd przeprowadził dowód z odpisów aktów stanu cywilnego, z przesłuchania małżonków i jednego świadka, kobiety będącej znajomą obojga małżonków. Wyraziła ona przeświadczenie, że córka jest jednakowo związana z obojgiem rodziców. Przyzwyczała się, że nie mieszkają oni razem. Matka zajmuje się nią na co dzień, ale ojciec widuje się z dzieckiem często, kilka razy w tygodniu.

Powódka oświadczyła, że nie ma potrzeby orzekania o kontaktach, ponieważ jest w stanie porozumieć się z mężem w tej kwestii. Pozwany zaś zeznał co następuje: „Żona jest dobrą matką. Dba o córkę. Można powiedzieć, że po połowie z żoną dzielę opiekę nad córką, zabieram ją do siebie na noc. Mamy dobre kontakty ze sobą.”

Sąd orzekł zgodnie z żądaniami stron. W sentencji wyroku zawarł stwierdzenie, że nie orzeka o kontaktach ojca z dzieckiem.

Uwaga:

Zgodne stanowisko stron, iż w sprawach dziecka są w stanie porozumieć się ze sobą, zostało zapewne potraktowane, jako porozumienie rodziców będące przesłanką pozostawienia im równej władzy rodzicielskiej po rozwodzie.

Przypadek trzeci

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1970 r.

Żona urodzona w 1973 r.

Żona wykształcenie średnie, zawód kucharz, mąż wykształcenie podstawowe, bez zawodu, zatrudniony jako pracownik ochrony, miejscem zamieszkania obojga w Polsce jest miasto liczące 23.235 mieszkańców. Żona czasowo mieszka i pracuje w Belgii.

Data zawarcia małżeństwa – 17.07.1993 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 10.12. 2010 r.

Powódka korzystała z pomocy pełnomocnika procesowego - adwokata.

Rozwód orzeczony – 31.01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi 1 małeletnie dziecko, córka urodzona 02.07.1994 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka, w pozwie sporządzonym przez pełnomocnika – adwokata, wniosła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego stron, pozostawienie oboju rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej, zasądzenie od niej na rzecz córki alimentów w kwocie 300 zł miesięcznie, płatnych do rąk ojca dziecka, oraz o zaniechanie kierowania sprawy do mediacji. W pozwie nie było żądania ustalenia przez sąd kontaktów z dzieckiem, ani nie dołączono porozumienia w kwestii władzy rodzicielskiej i kontaktów. Natomiast w uzasadnieniu pozwu została

zawarta następująca informacja: „W rozmowie z pozwanym powódka uzyskała jego zapewnienie, iż na wypadek rozvodu będą wspólnie zgodnie sprawowali władzę rodzicielską nad córką (...). Biorąc pod uwagę wiek córki (ukończone 16 lat), dokonany przez nią wybór szkoły w B. oraz stan zdrowia, strony zgodnie postanowiły, że w trakcie roku szkolnego córka będzie mieszkać u rodziców powódki w B. Z tego powodu kontakty córki stron z pozwanym nie są w żaden sposób zakłócone (...).”

Z uzasadnienia pozwu wynika, że po 2 latach pożycia małżonkowie zgodnie postanowili o wyjeździe do USA w celu zrobienia pieniędzy na pobudowanie domu. Wspólną roczną córkę pozostawili pod pieczę rodziców powódki. Małżonkowie pracowali za granicą przez 3 lata. Po powrocie rozpoczęli budowę domu. Zabrakło jednak środków finansowych na jej zakończenie. Małżonkowie zgodnie postanowili, że żona w 2001 r. podejmie pracę w Belgii w celu zarobienia pieniędzy na dokończenie budowy. Praca i pobyt żony w Belgii trwają nadal. Od jej wyjazdu jednak datuje się początek przejawów rozkładu pożycia małżeńskiego. Jego powód, zdaniem powódki, nie wynika z życia w rozłączeniu, ale z przyczyn finansowych. Powódka stwierdziła, że po jej wyjeździe mąż nie pracował zarobkowo, ani osobiście nie budował wspólnego domu zlecając prace innym osobom. Powódka w okresie lat 2001 – 2008 ponosiła wszystkie koszty budowy domu oraz utrzymania męża i córki, bowiem w tym okresie mąż nie pracował. Mężowi zarzucała rozrzutność, niegospodarność, lenistwo i brak inicjatywy w prowadzeniu wspólnych spraw, zaciąganie długów (w tym debet na koncie bankowym), nieterminowe wnoszenie opłat, na które żona przysyłała pieniądze z zagranicy, stałe żądania i „zachcianki materialne” (np. zakupu nowego samochodu osobowego, po zniszczeniu wskutek skrajnego niedbalstwa samochodu, który już był w majątku wspólnym małżonków, oraz złomowaniu go wraz z nowymi oponami i radiem, które w ostatnim roku przed tym zdarzeniem kupiła powódka). Nieporozumienia na tym tle, w ocenie powódki, doprowadziły do ustania wszelkich więzi małżeńskich. Sytuacja ta „jest od kilku lat stabilna (...) i nie rokuje zmiany na lepsze”, a z uwagi „na brak szans utrzymania małżeństwa, nie zachodzi potrzeba kierowania stron do mediacji”.

Podczas rozprawy powódka podtrzymała stanowisko wyrażone w pozwie doprecyzowując je przez ustalenie miejsca pobytu córki z pozwanym, oraz wnosząc o odstąpienie od uregulowania jej kontaktów z córką.

Mąż uznał wszystkie żądania pozwu. W jego ocenie przejawy rozkładu pożycia mają miejsce od roku, a nie od około 6 lat, jak twierdziła żona. Upatrywał ich w wyjeździe żony do pracy za granicą. Przyznał, że żona zarzucała mu niegospodarność, ale twierdził, że pomiędzy małżonkami nie było kłótni, a jedynie rozmowy, a on podjął pracę i zarabia miesięcznie 1385 zł brutto. Oświadczył, co następuje: „Akceptuję decyzję żony co do rozwodu ponieważ żona jest zdecydowana na rozwód, a ja jej decyzji nie jestem w stanie zmienić. Dobro córki wskutek rozwodu nie ucierpi. Jako rodzice będziemy dbać o dziecko. Nie mam z dzieckiem żadnych problemów wychowawczych ani między nami rodzicami”.

Poza małżonkami sąd przesłuchał jednego świadka, siostrę powódki. Wyraziła ona opinię, że „stronom od jakiegoś czasu się nie układa, może od ponad roku”, a więc raczej potwierdziła stanowisko pozwanego niż powódki odnośnie do czasu rozkładu pożycia małżeńskiego. Jej zeznania, spisane w protokóle rozprawy w 7 wersach tekstu, nie dotyczyły okoliczności i przyczyn rozkładu pożycia, a jedynie informowały, że gdy powódka wyjeżdżała za granicę córką zajmował się ojciec oraz że córka wie o rozwodzie, przystosowała się do myśli, iż on zostanie orzeczony, jest związana tak samo z każdym z rodziców, którzy zapewne będą w stanie porozumieć się w sprawach dziecka zgodnie z jego dobrem.

Sąd orzekł rozwód uwzględniając wszystkie żądania stron, w tym odstąpił od uregulowania kontaktów matki z córką.

Uwagi:

Wątpliwości budzi czy rozkład pożycia małżeńskiego był trwały i czy zasadnie sąd nie rozważał skierowania małżonków do mediacji. Postępowanie dowodowe było bardziej niż skromne. Za porozumienie rodziców, o którym mowa w art. 58 § 1a zdanie 2 k.r.o. sąd uznał zapewne zapewnienie rodziców, że będą zgodnie wychowywać córkę.

Wobec treści art. 58 § 1 k.r.o. stwierdzenie o odstąpieniu od uregulowania kontaktów trudno uznać za zadowalające rozstrzygnięcie o kontaktach.

Przypadek czwarty

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1982 r.

Żona urodzona w 1984 r.

Mąż wykształcenie wyższe, pracuje, zarabia 1.200 zł miesięcznie, brak danych o wykształceniu żony, wg jej oświadczenia – „bez zawodu”, miejscem zamieszkania męża jest miasto liczące 27.874 mieszkańców. Miejscem zamieszkania żony w Polsce jest wieś w tym samym województwie, w którym mieszka mąż. Żona czasowo mieszka w Niemczech, gdzie pozostaje na utrzymaniu osoby trzeciej, nie pracuje zarobkowo.

Data zawarcia małżeństwa – 25.02.2005 r.

Pozew męża o rozwód wpłynął do sądu – 05.07. 2010 r.

Strony nie korzystały z pomocy pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 21.01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi 1 małeletnie dziecko, syn urodzony 23.08.2005 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powód, w pozwie sporządzonym odręcznie wnosił o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia, powierzenie mu władzy rodzicielskiej nad synem i ograniczenie władzy rodzicielskiej matki. Nie wypowiedział się na temat kontaktów matki z dzieckiem.

W uzasadnieniu pozwu podał, że od zawarcia małżeństwa w lutym 2005 r. do listopada 2008 r. małżonkowie pozostawali we wspólnym pożyciu mieszkając u rodziców żony. Stosunki z teściami były konfliktowe, ale żona nie chciała przenieść się do pobliskiego miasta. Powód otrzymał w mieście pracę i w listopadzie 2008 r. wyprowadził się. Dziecko pozostało pod pieczęcią matki w dotychczasowym miejscu zamieszkania małżonków. W sierpniu 2009 r. pozwana poinformowała męża za pośrednictwem telefonu (w formie wiadomości tekstowej – „sms”), że przekracza granicę Niemiec. Dziecko zostało z jej rodzicami. Powód bezzwłocznie odebrał dziecko od rodziców żony, sprawuje nad nim bezpośrednią pieczęć i pokrywa wszystkie koszty utrzymania dziecka korzystając (wobec niskich zarobków) z pomocy społecznej. Poinformował, że matka nie kontaktowała się w jakiegokolwiek formie

z dzieckiem od 2 miesięcy, wcześniej telefonowała sporadycznie, on natomiast informował żonę o sytuacji dziecka, jego stanie zdrowia i rozwoju.

Sąd dwukrotnie odraczał rozprawę w związku z niestawiennictwem matki. Powód na rozprawie zmienił żądanie pozwu odnośnie władzy rodzicielskiej. Wnosił o pozostawienie pełnej władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom z ustaleniem miejsca pobytu syna przy ojcu oraz o odstąpienie od ustalania kontaktów matki z dzieckiem. Pozwana uznała wszystkie żądania pozwu i przyznała okoliczności faktyczne. Przyznała, że mąż bardzo dobrze sprawuje pieczę nad synem, a ona odwiedza dziecko, gdy przyjeżdża do Polski. Wyraziła opinię, że syn akceptuje istniejący stan rzeczy. Oboje małżonkowie zgodnie oświadczyli, że nie dostrzegają możliwości odbudowania więzi małżeńskich ani obecnie ani w przyszłości. Sąd przeprowadził dowód z przesłuchania małżonków i odpisów aktów stanu cywilnego: małżeństwa i urodzenia dziecka. Nie byli słuchani świadkowie, nie przeprowadzono wywiadu środowiskowego ani w inny sposób nie zweryfikowano twierdzeń stron.

Sąd orzekł zgodnie ze zgodnym stanowiskiem stron.

Uwagi:

1. W sprawie, moim zdaniem, naruszono wymaganie art. 442 k.p.c. Z przepisu tego, bowiem wynika *a contrario*, że jeżeli małżonkowie mają wspólne małoletnie dziecko (dzieci) postępowanie dowodowe nie jest przeprowadzone należycie, gdy jedynie przesłuchano strony, choćby formalnie nie było orzeczenia o ograniczeniu postępowania dowodowego.

Wniosku o ograniczenie postępowania strony nie zgłaszały, a sąd nie wydał postanowienia o takim ograniczeniu, jednakże nie przeprowadził innych dowodów, poza ustaleniami wynikającymi z odpisów aktów stanu cywilnego. Sama istota i cel powołanego przepisu nie zostały uwzględnione. Należy jednak odnotować stanowisko Sądu Apelacyjnego w Łodzi, wypowiedziane w uzasadnieniu wyroku z dnia 13 grudnia 1995 r., I ACr 557/95, OSA 1997, z. 3, poz. 19, iż przepis art. 442 ustanawia jedynie **dyrektywę** co do postępowania dowodowego, ale „nie stanowi o dodatkowej negatywnej przesłance rozwodowej w postaci zakazu orzeczenia

rozvodu, gdy w toczącej się między małżonkami posiadającymi wspólne małoletnie dzieci sprawie o rozwód nie zostaną zgłoszone inne dowody, poza dowodem z przesłuchania stron”. Jest oczywiste, że przepis procesowy nie wprowadza zakazu orzeczenia rozwodu. Nie mniej nie zastosowanie się do niego jest równoznaczne z rażącym naruszeniem prawa procesowego. Przytoczone stanowisko Sądu Apelacyjnego w Łodzi zdaje się akceptować Joanna Bodio⁴⁹.

2. Poważne wątpliwości budzi rozstrzygnięcie o władzy rodzicielskiej. Mimo bardzo ograniczonego materiału dowodowego, z akt sprawy jednoznacznie wynika, że matka nie uczestniczyła w jakiegokolwiek formie w wykonywaniu władzy rodzicielskiej przez okres nie krótszy od 15 miesięcy przed dniem wyrokowania w sprawie. Sąd nie ustalił też, jak długo zamierza przebywać za granicą. Nie wiadomo, czy zachodziły jakiegokolwiek przesłanki do pozostawienia pełnej władzy rodzicielskiej obojgu małżonkom, poza tym że oboje sobie życzyli takiego orzeczenia. Sąd powinien zbadać, czy nie zachodziły powody pozbawienia matki władzy rodzicielskiej, bądź do innej ingerencji w jej wykonywanie. Sąd nie wyjaśnił dlaczego powód zmienił wyrażone w pozwie stanowisko co do sposobu rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej.

Przypadek piąty

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1975 r.

Żona urodzona w 1980 r.

Oboje małżonkowie mają wykształcenie średnie zawodowe (żona handlowe, mąż informatyczne) i każde z nich prowadzi działalność gospodarczą na własny rachunek. Według oświadczeń każdego z małżonków (kwestionowanych przez drugiego, oboje twierdzą, że partner zataja wszystkie dochody), średnie miesięczne dochody żony wynoszą 3.600 zł, a męża 2.000 zł. Mieszkają w mieście wojewódzkim, w tym samym mieszkaniu nabytym na kredyt (zabezpieczono jego spłatę hipoteką na nieruchomości lokalowej), który jest w ponad 90% niespłacony.

Data zawarcia małżeństwa – 07. 08.1999 r.

Pozew męża o rozwód wpłynął do sądu – 21.12. 2010 r.

Żona korzystała z pomocy adwokata, jako jej pełnomocnika procesowego.

⁴⁹ J. Bodio: Komentarz aktualizowany do art.442 Kodeksu postępowania cywilnego. Stan prawny: 2011.06.16 (w) J. Bodio, T. Demendecki, A. Jakubecki O.Marcewicz, P. Telenga Przemysław, M. Wójcik Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego, LEX/el. 2011

Rozwód orzeczony – 25. 01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi 2 dzieci, syn urodzony 18.07.2004 r. i córka urodzona 08. 03. 2007 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powód wniósł o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, wnosił o pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej, ustalenie miejsca pobytu dzieci z matką, zaniechanie orzekania o kontaktach z takim uzasadnieniem, że przypuszcza, że ustalą je z żoną zgodnie. Wnosił także o dokonanie podziału majątku wspólnego i przedstawił propozycję podziału. Twierdził, że zupełny rozkład pożycia małżeńskiego trwa od września 2010 r. (pozew rozwodowy z 21 grudnia tegoż roku), a jego przyczyną jest zdrada małżeńska żony (już druga od zawarcia małżeństwa). Dlatego, w przypadku gdyby żona nie wносиła również o zaniechanie orzekania o winie, powód zastrzegł, że będzie żądał ustalenia wyłącznej winy żony.

Żona także domagała się orzeczenia rozwodu. Różnica zdań dotyczyła tylko kwestii majątkowych i wysokości alimentów. Pozwana twierdziła też, że nie dopuściła się zdrady, a przyczyną nieporozumień w związku jest podjęcie przez nią zaocznych studiów wyższych.

Poza przesłuchaniem stron i dowodem z odpisów aktów stanu cywilnego, został dopuszczony dowód z wywiadu środowiskowego kuratora sądowego, stanowiący streszczenie stanowiska żony odnośnie do sytuacji w małżeństwie stron.

Sąd orzekł rozwód. W przedmiocie władzy rodzicielskiej i kontaktów z dziećmi zaaprobował stanowisko stron. Jakiegokolwiek „porozumienia” małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dziećmi po rozwodzie nie było, nawet w formie wypowiedzi do protokołu. Sąd przyjął zapewne domniemanie faktyczne, że sprawy te małżonkowie ułożą należycie sami.

Uwaga

1. Materiał dowodowy nie przekonuje w sposób bezsporny, że rozkład pożycia małżeńskiego był trwały w chwili wyrokowania, oraz że w sprawie nie

występuje przesłanka negatywna w postaci dobra wspólnych małoletnich dzieci.

2. Nie zostały spełnione przesłanki pozostawienia obojgu rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej, określone w art. 58 § 1a, zdanie drugie k.r.o., choć – być może – w okresie zajmowania tego samego mieszkania, zgodne wykonywanie władzy rodzicielskiej jest prawdopodobne.

Przypadek szósty

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1980 r.

Żona urodzona w 1976 r.

Oboje małżonkowie mają wykształcenie średnie (mąż jest ratownikiem medycznym, o zawodzie żony brak informacji). Oboje pracują. Miesięczne zarobki żony wynoszą 2.105 zł brutto (1.532 zł netto), a męża 2.947 zł brutto. Mieszkają w mieście liczącym 37.600 mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 27. 12. 2003 r.

Pozew męża o rozwód wpłynął do sądu – 05.10. 2010 r.

Małżonkowie nie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 04. 01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi jeden syn urodzony 14. 09. 2006 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powód wniósł o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego. Innych żądań nie sformułował. W uzasadnieniu pozwu wskazał na trwały rozkład pożycia małżeńskiego. Za jego przyczynę uznał wyjazd żony z matką i dzieckiem do Wielkiej Brytanii w kwietniu 2008 r. Celem wyjazdu miało być zarobienie środków na wykup komunalnego mieszkania zajmowanego przez małżonków. Plan ten się nie powiódł. Trudno było łączyć pracę z pieczą nad dzieckiem. Powód pojechał więc do żony i przywiózł dziecko do kraju. Mimo tego żonie nie udało się zrealizować planu. Do powrotu żony w październiku 2008 r. powód sprawował pieczę nad synem przy pomocy rodziny.

Po wskazanym okresie rozłączenia małżonkowie nie powrócili do zgodnego pożycia. Sytuacja była bardzo konfliktowa.

Pozwana w odpowiedzi na pozew wyraziła zgodę na orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, wносиła o powierzenie jej

wykonywania władzy rodzicielskiej „z prawem ojca do nieograniczonych kontaktów z małoletnim”. Powód domagał się pozostawienia pełnej władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom.

Strony różnie oceniały koszty utrzymania syna. Pozwana oczekiwała alimentów w kwocie dwukrotnie wyższej od zaoferowanej przez męża.

W ocenie pozwanej przyczyną rozkładu pożycia małżeńskiego były zdrady męża. Jej wyjazd do Wielkiej Brytanii był wspólną decyzją stron. Wcześniej w związku były konflikty i problemy. Twierdziła, że z jej inicjatywy miało dojść do terapii małżeńskiej. Mąż początkowo wyraził na to zgodę, ale ostatecznie na terapię się nie zgłosił.

Separacja faktyczna małżonków w sposób niewątpliwy trwała od października 2008 r. Powód wyprowadził się wtedy do nowej partnerki mającej 2 dzieci. Nadal utrzymuje stały kontakt z synem i strony zgodnie twierdziły, że nie ma konfliktów w tej kwestii, a w ocenie powoda zostały nawiązane związki emocjonalne pomiędzy wspólnym dzieckiem stron a dziećmi jego konkubiny.

Sąd przeprowadził dowód z przesłuchania stron, odpisów aktów stanu cywilnego, wywiadu środowiskowego kuratora sądowego, zaświadczeń o zarobkach małżonków, opinii wychowawcy przedszkola, do którego uczęszcza syn stron. Orzekł rozwód bez ustalania winy, wykonywanie władzy rodzicielskiej powierzył obojgu rodzicom, odstąpił od określenia kontaktów powoda z synem.

Uwaga

Nie zostały spełnione przesłanki pozostawienia obojgu rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej, określone w art. 58 § 1a, zdanie drugie k.r.o.

Przypadek siódmy

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1980 r.

Żona urodzona w 1980 r.

Oboje małżonkowie mają wykształcenie wyższe, licencjackie. Mąż pracuje na stanowisku robotniczym z wynagrodzeniem 2.500 zł netto. Żona jest bezrobotna, pobiera zasiłek w kwocie 470 zł. Mieszkają w mieście liczącym 10 tys. mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 16. 12. 2006 r.

Pozew męża o rozwód wpłynął do sądu – 08.10. 2010 r.

Mąż reprezentowany przez pełnomocnika procesowego - adwokata.
Rozwód orzeczony – 24. 01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Małżonkowie mają jedną córkę, która urodziła się przed zawarciem małżeństwa 12. 01. 2004 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powód wniósł o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, wnosił o pozostawienie obojgu rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej nad córką i powierzenie mu bezpośredniej pieczy nad dzieckiem z ustaleniem, że miejscem pobytu dziecka będzie „przy ojcu”.

Uzasadnienie pozwu było wyjątkowo syntetyczne, brzmiało jak następuje: „Pożycie stron układało się dobrze, z czasem jednak pomiędzy stronami zaczęło dochodzić do nieporozumień. W związku z takim stanem rzeczy strony w znacznym stopniu się od siebie oddaliły. Od kilku miesięcy nie istnieje między stronami żadna więź gospodarcza, fizyczna ani uczuciowa. W tych warunkach nastąpił trwały i zupełny rozkład pożycia małżeńskiego pomiędzy stronami. Utrzymanie tego związku nie leży w interesie społecznym”.

Z zarządzonego przez sąd wywiadu środowiskowego kuratora sądowego wynikało, że małżonkowie zgodnie pragną orzeczenia rozwodu, wspólnie pisali pozew i uzgodnili, kto będzie stroną powodową a kto pozwaną. Z ich zeznań, jako stron procesowych wynikało, że żona dopuściła się zdrady, co pogłębiło wcześniejsze przejawy rozkładu pożycia mającego w dużej mierze związek z sytuacją ekonomiczną stron (zobowiązania kredytowe obojga, bezrobocie żony, której mąż zarzucał nadmierne wydatki np. na rozmowy przez telefon komórkowy).

Strony przed zawarciem małżeństwa i nadal zamieszkiwały w domu należącym do ojca męża, który również uczestniczy w sprawowaniu pieczy nad córką stron. Pozwana kilkakrotnie wyjeżdżała za granicę w celach zarobkowych. Planowała kolejny wyjazd i dlatego strony uzgodniły, że bezpośrednią pieczę nad córką będzie sprawował ojciec, aby zachować dotychczasową sytuację faktyczną dziecka.

Podczas rozprawy pozwana wyraziła zgodę na orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia, pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej, ustalenie miejsca pobytu dziecka przy niej oraz odstąpienie od zobowiązania jej do alimentowania dziecka, gdyż jako bezrobotna nie ma możliwości świadczeń na utrzymanie dziecka. Zmianę stanowiska co do bezpośredniej pieczy nad córką pozwana uzasadniła troską o dobro dziecka, która spowodowała, że odstąpiła od zamiaru wyjazdu do pracy za granicę i poszukuje zatrudnienia w miejscu zamieszkania w najbliższej okolicy.

Strony nie zawierały żadnego porozumienia dotyczącego wykonywania władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem. W chwili wyrokowania nadal mieszkały w domu ojca powoda.

Sąd orzekł zgodnie z żądaniem pozwu. Pozostawił obojgu rodzicom władzę rodzicielską, ustalił miejsce pobytu małoletniej przy ojcu, stwierdził, że nie orzeka o kontaktach pozwanej z dzieckiem.

Przypadek ósmy

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1973 r.

Żona urodzona w 1978 r.

Oboje małżonkowie mają wykształcenie zawodowe. Mąż prowadzi działalność gospodarczą, uzyskując dochody w wysokości od 4.000 zł do 4.500 zł miesięcznie. Żona nie pracuje, prowadzi dom. Małżonkowie mieszkają na wsi.

Data zawarcia małżeństwa – 19. 06. 1999 r.

Pozew męża o rozwód wpłynął do sądu – 01.06. 2010 r.

Strony były reprezentowane przez profesjonalnych pełnomocników procesowych

Rozwód orzeczony – 28. 01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Małżonkowie ma jedną córkę, która urodziła 27.10.1999 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powód wniósł o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, o pozostawienie obojgu rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej nad córką i ustalenie miejsca pobytu dziecka przy matce.

Pozwana wносиła o oddalenie powództwa, a gdyby sąd uznał, że zachodzą przesłanki do orzeczenia rozwodu, domagała się ustalenia winy męża, oraz, między innymi, zasądzenia alimentów na swoją rzecz w kwocie 1.000 zł miesięcznie.

Powód podtrzymywał swoje żądania, wnosił o oddalenie żądania alimentów przez żonę oraz zaproponował sposób realizowania kontaktów z córką.

Sąd przeprowadził dowód z przesłuchania świadków, stron, wywiadu środowiskowego kuratora sądowego, opinii biegłych z ROD – K „na okoliczność: czy orzeczenie rozwodu nie stoi w sprzeczności z dobrem małoletniego dziecka stron, komu powierzyć władzę rodzicielską na wypadek orzeczenia rozwodu, jak ustalić kontakty z dzieckiem tego rodzica, któremu ewentualnie nie zostanie powierzona władza rodzicielska”. Biegli zastosowali następujące metody badawcze: wywiad ze stronami, rozmowę z dzieckiem, metody kwestionariuszowe dla dorosłych: SPR obie wersje M. Plopy, KKM obie wersje M. Kazmierczak, M. Plopa, NEO-FFI P. T. Costa i inni, TZN J. Rottera, metody kwestionariuszowe i projekcyjne dla dzieci: TZN J. Rottera, „Jaki jesteś?” E. Skrzypek, M. Choynowski, Rysunek projekcyjny: „Zaczarowana rodzina”, „Postać w deszczu”.

Biegli ustalili, między innymi, że rozwód nie będzie sprzeczny z dobrem małoletniej, bowiem rodzice są skonfliktowani, nie darzą się szacunkiem. Ustalili wyższe kompetencje wychowawcze ojca oraz preferowanie go przez córkę. Uznali też, że właściwy jest sposób kontaktów po rozwodzie, jaki zaproponował ojciec

Sąd orzekł rozwód z winy obu stron, a o władzy rodzicielskiej i kontaktach z córką rozstrzygnął zgodnie ze stanowiskiem powoda, zaopiniowanym pozytywnie przez biegłych z ROD - K. Nie było to stanowisko uzgodnione przez strony.

Przypadek dziewiąty

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1966 r.

Żona urodzona w 1967 r.

Mąż ma wykształcenie zawodowe, żona średnie. W dniu wpływu pozwu żona pracowała jako pomoc nauczyciela w specjalistycznym przedszkolu z wynagrodzeniem 1.200 zł netto, mąż pracował w Holandii jako ogrodnik i przysyłał na utrzymanie rodziny 2.000 zł miesięcznie, przywoził ubrania i okresowo przekazywał wyższe kwoty. W czasie wyrokowania mąż był bezrobotnym,

poszukującym pracy w Polsce (nie wykluczał ponownego wyjazdu do Holandii, choć nie miał tam zagwarantowanej pracy, bo jego dotychczasowe miejsce pracy uległo likwidacji). Nie pobierał zasiłku dla bezrobotnych, a żona po krótkim okresie bezrobocia została zatrudniona jako sprzątaczką. Mieszkają w mieście liczącym 125 tys. Mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 07. 02. 1987 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 19. 05. 2010 r.

Strony były reprezentowane przez profesjonalnych pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 28. 01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Małżonkowie mają 4 żyjących dzieci (piąte zmarło w wieku 6 lat w 2008 r.), dwoje pełnoletnich niesamodzielnych, studentów, oraz 2 małoletnich synów urodzonych 10.03.1994 r. i 25.08.1995 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wniosła o orzeczenie rozwodu z winy pozwanego i powierzenie jej władzy rodzicielskiej nad małoletnimi synami z ograniczeniem władzy rodzicielskiej męża. Twierdziła, że rozkład pożycia małżeńskiego trwa od wielu lat. Wyjazd męża do pracy za granicą nie miał charakteru przesądającego dla sytuacji w związku. Mężowi zarzucała niezaradność życiową, dystansowanie się od problemów domowych, brak wystarczającego współdziałania w wychowywaniu dzieci, w tym nieżyjącej już niepełnosprawnej córki, niewystarczający udział finansowy w utrzymywaniu rodziny. Twierdziła, że cały ciężar wychowywania dzieci, podejmowania trudnych decyzji życiowych, zabiegania o środki utrzymania dla licznej rodziny zawsze spoczywał na niej. Spowodowało to wygaśnięcie uczucia do męża. Przesądzające znaczenie dla decyzji o rozwodzie miała jednak próba gwałtu ze strony męża w kwietniu 2009 r.

Pozwany nie godził się na orzeczenie rozwodu. Twierdził, że kocha żonę i dzieci, zawsze starał się w miarę sił i możliwości należycie wykonywać obowiązki rodzinne. Przyjął taką taktykę procesową, że nie stawiał się na posiedzenia sądu i nie odbierał kierowanych do niego pism sądowych, ani wysyłanych na adres w Polsce ani doręczanych mu w Holandii (adnotacje o odmowie przyjęcia przesyłki). Sąd przeprowadził dowód z przesłuchania 4 świadków, powódki jako strony oraz z wywiadu środowiskowego kuratora sądowego i w dniu 28 czerwca 2010 r. wydał wyrok zaoczny. Orzekł rozwód z winy pozwanego, powierzył matce władzę rodzicielską nad małoletnimi synami ograniczając władzę rodzicielską ojca do prawa współdecydowania i informowania o istotnych sprawach dotyczących stanu zdrowia,

sposobu leczenia, wyboru szkoły i zawodu. W wyroku nie było rozstrzygnięcia o kontaktach ojca z synami.

Dnia 9 lipca 2010 r. wpłynął sprzeciw pozwanego od wyroku zaocznego. Pozwany wnosił o uchylenie wyroku zaocznego i oddalenie powództwa. Kwestionował twierdzenie powódki o rozkładzie pożycia małżeńskiego.

Powódka w odpowiedzi na sprzeciw podtrzymała swoje dotychczasowe stanowisko w sprawie. Zażądała dołączenia do akt sprawy tzw. „niebieskiej karty” z komisariatu Policji, potwierdzającej akty agresji ze strony pozwanego. Jednocześnie powódka przyznała, że po powrocie z Holandii mąż zajmuje się synami, kupuje im prezenty i zabiega o względy dzieci, ją zaś pragnie nakłonić do odstąpienia od decyzji o rozwodzie przechodząc od próśb do gróźb i wywierając trudną dla powódki do zaakceptowania presję psychiczną. W Polsce mąż nie ma pracy, oszczędności wyczerpały się, rodzina jest w bardzo trudnej sytuacji życiowej.

Pozwany podczas rozprawy wnosił o oddalenie powództwa. Twierdził, że w każdym związku bywają lepsze i gorsze okresy, zadeklarował chęć działań odbudowujących relacje rodzinne. Wyraził przeświadczenie, że nie czuje się winnym zaistniałej sytuacji. Pracę za granicą podjął za zgodą (a nawet wskutek sugestii) żony kierując się wyłącznie koniecznością zaspokojenia potrzeb rodziny, był bardzo oszczędny i prawie wszystkie zarobione pieniądze przeznaczal na spłatę rodzinnych długów i utrzymanie dzieci. Pozwany oświadczył, że praca, którą może podjąć w Polsce jest niskopłatna (około 1.200 zł miesięcznie). Jest więc skłonny podjąć ryzyko poszukiwania ponownie pracy w Holandii, aby sprostać obowiązkom alimentacyjnym wobec dzieci (świadczy alimenty na rzecz córki studentki w kwocie 400 zł miesięcznie, powódka żądała alimentów po 450 zł na rzecz każdego z małoletnich synów).

Powódka odmawiała współpracy w jakichkolwiek działaniach pojednawczych. Nie godziła się także na orzeczenie separacji. Pierwotnie podtrzymywała żądanie ustalenia winy pozwanego i ograniczenia mu władzy rodzicielskiej, ale deklarowała zgodę na odstąpienie od ustalenia winy i równą władzę rodzicielską, o ile mąż

zaakceptuje orzeczenie rozwodu. Powołany przez pozwanego na świadka pełnoletni syn stron skorzystał z prawa do odmowy zeznań.

W związku z nieustępliwą postawą powódki pozwany wyraził zgodę na rozwód bez ustalania winy, pozostawienie obojgu rodzicom równej władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca zamieszkania synów z matką. Oboje małżonkowie zgodnie oświadczyli, że ustalenia dotyczące kontaktów ojca z synami nie są potrzebne. Żadnego uzgodnienia co do poszczególnych elementów wykonywania władzy rodzicielskiej rodzice nie prezentowali w jakiegokolwiek formie.

Sąd pozostawił obojgu rodzicom równą władzę rodzicielską. O kontaktach nie orzekł.

Przypadek dziesiąty

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1968 r.

Żona urodzona w 1972 r.

Żona wykształcenie średnie, mąż zawodowe. Żona pracuje osiągając wynagrodzenie 1.200 zł netto, mąż prowadzi działalność gospodarczą z dochodem miesięcznym 3.000 zł. Żona mieszka w mieście liczącym 3.600 mieszkańców, mąż w innym mieście liczącym 3.100 mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 20. 11. 1993 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 05.11. 2009 r.

Żona była reprezentowana przez pełnomocnika procesowego – adwokata.

Rozwód orzeczony – 28. 01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi jedno dziecko, córka urodzona 15.10.1996 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wносиła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienie obojgu rodzicom równej władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu córki przy niej, a do pozwu sporządzonego przez adwokata został dołączony załącznik zawierający siedmiopunktowe porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem. Porozumienie to, zapewne sporządzone przez pełnomocnika powódki, nie było przedstawione do akceptacji pozwanemu i mogło być traktowane jedynie jako propozycja stanowiąca punkt wyjścia do negocjacji.

Pozwany w odpowiedzi na pozew nie ustosunkował się do treści tego porozumienia. Także żądał orzeczenia rozwodu, ale z winy żony, akceptował pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej jednakże wnosił o ustalenie, że dziecko będzie pod jego bezpośrednią pieczęcią (miejsce pobytu córki przy ojcu). Na temat kontaktów matki z córką nie wypowiedział się. Przesłuchiwany informacyjnie oświadczył, że jest skłonny pogodzić się z żoną, o ile ona zachce powrócić do wspólnego pożycia, bowiem ocenia, że małżeństwo dobrze funkcjonowało, mimo że zdarzały się kłótnie. Pozwany stwierdził, że to on zawsze ustępował żonie i nie dał jej żadnego powodu do opuszczenia przez nią wspólnego mieszkania.

Powódka stwierdziła, że małżeństwo źle funkcjonowało od dawna, codziennie były kłótnie, zaś wyprowadziła się po tym, gdy mąż pobił ją podczas wspólnego pobytu na dansingu, gdyż nie chciała jeszcze opuścić lokalu. Mąż tego faktu nie negował. Stwierdził, że żałuje swego zachowania, ale zostało ono sprowokowane przez żonę, bowiem była pijana, a strój, w jakim przyszła do lokalu (mąż nie widział go wcześniej, gdyż gdy spotkali się przed wyjściem na tę zabawę żona była w płaszczu) był bardzo skąpy i prowokujący (ażurowa bluzka nie okrywająca ciała i bardzo krótka minispódniczka).

Było niesporne, że od maja 2009 r. pomiędzy stronami trwa separacja faktyczna. Powódka z córką zamieszkała u swoich rodziców. Od tego czasu pomiędzy małżonkami ustała wszelka komunikacja, także w sprawach dziecka. Matka zaspokaja bieżące potrzeby córki, pozostaje w kontakcie z jej szkołą, zorganizowała korepetycje. Ojciec nie świadczy systematycznie alimentów, ale kupuje dziecku ubrania i inne przedmioty (np. komputer). Nie toczyła się sprawa o alimenty dla dziecka.

Córka uczęszcza do szkoły w miejscu zamieszkania ojca, który pozostał we wspólnym mieszkaniu małżonków. Jej pokój w tym mieszkaniu pozostał bez zmian. Dziewczynka co najmniej 2 razy w tygodniu przebywa w tym mieszkaniu po lekcjach, spożywa tam posiłki, czasem też nocuje, a także spędza z ojcem weekendy.

Żądanie rozwodu z winy żony spowodowało zmianę żądania powódki, która wniosła o ustalenie wyłącznej winy męża. Winy męża upatrywała w nadużywaniu przez niego

alkoholu, biciu jej oraz podjęciu działalności gospodarczej wbrew jednoznacznie negatywnemu stanowisku żony w tej kwestii (co spowodowało nawet zawarcie umowy o rozdzielenie majątkowej). Mąż przyznał, że pije alkohol, ale – w przeciwieństwie do żony – nie jest uzależniony od alkoholu. Żona pije alkohol codziennie (z reguły piwo), codziennie wieczorem jest pijana, neguje swoje uzależnienie i odmawia w związku z tym poddania się terapii. W protokole znajduje się zapis: *„Pozwany oświadcza, że wezwał córkę w charakterze świadka, aby zeznała, że matka wysyła ją po piwo i że piwo było pochowane w różnych szafkach w mieszkaniu. Powódka oświadcza, że prawdą jest, że wysyłałam córkę po piwo. Było też piwo w różnych szafkach w domu tak jak inny alkohol, który pił mąż.”*

Świadkowie zgłoszeni przez każdą ze stron potwierdzili stanowisko stron. Sąd dopuścił dowód z wywiadu środowiskowego kuratora rodzinnego w miejscu zamieszkania każdego z małżonków oraz dowód z badania stron i ich córki przez biegłych z RPD – K „na okoliczność, które z rodziców daje lepsze gwarancje prawidłowego wychowania dziecka oraz czy orzeczenie rozwodu nie zagraża dobru dziecka” (celowość badania w z RPD – K zasugerował kurator rodzinny po przeprowadzeniu wywiadu w miejscu zamieszkania ojca).

W badaniu uczestniczyli biegli trzech specjalności: psycholog, pedagog i lekarz psychiatra. Badanie psychiatryczne wykazało u powódki chorobę alkoholową wymagającą leczenia, u pozwanego „szkodliwe nadużywanie alkoholu”.

Biegły stwierdził, że nadużywaniu alkoholu przez powódkę towarzyszą „mechanizmy wyparcia i zaprzeczenia”.

Oceniając stan małoletniej w związku z sytuacją rodzinną, biegli stwierdzili, między innymi: „jest dzieckiem przygnębionym sytuacją rozwodu rodziców, bez wsparcia z ich strony. Emocjonalnie rozbita, rozdarta pomiędzy ojcem a matką. Czuje się zobowiązana do naprawy relacji pomiędzy nimi. Obarczona problemami dorosłych (..) ujawnia trudności w koncentracji, wycofanie i apatię (..), oszczędnie ujawnia sposób funkcjonowania członków rodziny, szczególnie matki. Chroni ją. Po rozpadzie związku rodziców żyje w dwóch domach, nie chcąc skrzywdzić któregokolwiek z nich. Ujawnia nadmierne obciążenie psychiczne z powodu rozpadu rodziny

(..).Proponuje się określić miejsce pobytu małoletniej w środowisku ojca z możliwością swobodnych kontaktów z matką i nie narzucanie rozwiązań w kwestii dalszych kontaktów z rodzicem, pod którego opieką nie będzie przebywać”.

Propozycja biegłych dotycząca miejsca pobytu córki została zakwestionowana przez powódkę. Sąd dopuścił dowód z zeznań biegłych na okoliczność wątpliwości zgłoszonych przez stronę powodową. Biegli podtrzymali stanowisko wyrażone w opinii. Mimo lepszego wykształcenia matki i jej dotychczasowego udziału w zaspokajaniu potrzeb edukacyjnych małoletniej, biegli zwrócili uwagę na niebezpieczeństwo kształtowania się u małoletniej mechanizmu osoby współuzależnionej, co może doprowadzić do zniekształcenia „jej percepcji rzeczywistości i właściwych relacji społecznych (..). Dziecku przeszkadza to, że matka pije, między innymi to wpływa na wzajemne relacje, [małoletnia] bardzo równo dzieli swe uczucia do obojga rodziców. (..) Brak świadomości uzależnienia u powódki powoduje, że nie jest konsekwentna i nie może być konsekwentna w swoich poczynaniach, to zagraża poczuciu bezpieczeństwa (..), dopiero w przyszłości okaże się czy pozwany wychowując córkę będzie dalej pił, pozwany ma lepsze możliwości co do kontroli picia”.

Sąd orzekł rozwód nie wypowiedziawszy się o winie rozkładu pożycia małżeńskiego. Pozostawił obojgu rodzicom władzę rodzicielską z ustaleniem miejsca pobytu małoletniej przy ojcu oraz stwierdził w sentencji wyroku, że nie orzeka o kontaktach małoletniej z matką.

Uwaga:

Sąd dokonał rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej i kontaktach zgodnie z propozycją przedstawioną przez biegłych, mimo że nie znalazła ona akceptacji u powódki.

Przypadek jedenasty

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1973 r.

Żona urodzona w 1973 r.

Mąż ma wykształcenie zawodowe, żona średnie. Oboje małżonkowie pracują. Żona zarabia miesięcznie 2.400 zł netto, mąż 1.300 zł netto. Małżonkowie mieszkają w mieście liczącym 30 tys. mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 29. 10. 1994 r.

Pozew męża o rozwód wpłynął do sądu – 15.10. 2010 r.

Małżonkowie nie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 27. 01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi dwoje dzieci syn urodzony 05.02.1995 r. i córka urodzona 14.09.1998 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powód wnosił o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia, pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej i ustalenie miejsca pobytu obojga dzieci przy matce. W bardzo schematycznym (zapewne przepisany z wzoru) uzasadnieniu stwierdzał, że „strony oddaliły się od siebie i zanikły więzi małżeńskie. Głównym tego powodem okazała się niezgodność charakterów stron”.

Małżonkowie zgodnie twierdzili, że od 5 lat trwa separacja faktyczna. Jest to stan nieodwracalny, szczególnie że powód od roku jest związany z nową partnerką

i z tego związku oczekuje narodzin wspólnego dziecka, przewidywanych w marcu 2011 r. Syn mieszka z ojcem, córka z matką. Każde z rodziców sprawowało wyłącznie pieczę nad jednym dzieckiem, pokrywając w pełni koszty jego utrzymania. Nie świadczyli alimentów na rzecz tego dziecka, które nie pozostawało pod bezpośrednią pieczę danego rodzica. Pozostawiali sobie wzajemnie wyłączność wszystkich decyzji dotyczących tego dziecka, które pozostawało pod pieczę drugiej strony. Wiadomo, że ojciec nie kontaktował się z córką, a gdy spotykał ją przypadkowo nie podejmował rozmowy, natomiast syn zachował kontakty z matką i z siostrą. Małżonkowie zgodnie ustalili, że matka przejmie pieczę nad dziećmi i wprowadzi się do wspólnego mieszkania, w którym od rozstania małżonków przebywał ojciec z synem.

Sąd przeprowadził dowód z przesłuchania stron i jednego świadka, matki powoda. Świadek stwierdził, że pozwana jest dobrą matką, a powód zapewne będzie po rozwodzie utrzymywał kontakty z dziećmi.

W aktach nie ma (ani w formie pisma ani wypowiedzi małżonków) żadnych ustaleń o wykonywaniu władzy rodzicielskiej i o kontaktach, poza zgodnym stanowiskiem, że dzieci będą z matką.

Sąd orzekł zgodnie z żądaniem pozwu. W sentencji wyroku zawarte jest stwierdzenie „nie orzeka o kontaktach powoda z jego małoletnimi dziećmi”.

Przypadek dwunasty

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1977 r.

Żona urodzona w 1975 r.

Oboje małżonkowie mają wykształcenie zawodowe. Żona jest niezdolna do jakiegokolwiek pracy, bowiem doznała wylewu do rdzenia kręgowego, który spowodował paraliż. Uzyskuje rentę w wysokości 1.200 zł miesięcznie, korzysta z pomocy opiekunki. Mąż pracuje w agencji ochrony zarabiając miesięcznie 2.200 - 2.600 zł netto. Mąż mieszka w Warszawie, żona na wsi.

Data zawarcia małżeństwa – 23. 09. 1995 r.

Pozew męża o rozwód wpłynął do sądu – 07.10. 2008 r.

Żonę reprezentował pełnomocnik procesowy – adwokat.

Rozwód orzeczony – 27.01.2011 r., po ponownym rozpoznaniu sprawy. Po pierwszym rozpoznaniu sprawy powództwo zostało oddalone w wyroku z dnia 9.06.2009 r., w związku z oceną, że orzeczenie rozwodu jest sprzeczne z zasadami

współzycia społecznego. Sąd II instancji uznał za zasadną apelację powoda, uchylił zaskarżony wyrok w dniu 05.03.2010 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji, który orzekł rozwód i to orzeczenie nie zostało poddane kontroli instancyjnej.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi dwoje dzieci, córki urodzone 03.05.1997 r. i 02.02 2002 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powód wnosił o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia, pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej i ustalenie miejsca pobytu córek przy matce. Wskazał, że wszelkie więzi między małżonkami ustały co najmniej na 2 lata przed złożeniem pozwu rozwodowego, a od kilku miesięcy pozostaje w konkubinacie z nową partnerką. Pozwana wniosła o oddalenie powództwa uzasadniając to następująco: „nie mogę zgodzić się na rozwód, gdyż byłaby to nagroda dla męża, który porzucił chorą żonę dla innej kobiety”.

Pozwana stwierdziła, że jest gotowa wybaczyć mężowi zdradę i uważa, że ich małżeństwo może jeszcze normalnie funkcjonować. Powód nie podzielił opinii o istnieniu szansy na uratowanie związku, ale, w związku ze stanowiskiem pozwanej, na rozprawie oświadczył, że przyjmuje winę na siebie.

Został ustalony następujący stan faktyczny. W 2002 r., po urodzeniu młodszej córki, żona doznała wylewu do rdzenia kręgowego, który spowodował paraliż. Po rehabilitacji uzyskała częściową sprawność lewej ręki. Posadzona na elektrycznym wózku inwalidzkim i zabezpieczona pasami, może przemieszczać się po mieszkaniu. Przez większość czasu leży i wymaga stałej pomocy drugiej osoby. Mąż uczestniczył w opiece, jednakże w ograniczonym zakresie, gdyż pracuje w Warszawie, gdzie oboje małżonkowie mieszkali przed chorobą żony. Po zmianie stanu jej zdrowia małżonkowie na zasadach kredytowych nabyli mieszkanie na parterze w domu, w którym mieszka matka żony. Ciężar spłaty kredytu faktycznie obciąża wyłącznie męża. Bezpośrednią pieczę nad żoną sprawuje jej matka i pracownik opieki społecznej. Dzieci dowiedziały się o rozwodzie w lutym 2009 roku. Od tego momentu starsza córka nie chce utrzymywać z ojcem kontaktów, a młodsza tęskni za ojcem, nie rozumie nowej sytuacji rodzinnej.

Wyrokiem z dnia 9 czerwca 2009 roku Sąd Okręgowy oddalił powództwo. W ocenie Sądu, postawa powoda nie zasługuje na aprobatę. Ciężki stan zdrowia żony nie może usprawiedliwiać zachowania powoda, który opuścił żonę w sytuacji, w której miała ona prawo oczekiwać od niego pomocy i wsparcia. Sąd I instancji stwierdził, że podziela pogląd Sądu Najwyższego wypowiedziany w wytycznych rozwodowych z 1968 r., w myśl którego choroba małżonka nakłada na drugiego małżonka obowiązek użycia wszelkich środków do przywrócenia choremu małżonkowi zdrowia i zdolności do spełniania obowiązków małżeńskich. Przeciwnie tym zasadom postępowanie jest sprzeczne z zasadami moralności. Sąd ocenił, iż wyłącznie winnym rozkładu pożycia małżeńskiego był powód. Pozwana miała prawo nie zgodzić się na rozwód, zaś brak zgody z jej strony nie był sprzeczny z zasadami współżycia społecznego. Sąd podkreślił, że pozwana nie kierowała się niskimi pobudkami, miała na uwadze dobro rodziny, a nie wyłącznie swoje interesy, jak powód.

Powód nie podzielił tego stanowiska, wyrok zaskarżył w całości wnosząc o jego zmianę poprzez orzeczenie rozwodu pomiędzy małżonkami. Wyrokowi oddalającemu pozew powód zarzucił sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego poprzez błędne ustalenie przyczyn rozkładu pożycia małżeńskiego oraz tego, że to powód jest wyłącznie winny rozkładu pożycia.

W ocenie Sądu Apelacyjnego apelacja powoda zasługiwała na uwzględnienie. Na rozprawie apelacyjnej powód podał, iż dnia 19 stycznia 2010 roku z nieformalnego związku urodziła się jego córka, którą uznał. Ta okoliczność, w ocenie Sądu Apelacyjnego, nie mogła być pominięta przy ocenie sytuacji dotychczasowej rodziny powoda oraz nowego związku i pochodzącego z tego związku dziecka. Wymagała ponownej wnikliwej oceny przesłanek negatywnych orzeczenia rozwodu. Sąd Okręgowy takiej oceny nie mógł dokonać, bo w chwili wyrokowania dziecka pozamałżeńskiego jeszcze nie było, a powód nie ujawnił, że partnerka, z którą pozostaje w nieformalnym związku jest z nim w ciąży.

Sąd Apelacyjny podzielił też częściowo trafność zarzutu powoda, co do sprzeczności ustaleń Sądu Okręgowego z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że winę za rozkład pożycia ponosi wyłącznie powód, a ustaleń tych dokonał na podstawie zeznań stron. Zeznania te zaś, co do momentu rozkładu pożycia, jego przyczyn i winy są odmienne. Zatem Sąd powinien wskazać, czyje zeznania przyjął za podstawę takich ustaleń oraz dlaczego zeznaniom drugiego małżonka nie dał wiary. Oświadczenie powoda, iż jest on gotów w przypadku orzeczenia rozwodu przyjąć winę dla siebie nie jest wystarczające do ustalenia jego winy wobec treści jego zeznań i w świetle brzmienia treści art. 431 kpc.

Sąd Apelacyjny zalecił, aby przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy wskazał, w sposób umożliwiający kontrolę instancyjną, na podstawie jakich dowodów ustalił przyczynę rozkładu pożycia i winę, a ponadto rozważył okoliczności dotyczące sprzeczności udzielenia rozwodu z zasadami współżycia społecznego i skuteczności odmowy udzielenia zgody na rozwód w świetle tych przesłanek, w szczególności mając na uwadze sytuację rodziny pozwanej, w tym córek stron, oraz nowego związku powoda i pochodzącego z tego związku dziecka.

Podczas ponownego rozpoznawania sprawy przez sąd pierwszej instancji powód ponowił swoje wcześniejsze żądania oraz wnosił o ustalenie kontaktów z dziećmi w określony sposób. Natomiast pozwana zmieniła stanowisko. Wyraziła zgodę na orzeczenie rozwodu z winy męża.

Sąd pierwszej instancji przy ponownym rozpoznaniu sprawy przeprowadził dowód z odpisów aktów stanu cywilnego oraz z przesłuchania stron i jednego świadka (powinowatej żony).

Pozwana stwierdziła, że córki bardzo dramatycznie przeżywały odejście ojca z domu rodzinnego, ale z upływem czasu pogodziły się z sytuacją. Według wersji pozwanej, starsza córka nadal nie chce widywać ojca. Pozwany utrzymuje kontakty tylko z młodszą córką, ale aktualnie są one bardzo rzadkie, praktycznie prawie ich nie ma. (Ojciec czasem zabierał tę córkę do swoich rodziców). Wynika to, między innymi, z bardzo istotnych zmian sytuacji faktycznej. Powód kupił dom w miejscowości odległej od miejsca zamieszkania pozwanej i dzieci o 50 km. Ma nową rodzinę i poważne kłopoty finansowe (spłata kredytu zaciągniętego przez małżonków na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych oraz kolejnego kredytu zaciągniętego na

zakup domu dla nowej rodziny). Nie mniej młodsza córka boi się, aby ojciec nie zechciał jej zatrzymać. Pozwana zapewniła, że kontaktów nie utrudniała i nadal nie będzie ich utrudniać.

Powód natomiast stwierdził, że nie może dojść do porozumienia z żoną w sprawie kontaktów z córkami i wnosił o ich ustalenie w następujący sposób: powód będzie zabierał dzieci na weekend (od godz. 10 w sobotę do godz. 18 w niedzielę), a ustalenie terminu takiego spotkania będzie następowało z dwutygodniowym wyprzedzeniem, podczas Świąt Bożego Narodzenia i Wielkiej Nocy będzie spędzał z córkami dzień świąteczny (nie wskazał który) od godz. 9 do 18, a także tydzień wakacji, ustalony z miesięcznym wyprzedzeniem.

Powód przyznał, że jego relacje ze starszą córką są nadal złe, gdyż dziewczynka teraz nie może mu wybaczyć, że ma dziecko z nową partnerką. Ignoruje ojca, nie korzysta z jego podarunków, które przekazuje młodszej. Natomiast młodsza córka chętnie się z nim kontaktuje, akceptuje swoją przyrodnią siostrę, z którą spotykała się kilkakrotnie zachowując ten fakt w tajemnicy przed matką.

Powód podtrzymywał żądanie pozostawienia pełnej władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom. Uzasadniając potrzebę zachowania pełnej władzy rodzicielskiej ojca powód zwracał uwagę na ograniczone przez chorobę możliwości matki dzieci, a także stwierdził, że nie mógłby zaakceptować ograniczenia swojej władzy rodzicielskiej „dla zasady”. Stwierdził, że nie jest w stanie porozumiewać się z żoną w sprawach dzieci, bo ona nie chce z nim wcale rozmawiać.

Pełnomocnik powódki nie wyraził zgody na tę propozycję kontaktów. Dopuścił wyłącznie spotkania ojca z córkami w mieszkaniu ich matki.

Sąd orzekł rozwód z winy powoda. W sentencji wyroku zawarte jest stwierdzenie, że sąd „nie orzeka o kontaktach powoda z jego małoletnimi dziećmi”.

Uwaga

W przedstawionej sprawie strony akceptowały swoją władzę rodzicielską z ustaleniem pobytu dzieci z matką. Jednakże małżonkowie złożyli sprzeczne

wyjaśnienia co do roli ojca w życiu córek, a w przedmiocie kontaktów ojca z nimi nie uzgodnili stanowisk.

W sprawie może budzić wątpliwości pozostawienie rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej zarówno z uwagi na konflikt między nimi, jak i brak po stronie matki możliwości sprawowania bezpośrednio pieczy nad córkami w pełnym zakresie. Zapewne pieczę tę de facto sprawują osoby trzecie, zwłaszcza babcia dziewczynek mieszkająca w tym samym budynku.

Stanowisko starszej córki wobec ojca nie było weryfikowane przez biegłych. Sąd nie rozważył celowości zastosowania terapii rodzinnej w celu poprawy tych relacji.

Trudno racjonalnie uzasadnić pozostawienie bez rozstrzygnięcia kwestii kontaktów ojca z córkami, skoro jest to sprawa sporna. Zachowanie *status quo* będzie zapewne prowadziło do poważnego osłabienia więzi ojca z obu córkami. Zaniechanie terapii rodzinnej prawdopodobnie będzie bardzo negatywnie wpływało na stan psychiczny i emocjonalny starszej córki, którego odległe skutki mogą być bardzo poważne.

Przypadek trzynasty

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1975 r.

Żona urodzona w 1977 r.

Oboje małżonkowie mają średnie wykształcenie. Żona pracuje jako kosmetyczka z wynagrodzeniem 1.500 – 1.700 zł miesięcznie netto, mąż prowadzi działalność gospodarczą w zakresie instalowania alarmów. Zatrudnia 2 pracowników. Wg oświadczenia jego dochody netto miesięcznie wynoszą około 2.000 zł. Małżonkowie mieszkają w mieście liczącym 23 tys. mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 27.06.1998 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 04.10. 2010 r.

Małżonkowie nie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 20.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi jedno dziecko, córka urodzona 10.12.1998 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wносиła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienia obojgu rodzicom równej władzy rodzicielskiej nad córką z ustaleniem, że będzie ona przebywać z matką. W uzasadnieniu podała, że, mimo iż

małżonkowie znali się przed ślubem 3 i pół roku, to przyczyną zawarcia małżeństwa była jej ciąża. Pożycie stron określiła jako „burzliwe”. Stwierdziła, że od 20 maja 2008 r. małżonkowie pozostają w ustroju rozdzielności majątkowej, a od kwietnia 2010 r. ma miejsce separacja faktyczna. Ustały wszelkie więzi, a strony „nie widzą możliwości bycia razem”. Pozwany uznał powództwo. Stwierdził, że nie wnosi o ustalenie kontaktów z córką.

Sąd przeprowadził dowód z odpisów aktów stanu cywilnego oraz z przesłuchania stron i jednego świadka, matki powódki. Z materiału dowodowego wynika, że pozwany naruszał obowiązek wierności. Jest ojcem uznanej trzyipółletniej córki pozamałżeńskiej, a w ostatnim okresie nadużywa alkoholu, co jest przyczyną kłótni między stronami bardzo silnie przeżywanych przez córkę.

Pomiędzy małżonkami nie było sporu, co do władzy rodzicielskiej, alimentów dla córki, rozliczeń majątkowych. Zgodnie twierdzili, że pozwany utrzymuje dobre relacje z córką, a matka ich nie utrudnia i zapewne sytuacja w tej kwestii nie ulegnie zmianie. W związku z powyższym strony nie sprecyzowały jakichkolwiek reguł dotyczących sprawowania władzy rodzicielskiej i kontaktów ojca z córką.

Sąd orzekł zgodnie z żądaniem pozwu. W sentencji wyroku zawarte jest stwierdzenie „nie orzeka o kontaktach pozwanego z jego małoletnią córką”.

Przypadek czternasty

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1985 r.

Żona urodzona w 1983 r.

Żona ma wykształcenie średnie (rozpoczęła niestacjonarne studia wyższe), mąż podstawowe. Żona jest bezrobotna, wg oświadczenia utrzymuje siebie i 2 córki z alimentów płaconych przez męża na dzieci i z zasiłku rodzinnego (wiadomo, że pozostaje w konkubinacie prowadząc z aktualnym, pracującym partnerem wspólne gospodarstwo domowe). Mąż pracuje, jako kierowca w przedsiębiorstwie budowlanym, wg oświadczenia zarabia netto około 1.600 zł miesięcznie (wg nieudowodnionych twierdzeń żony zarobki męża są wyższe i wynoszą około 2.300 zł). Mąż mieszka na wsi, żona w mieście liczącym 22. 500 mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 23. 10. 2004 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 22.07. 2010 r.

Małżonkowie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych – adwokatów.

Rozwód orzeczony – 24. 01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzą dwie córki. Starsza urodzona 20.09.2005 r., młodsza urodzona 27.06.2007 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wносиła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienia obojgu rodzicom równej władzy rodzicielskiej nad dziećmi z ustaleniem, że będą przebywać z matką.

W uzasadnieniu pozwu wskazała, iż decydujący wpływ na sytuację w małżeństwie miał wyjazd pozwanego do pracy w Wielkiej Brytanii, który trwał około 2 lat, a rozpoczął się po upływie 10 miesięcy od zawarcia małżeństwa. Wyjazd męża zakończył się bez sukcesu finansowego, z długami. Córki stron urodziły się w okresie, w którym pozwany pracował za granicą.

Stosunki pomiędzy małżonkami były bardzo napięte już w okresie oczekiwania na narodziny drugiego dziecka. Pozwana opisała w uzasadnieniu powództwa sposób zachowania się męża bezpośrednio przed porodem, gdy była chora z wysoką temperaturą (odmowa posprzątania mieszkania), oraz jego stwierdzenie w szpitalu położniczym (poprzedzające udanie się żony do sali operacyjnej na zabieg tzw. „cesarskiego cięcia”), że już nie kocha żony. Powódka przytoczyła też uwagę męża bezpośrednio po porodzie (bardzo nietaktowną) o jej wyglądzie wynikającym z przebytej ciąży i porodu.

Po urodzeniu drugiego dziecka przez powódkę małżonkowie często się kłócili, mąż wyprowadzał się zabierając wartościowe przedmioty (potem zwracał je), dwukrotnie interweniowała policja wezwana przez powódkę. Powódka zarzucała mężowi nieuzasadnioną zazdrość, ograniczanie jej swobody osobistej (opisała przykładowe sytuacje), a jednocześnie dbanie o własne przyjemności. Uzasadnienie pozwu zawiera charakterystyczne stwierdzenia: „Pozwanego po powrocie z delegacji interesowało tylko picie alkoholu z kolegą w domu, mimo że czekał na niego ciepły, czysty dom, obiad, żona i dzieci. (..) Wszystko dla pozwanego było w porządku, gdy byłam w domu, wychowywałam dzieci, wszystko miał zrobione, wysprzątane i poprane. Z chwilą, gdy podjęłam pracę, naukę (studia), na które nie wyrażał zgody, jak również i na prawo jazdy, zaczęły się problemy, ciągłe kłótnie i awantury.

Obsesyjna zazdrość i kontrolowanie mnie (..) spowodowały rozpad naszego małżeństwa”.

Pozwany wyrażał zgodę na orzeczenie rozwodu i ustalenia w zakresie władzy rodzicielskiej. Przyznał też większość faktów przytoczonych przez żonę, choć inaczej je interpretował. Za główny powód osłabienia więzi emocjonalnych pomiędzy małżonkami uważał także swój wyjazd do pracy za granicę. Podkreślał jednak, że dzięki tej pracy wyłącznie on utrzymywał żonę i dzieci. Po powrocie do Polski jego zarobki były skromne, brakowało na pełne zaspokojenie potrzeb, a żona bywała rozrzutna (np. gdy pozostało na utrzymanie „ostatnie 100 zł” żona te pieniądze wydała na fryzjera). Według pozwanego częste kłótnie dotyczyły w istocie drobiazgów, takich jak przytoczona historia z wydatkami na fryzjera, ale było ich bardzo dużo i to doprowadziło do znacznego osłabienia więzi. Pozwany wskazał też, że zarzucana mu zazdrość nie była bezpodstawna, gdyż już w tydzień po rozstaniu małżonków żona zamieszkała z konkubentem i nadal pozostaje w tym związku.

Sąd przeprowadził dowód z odpisów aktów stanu cywilnego oraz z przesłuchania stron i jednego świadka, matki powódki. Wszystkie te osoby twierdziły zgodnie, że małżonkowie ustalili zasady kontaktów ojca z córkami. Ojciec spędza weekendy z dziećmi w domu swoich rodziców. Młodsza córka nocuje tam, starsza woli spać w swoim aktualnym mieszkaniu i jest odwożona wieczorem i obierana rano.

Strony nie przedstawiały żadnych propozycji szczegółowych rozwiązań dotyczących władzy rodzicielskiej i kontaktów, poza zawartymi w pozwie. Sąd orzekł rozwód nie ustalając winy rozkładu pożycia małżeńskiego. Pozostawił obojgu rodzicom władzę rodzicielską z ustaleniem miejsca pobytu małoletnich przy matce oraz stwierdził w sentencji wyroku, że nie orzeka o kontaktach pozwanego z małoletnimi.

Przypadek piętnasty

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1976 r.

Żona urodzona w 1984 r.

Żona ma wykształcenie zawodowe, jest kucharką, pracuje i zarabia miesięcznie 1.200 zł netto. Mąż ma wykształcenie podstawowe. Pracuje w rodzinnym

gospodarstwie rolnym o powierzchni 5 ha. Dorywczo dorabia na budowach. Małżonkowie mieszkają na wsi.

Data zawarcia małżeństwa – 21.06.2003 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 02.08.2010 r.

Małżonkowie nie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 19.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi dwoje dzieci, syn urodzony 30.07.2003 r. i córka urodzona 17.08.2004 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wносиła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia, pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu dzieci przy matce. Twierdziła, że zupełny rozkład pożycia małżeńskiego trwa od wielu miesięcy a „*od pewnego już czasu każde spojrzenie małżonków na siebie kończy się awanturą do tego stopnia, że pozwany grozi powódce, że ją zabije. Strony ustaliły, że lepiej będzie rozwiązać to małżeństwo niż męczyć się wzajemnie i robić sobie na złość*”.

Na rozprawie powódka zmodyfikowała żądania pozwu, między innymi proponując ustalenie miejsca pobytu dzieci u ojca. Pozwany uznał tak sprecyzowane powództwo w całości.

Sąd przeprowadził dowód z odpisów aktów stanu cywilnego oraz z przesłuchania stron i jednego świadka, siostrzeńca pozwanego. Informacje o pożyciu stron i sytuacji dzieci były bardzo skromne. Małżonkowie zgodnie przyznali, że pożycie intymne ustało przed rokiem a separacja faktyczna trwa od 6 miesięcy. Powódka przyznała, że jest związana z innym mężczyzną. Dzieci stron mieszkają z ojcem, który przy pomocy matki i siostry zajmuje się nimi należycie. Małżonkowie stwierdzili, że w sprawach dzieci potrafią się porozumieć. W kwestii wykonywania władzy rodzicielskiej po rozwodzie w protokole rozprawy znajduje się następujące stwierdzenia stron: „Powódka: (..) Pisemnego porozumienia wychowawczego niesporządzaliśmy, ale wszystkie te problemy załatwiamy ustnie (..) Pozwany: (..) dzieci zamieszkują ze mną dają sobie radę z procesem wychowawczym. (..) Ja z żoną jestem w stanie się porozumieć odnośnie sposobu wychowywania dzieci. Nie utrudniam jej też kontaktów z dziećmi”.

Sąd orzekł rozwód nie wypowiedziawszy się o winie rozkładu pożycia małżeńskiego. Pozostawił obojgu rodzicom władzę rodzicielską z ustaleniem miejsca pobytu małoletnich przy ojcu oraz stwierdził w sentencji wyroku, że nie orzeka o kontaktach powódki z małoletnimi.

3. Powierzenie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej z równoczesnym zawieszeniem tej władzy rodzicowi przebywającemu za granicą

Przypadek pierwszy

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1975 r.

Żona urodzona w 1984 r.

Żona ma wykształcenie średnie, pracuje jako piekarz z wynagrodzeniem miesięcznym 1.279 zł brutto. Mąż ma wykształcenie podstawowe, przebywa we Włoszech, gdzie pracuje dorywczo, nie wiadomo jakie zarobki uzyskuje. Żona mieszka w mieście powiatowym liczącym 15 tys. mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 30.11.2007 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 22.04.2009 r.

Małżonkowie nie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych, mąż ustanowił pełnomocnika do doręczeń, swego brata zamieszkałego w Polsce

Rozwód orzeczony – 13. 01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Małżonkowie mają wspólną córkę urodzoną przed zawarciem małżeństwa, 26.11.2005 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wносиła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia oraz o powierzenie tylko jej władzy rodzicielskiej. Twierdziła, że od lutego 2009 r. trwa zupełny rozkład pożycia małżeńskiego. Mąż przebywa we Włoszech, ona z córką w kraju, gdzie mieszka w swoim rodzinnym domu i korzysta z wszechstronnej pomocy rodziców i najbliższej rodziny. Jako główny powód rozkładu pożycia wskazała brak odpowiedzialności męża za zaspokajanie podstawowych potrzeb rodziny i przerzucanie na nią troski o zapewnienie środków utrzymania (jako przykład wskazała brak aktywności męża w poszukiwaniu pracy we Włoszech, gdzie strony razem przebywały, w sytuacji gdy tylko ona pracowała na utrzymanie rodziny, mimo że była w ciąży, a także podjęła pracę po 3 miesiącach od urodzenia dziecka, bowiem mąż nie starał się wystarczająco o zatrudnienie).

Pozwany nie wyrażał początkowo zgody na rozwód i deklarował chęć poddania się mediacji prowadzącej do pojednania małżonków. Powódka zdecydowanie odmówiła. Stwierdziła też, że męża już nie kochała w dniu zawierania małżeństwa (strony ponad 2 lata pozostawały w związku nieformalnym), a zdecydowała się na ślub z nim tylko dlatego, aby wspólne dziecko nabyło status dziecka małżeńskiego, z nadzieją, że pozwany podejmie w tej sytuacji odpowiedzialność za rodzinę. Tak się nie stało, a zważywszy, że przebywali we Włoszech, w trudnych warunkach, często zmuszeni do zmiany mieszkania, powódka zdecydowała się na powrót z dzieckiem do rodzinnego domu.

Pozwany nie stawiał się na rozprawie. Nadesłał jedynie bardzo obszerne pismo, sporządzone odręcznie, mające charakter odpowiedzi na pozew. Deklarował, że się zmieni, zapewniał o miłości do dziecka, oraz wyraził swoje niezadowolenie z uniemożliwienia mu spędzenia z córką kilku dni, poza miejscem zamieszkania żony i dziecka, gdy w okresie Świąt Wielkanocnych przebywał w Polsce.

Powódka nie została przekonana o dobrych intencjach męża, wyraziła przeświadczenie, iż wielokrotnie obiecywał zmianę swojej postawy i nigdy nie dotrzymał obietnicy. Zadeklarowała, że będzie sama, z pomocą rodziny wychowywać córkę i nie przewiduje w jej życiu „żadnego ojczyma”. Poinformowała, że mąż utrzymuje kontakt telefoniczny z córką.

Małżonkowie nie zawierali porozumienia w kwestiach dotyczących wykonywania władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem. Mimo tego sąd orzekł jak następuje: „II. Powierza władzę rodzicielską nad małoletnią córką stron (..) obojgu rodzicom, zawieszając władzę rodzicielską ojca (..), oznaczając miejsce pobytu małoletniej córki stron w każdorazowym miejscu zamieszkania jej matki (..). IV nie orzeka o sposobie widywania się ojca z dzieckiem”.

Uwagi:

1. Z materiału dowodowego wynika istnienie napiętej sytuacji między małżonkami i nie można dopatrzeć się istnienia porozumienia warunkującego zachowanie władzy rodzicielskiej obojga.

2. Zawieszenie władzy rodzicielskiej ojca jest rozstrzygnięciem zasadnym. Wątpliwości budzi jednak jednoczesne „powierzenie mu” władzy rodzicielskiej i zawieszenie jej wykonywania.

Przypadek drugi

(planowany podział rodzeństwa, zmiana decyzji przez strony)

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1968 r.

Żona urodzona w 1970 r.

Żona ma wykształcenie wyższe prawnicze, pracuje na bardzo odpowiedzialnym kierowniczym stanowisku w banku, uzyskując wynagrodzenie netto 6.000 zł, mąż ma wykształcenie średnie, na początku procesu prowadził działalność gospodarczą (firma budowlano – remontowa) z przeciętnymi dochodami miesięcznymi w wysokości 2.000 zł, podczas procesu wyjechał do USA (małżonkowie i starszy syn wylosowali tzw. zieloną kartę, uprawniającą do pobytu i pracy w USA, podczas wcześniejszych pobytów tam powód pracował jako dekarz). Wspólnym miejscem zamieszkania małżonków w Polsce jest miasto liczące około 15 tys. mieszkańców, siedziba powiatu.

Data zawarcia małżeństwa – 30.06.1990 r.

Pozew męża o rozwód wpłynął do sądu – 01.04. 2010 r.

Strony korzystały z pomocy profesjonalnych pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 27.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi 2 dzieci, syn urodzony 14.01.1994 r. i córka urodzona 20.07.1998 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powód wnosił o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia, pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej, ustalenie miejsca pobytu dzieci z matką, oraz swoich kontaktów z dziećmi w każdą niedzielę w godzinach 14-18, poza miejscem stałego pobytu dzieci. Załącznikiem do pozwu był projekt porozumienia o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z dziećmi po rozwodzie, podpisany przez powoda, do ewentualnej akceptacji matki. Poza danymi personalnymi stron i ich dzieci, w projekcie tego porozumienia były zawarte następujące punkty:

„II. Opieka na dzieckiem. Pieczę nad małoletnimi sprawować będzie matka. Miejsce zamieszkania małoletnich dzieci będzie przy matce. Dzieci będą spotykać się z ojcem w każdą niedzielę w godzinach 14-18. Możliwe są zmiany terminów i godzin

spotkań, wspólnie i jednomyślnie ustalone przez oboje rodziców. Harmonogram spędzania czasu ojca z dziećmi podczas ferii letnich, zimowych, a także dni świątecznych ustalany będzie na bieżąco, wspólnie i jednomyślnie przez oboje rodziców. **III. Decyzje w sprawach dziecka.** Rodzice oświadczają, że bieżące decyzje w sprawach dzieci będą podejmowane wspólnie przez rodziców, po uprzednim ustaleniu. Rodzice oświadczają, że decyzje o istotnych sprawach w życiu dzieci dotyczące wyboru szkoły, lekarza, wyjazdów za granicę będą podejmowane wspólnie przez oboje rodziców. Za kontakty ze szkołą oraz za kontakty z lekarzem pierwszego kontaktu w razie potrzeby odpowiedzialna będzie matka. **IV. Dostęp do ważnych informacji dotyczących dziecka.** Oboje rodzice mają pełen dostęp do dokumentacji dotyczącej edukacji, opieki medycznej, sytuacji prawnej i dokumentacji dotyczącej innych ważnych aspektów życia dzieci. Matka zobowiązuje się do niezwłocznego informowania ojca o każdej zmianie dotyczącej edukacji, sytuacji prawnej i innych ważnych aspektów życia dzieci. **V. Rozwiązywanie problemów.** Rodzice zobowiązują się do rozwiązywania problemów wynikających z przyjętych w niniejszym porozumieniu ustaleń w drodze dyskusji, z poszanowaniem wolności praw obu stron, a jeśli nie przyniesie to rezultatu to na drodze mediacji prowadzonej przez bezstronną osobę, a jeśli nie przyniesie to rezultatu to na drodze sądowej poprzez złożenie wniosku o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dla życia dzieci. Data sporządzenia porozumienia, podpis ojca, podpis matki”.

Pozwana, reprezentowana przez adwokata, w odpowiedzi na pozew wniosła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia, pozostawienia obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej z ustaleniem pobytu córki przy matce, a syna przy ojcu, w każdorazowym ich miejscu zamieszkania, ustalenie kontaktów zgodnie z pisemnym porozumieniem, którego projekt został załączony do odpowiedzi na pozew.

Poza danymi personalnymi stron i ich dzieci, w projekcie tego porozumienia były zawarte następujące punkty:

„**1. Władza rodzicielska.** Strony zgodnie ustalają, że władza rodzicielska nad małoletnimi dziećmi będzie przysługiwała obojgu rodzicom. **2. Miejsce zamieszkania**

dzieci. Miejszem zamieszkania małoletnich dzieci stron będzie a) dla małoletniego (dane syna) – każdorazowe miejsce zamieszkania ojca, b) dla małoletniej (dane córki) – każdorazowe miejsce zamieszkania matki. **3. Kontakty rodziców z dziećmi.**

a) Rodzice będą mieli prawo do kontaktów z dzieckiem, które nie będzie z nim na stałe zamieszkiwało w następujących terminach: w co drugą niedzielę w godzinach 16 – 20 (z zastrzeżeniem postanowień zawartych w punktach b-c, poniżej). Spotkania rodziców z dzieckiem, które nie będzie z nim na stałe zamieszkiwało będą się odbywały poza miejscem zamieszkiwania tego dziecka, mogą się one odbywać w miejscu zamieszkania Strony, która chce się spotkać z dzieckiem niezamieszkującym z nią na stałe, w miejscu zamieszkania członków jej najbliższej rodziny bądź w miejscu wspólnie uzgodnionym przez Strony. b) W okresie wakacji Strony spędzą czas z dzieckiem, które nie będzie z nim na stałe zamieszkiwało w następujących terminach: matka spędzi z małoletnim synem każdy lipiec, ojciec spędzi z małoletnią córką każdy sierpień. c) W okresie ferii zimowych Strony spędzą czas z dzieckiem, które nie będzie z nim na stałe zamieszkiwało, w następujących terminach: matka spędzi z małoletnim synem pierwszy tydzień ferii, ojciec spędzi z małoletnią córką drugi tydzień ferii. d) Święta Bożego Narodzenia małoletnie dzieci spędzą w następujący sposób: Wigilię i Pierwszy dzień Świąt u matki, Drugi dzień Świąt u ojca. e) Święta Wielkanocne małoletnie dzieci spędzą w następujący sposób: Pierwszy dzień Świąt u matki, Drugi dzień Świąt u ojca. **4. Decyzje w sprawach dzieci:** a) Decyzje co do kształcenia dzieci, dotyczące leczenia dzieci i ich wyjazdów za granicę Strony będą się starały podejmować wspólnie, mając na uwadze dobro dzieci, ich zainteresowania i potencjał intelektualny. W braku możliwości osiągnięcia porozumienia ostateczną decyzję podejmie rodzic, przy którym zostanie ustalone miejsce pobytu dziecka. b) Za kontakty ze szkołą i lekarzem pierwszego kontaktu odpowiedzialny będzie rodzic, przy którym zostanie ustalone miejsce pobytu danego dziecka. c) Oboje rodzice mają pełen dostęp do dokumentacji dotyczącej edukacji, opieki medycznej, sytuacji prawnej i dokumentacji dotyczącej innych ważnych aspektów życia dzieci. d) Strony zobowiązują się do niezwłocznego informowania drugiego z rodziców o istotnych sprawach związanych z dziećmi, w szczególności o zmianach stanu zdrowia dzieci, zmianach w zakresie edukacji i innych ważnych aspektów życia dzieci. e) Rodzice zobowiązują się do rozwiązywania problemów

wynikających z przyjętych w niniejszym porozumieniu ustaleń w drodze dyskusji, z poszanowaniem wolności praw obu stron, a jeśli nie przyniesie to rezultatu to na drodze mediacji prowadzonej przez bezstronną osobę, a jeśli nie przyniesie to rezultatu to na drodze sądowej poprzez złożenie wniosku o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dla życia dzieci. Strony wyrażają na powyższe zgodę, zobowiązując się jednocześnie do nieutrudniania kontaktów drugiej Strony z małoletnimi. W przypadku, gdy małoletni będą w widoczny sposób chorzy, kontakty stron będą się odbywały w ich miejscu zamieszkania”.

Propozycja dokonania „podziału dzieci” miała być jedynie potwierdzeniem stanu faktycznego, bowiem gdy była formułowana powód przeprowadził się z synem do mieszkania matki (babci dziecka), a córka została z matką i zarówno rodzice jak i dzieci akceptowały taką sytuację. Syn proponował w rozmowie z kuratorem, aby siostra przychodziła codziennie do mieszkania babci, bowiem matka pracuje bardzo długo i zwykle jest w domu w godzinach przedwieczornych (18 -19), więc dziewczynka nie powinna w tym czasie być sama w domu.

Żadne z przedstawionych wyżej w formie pisemnej porozumień nie zostało podpisane przez strony, bowiem zmieniła się sytuacja. Powód powziął decyzję o wyjeździe do USA, bez ustalenia na jak długo wyjeżdża, a małżonkowie ustalili, że w takiej sytuacji jest oczywiste, że syn także zamieszka z matką. Przed wyjazdem do USA małżonkowie wprowadzili umowną rozdzielną majątkową i dokonali podziału majątku. Przy żonie pozostało prawo własności domu jednorodzinnego pobudowanego podczas trwania małżeństwa.

Proces toczył się pod nieobecność powoda reprezentowanego przez adwokata.

Sąd, między innymi, przeprowadził dowód z wywiadu kuratora sądowego oraz z opinii biegłych z ROD – K na okoliczność następująco sformułowaną przez Sąd: *„czy dobro małoletnich dzieci nie sprzeciwia się ewentualnemu rozwodowi stron, oraz czy dopuszczalne jest w ogóle rozdzielenie rodzeństwa ze względu na ich dobro, a jeżeli tak – czy aktualny podział nie pozostaje w sprzeczności z dobrem któregośkolwiek z nich, czy rodzice właściwie sprawują opiekę rodzicielską nad*

dziećmi, czy zachodzą przesłanki do ograniczenia, czy też pozbawienia władzy rodzicielskiej któregokolwiek z nich, a jeżeli tak to kogo?

We wnioskach biegli, między innymi, wypowiedzieli opinię, że ewentualne orzeczenie rozwodu nie zagraża dobru dzieci, wręcz „może się przyczynić do ustabilizowania ich sytuacji życiowej i wychowawczej i zapobiec dalszemu manipulowaniu nimi (..). Z powodu niewydolności wychowawczej obojga małżonków, a także braku z ich strony współdziałania rodzicielskiego widzimy potrzebę ograniczenia im władzy rodzicielskiej przez nadzór kuratora. Jego priorytetem winno być zobowiązanie rodziców do zapewnienia (imię syna) stałej, profesjonalnej pomocy terapeutycznej w kierunku pokonania kryzysów rozwojowych”.

Sąd orzekł rozwód, powierzając oboju rodzicom władzę rodzicielską oraz zawiesił jej wykonywanie ojcu na czas nieobecności w kraju oraz stwierdził w sentencji „nie orzeka o sposobie widywania się powoda z małoletnimi dziećmi”.

Uwagi:

1. Nie nastąpił trwały podział rodzeństwa, zapewne głównie z uwagi na zmianę planów życiowych ojca (wyjazd do USA). Zapadłe rozstrzygnięcie odnośnie do władzy rodzicielskiej jest jednak kontrowersyjne.
2. Materiał dowodowy, w szczególności opinia biegłych z ROD – K, wykazał poważne problemy wychowawcze syna (kilkakrotnie dopuścił się kradzieży, w tym wartości dewizowych i biżuterii, pozostawał pod nadzorem kuratora sądowego z tej przyczyny, sprawiał problemy wychowawcze w szkole) oraz bardzo niedoskonałe postawy wychowawcze obojga rodziców, a także brak należytego czasu, który poświęcaliby dzieciom (ojciec periodycznie wyjeżdżał do USA, matka była bardzo zaangażowana w podnoszenie kwalifikacji i osiąganie kolejnych szczebli awansu zawodowego, dzieciom poświęcała bardzo mało czasu). Biegli zalecili ograniczenie władzy rodzicielskiej.
3. W tym punkcie warto odnotować kontrowersyjne pytania wobec biegłych, sugerujące pragnienie sądu przerwania na biegłych ciężaru decyzji

w sprawie. Sąd jednak nie zastosował się do udzielonej wskazówki (choć wydaje się, że była trafna).

4. Budzi wątpliwości poprawność rozstrzygnięcia o równej pełnej władzy rodzicielskiej z jednoczesnym jej zawieszeniem na z góry określony okres (pobyt ojca za granicą).
5. W porównaniu z innymi porozumieniami rodziców, zaprezentowane przez strony propozycje porozumienia (w szczególności przedstawiona przez pozwaną) są dosyć szczegółowe, a także zawierają istotny punkt dotyczący rozwiązywania różnicy zdań pomiędzy rodzicami. Charakteryzuje go stopniowość (pierwszy etap: dyskusja – wypracowanie wspólnego stanowiska, drugi etap: mediacja, trzeci etap – zwrócenie się o rozstrzygnięcie do sądu). Niemniej nie doszło do zawarcia porozumienia w tej formie.

4. Sprawy, w których sąd w wyroku odwołał się do porozumienia rodziców, zawartego w formie oświadczenia podczas rozprawy

Przypadek pierwszy

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1973 r.

Żona urodzona w 1974 r.

Oboje małżonkowie mają wykształcenie wyższe. Oboje pracują. Miesięczne zarobki netto żony wynoszą około 2.981 zł, męża 3.000 zł. Mieszkają na wsi położonej w niewielkiej odległości od miasta będącego stolicą województwa.

Data zawarcia małżeństwa – 29. 06. 2001 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 31.08. 2010 r.

Małżonkowie nie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 10. 01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi jedno dziecko, córka urodzona 27.02.2007 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wносиła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienie obojgu rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej z osobistą pieczę wykonywaną przez nią oraz o ustalenie kontaktów ojca z córką dwukrotnie podczas tygodnia (w dni robocze), po południu i w jeden dzień podczas weekendu z nocowaniem dziecka u ojca.

W uzasadnieniu podała, że zupełny rozkład pożycia małżeńskiego trwa od pół roku. Występuje „niemożność porozumienia się nawet w podstawowych sprawach życia codziennego (..)Jakiegokolwiek próby rozmowy kończyły się sprzeczką (..)” Podała także, że małżonkowie podjęli wspólną decyzję o rozstaniu.

Pozwany w odpowiedzi na pozew zakwestionował twierdzenie o zupełnym rozkładzie pożycia małżeńskiego oraz wspólnej decyzji o rozstaniu. Przeciwnie, stwierdził, że kocha żonę i wnosi o zawieszenie postępowania na 6 miesięcy „celem umożliwienia stronom podjęcia próby ratowania małżeństwa”. Wskazał także, że zaproponowany sposób kontaktowania się z córką całkowicie abstrahuje od realiów sytuacji faktycznej, bowiem żona wymogła na nim podjęcie pracy w delegacji w innych województwach, w odległych miejscowościach od stałego miejsca zamieszkania małżonków. Mimo znacznego wysiłku nie może przyjeżdżać do dziecka częściej niż na weekend raz na 2 tygodnie. Jest zainteresowany przebywaniem z córką podczas świąt, przez 2 tygodnie podczas wakacji i przez tydzień w okresie ferii zimowych. Sąd zarządził przeprowadzenie wywiadu środowiskowego przez kuratora rodzinnego ze szczególnym uwzględnieniem problematyki kontaktów z dzieckiem.

Podczas rozprawy Sąd zaproponował małżonkom przeprowadzenie mediacji. Powódka stanowczo odmówiła. Stwierdziła, że od pewnego czasu mąż głównie krzyczał, a ona zamknęła się w sobie i nie wymieniali zdań. Dlatego zamiast rozmawiać z mężem sama podejmowała decyzje i jedynie o nich informowała męża. Poinformowała, że podejmowali już z mężem próbę poprawy relacji, odbywszy 3 spotkania z psychologiem, ale sytuacja nie uległa poprawie. Nie kocha męża. Nawet rozmowy telefoniczne są stresujące. Konkluzją stanowiska powódki było stwierdzenie „nie ma czego ratować”.

Pozwany na rozprawie ponownie oświadczył, że kocha żonę, ale ona tworzy bariery uniemożliwiające wszelkie zbliżenie. Ostatecznie cofnął wniosek o zawieszenie postępowania i wyraził zgodę na orzeczenie rozwodu.

Odnosnie do władzy rodzicielskiej i kontaktów w protokole rozprawy znajduje się następujący zapis: „Strony zawierają porozumienie w przedmiocie władzy rodzicielskiej, miejsca pobytu i kontaktów, w którym ustalają, że władza rodzicielska

będzie przysługiwać obojgu małżonkom, wspólnie podejmować będą decyzje w istotnych sprawach dziecka, a w szczególności co do kształcenia, leczenia, wyjazdów za granicę. Ustalają miejsce pobytu dziecka przy matce oraz, iż kontakty ojca z dzieckiem będą nieograniczone na bieżąco ustalane przez strony.”

W sentencji wyroku rozwodowego znalazły się następująco sformułowane punkty:

„II. powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnią (..) obojgu rodzicom zgodnie z ich porozumieniem, w którym ustalili, że wspólnie będą podejmować decyzje w istotnych sprawach dziecka a w szczególności co do kształcenia, leczenia, wyjazdów za granicę. Ustalają miejsce pobytu dziecka przy matce.(..).

IV. ustala kontakty pozwanego (..) z małoletnią (..) w ten sposób, że będą one nieograniczone i na bieżąco ustalane przez strony.”

Uwaga:

Trudno powyższe „porozumienie” uznać za wystarczające, gdy zważy się, że zawiera ono jedynie wyrywkowe, bardzo ogólne ustalenia. Wątpliwości budzi, czy małżonkowie mogą ustalić, że obojgu będzie przysługiwała władza rodzicielska, skoro to ustalenie należy do sądu. Ustalenie kontaktów w ten sposób, że będą one „nieograniczone” także nie spełnia wymogu ustalenia.

Przypadek drugi

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1959 r.

Żona urodzona w 1971 r.

Mąż ma wykształcenie zawodowe, wykonuje zawód sanitariusza w pogotowiu ratunkowym z miesięcznym wynagrodzeniem netto 1.650 zł. Jest też właścicielem gospodarstwa rolnego o powierzchni 3, 25 ha. Produkuje w nim artykuły żywnościowe na potrzeby rodziny i uzyskuje dopłatę z Unii Europejskiej w kwocie 2.500 zł rocznie. Żona ma wykształcenie podstawowe. Pracuje jako sprzątaczką z miesięcznym wynagrodzeniem netto 1.320 zł. Małżonkowie mieszkają w różnych wsiach (mąż w rodzinnym gospodarstwie rolnym, żona w wynajmowanym domu o niskim standardzie).

Data zawarcia małżeństwa – 28.07.1990 r.

Pozew męża o rozwód wpłynął do sądu – 18.10.2010 r.

Oboje małżonkowie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych – adwokatów (dla żony został ustanowiony pełnomocnik z urzędu).

Rozwód orzeczony – 07.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi dwoje dzieci, pełnoletnia, nadal ucząca się, córka urodzona 13.05.1991 r., oraz małoletni syn, urodzony 10.07.1996 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powód, w pozwie sporządzonym przez pełnomocnika adwokata, wnosił o orzeczenie rozwodu z wyłącznej winy pozwanej oraz o powierzenie mu wykonywania władzy rodzicielskiej nad synem i ograniczenie władzy rodzicielskiej matki do „współdecydowania jedynie w istotnych sprawach dotyczących dziecka – a to – współdecydowania o wyborze miejsca zamieszkania poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, wyborze szkoły oraz sposobu leczenia w przypadku ciężkiej choroby”. W pozwie zostało także sformułowane żądanie orzeczenia o sposobie kontaktowania się pozwanej z synem w dokładnie określony sposób, a także (niezależnie od żądania alimentów na rzecz syna w kwocie 500 zł) żądanie zasądzenia alimentów na rzecz powoda w kwocie 200 zł miesięcznie.

W uzasadnieniu pozwu wskazano, że pozwana porzuciła rodzinę przed rokiem, nie podała miejsca swego pobytu ani w żaden sposób nie kontaktowała się z mężem i dziećmi, nie uczestniczyła w wychowywaniu i utrzymywaniu dzieci. Ustalenie miejsca pobytu pozwanej nastąpiło „po intensywnych poszukiwaniach”. Upřednio zaś pozwana „nie dokładała większych starań w wychowanie dzieci traktując rolę matki jako zbyt uciążliwą”.

Pozwana w odrębnej odpowiedzi na pozew stwierdziła, że twierdzenia w nim zawarte są kłamliwe i wniosła o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Podczas rozprawy, słuchana informacyjnie, poinformowała, że domu rodzinnego nie opuściła dobrowolnie tylko została z niego wyrzucona, bowiem mąż ocenił, że zbyt późno wróciła z pracy (tzn. o godz. 17). Powód z kolei stwierdził, małżeństwo było zgodne dopóki żona nie podjęła pracy. „Jak żona poszła do pracy znalazł się kochanek” i przytoczył kilka zdarzeń w jego ocenie świadczących o naruszeniu obowiązku wierności przez żonę.

W odpowiedzi na pozew, sporządzonej przez adwokata – pełnomocnika z urzędu, pozwana wniosła o oddalenie wszystkich żądań powoda z wyjątkiem

orzeczenia rozwodu, ale z wyłącznej winy męża. Wniosła także o pozostawienie rodzicom władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu syna przy matce i ustalenie, że ojciec będzie miał uprawnienie do nieograniczonych kontaktów z synem.

W uzasadnieniu przedstawionego stanowiska zakwestionowała wszystkie twierdzenia męża, przyznając jedynie zaistnienie zupełnego i trwałego rozkładu pożycia małżeńskiego. Wg twierdzeń pozwanej rozkład pożycia wynikał z wieloletniego fizycznego i psychicznego znęcania się nad nią przez męża (bicia, poniżania, upokarzania, wyzwisk, wielokrotnego wyrzucania z mieszkania, zmuszania do pracy ponad siły – np. pchania zepsutego ciągnika z pola do zagrody). Pozwana informowała, że prowadziła dom, wychowywała dzieci, pielęgnowała teścia (chorego, leżącego w następstwie wylewu krwi do mózgu), pracowała w gospodarstwie rolnym (prace polowe i przy zwierzętach gospodarskich). Podjęła pracę zarobkową z nadzieją, że dzięki temu jej sytuacja ulegnie poprawie. Stało się inaczej, gdyż mąż nie zmienił swego postępowania, a dodatkowo okazywał nieuzasadnioną zazdrość (pozwana pracowała w systemie zmianowym) i uległy eskalacji zachowania mające cechy przemocy. Na potwierdzenie powyższego pozwana wносиła o przeprowadzenie dowodu z informacji miejscowej placówki policji o interwencjach w związku z awanturami domowymi. Wnosiła też o przeprowadzenie dowodu z dokumentacji leczenia jej schorzeń neurologicznych i urazów kręgosłupa będących skutkiem nadmiernie ciężkiej pracy i przytoczonych aktów agresji, dowodu z opinii biegłych z ROD-K na okoliczności więzi emocjonalnych z dziećmi, oraz z zeznań świadków, którzy potwierdzą jej opis przebiegu wspólnego pożycia małżeńskiego.

Pełnomocnik powoda podtrzymał dotychczasowe stanowisko, nie przyznał okoliczności faktycznych przedstawionych w odpowiedzi na pozew i wnosił o przesłuchanie świadków.

Sąd zaproponował mediację. Pozwana zdecydowanie odmówiła. Podczas wywiadu środowiskowego zleconego kuratorowi rodzinnemu zostało ustalone stanowisko małoletniego syna stron, akceptującego pobyt przy ojcu.

Ostatecznie strony zmodyfikowały swe żądania, cofnęły wnioski dowodowe. Pełnomocnik powoda wnosił o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom, ustalenie miejsca pobytu syna przy ojcu, ustalenie nieograniczonych, ustalanych na bieżąco, kontaktów matki z synem i alimentów na jego rzecz od matki w kwocie 350 zł miesięcznie (w pozwie żądał 500 zł alimentów dla syna i 200 zł dla siebie). Pełnomocnik pozwanej „przychylił się” do tego stanowiska pełnomocnika powoda.

W protokole ostatniej rozprawy, poprzedzającej wydanie wyroku, po przesłuchaniu stron znajduje się następujący zapis:

„Strony zawierają porozumienie, w którym ustalają, iż władza rodzicielska nad małoletnim (..) będzie [przysługiwała?- dopisek E.H-Ł] obojgu rodzicom i wspólnie podejmować będą decyzję we wszystkich istotnych sprawach dziecka, a w szczególności co do kształcenia, hospitalizacji i wyjazdów dziecka za granicę. Zgodnie ustalają miejsce pobytu dziecka przy ojcu oraz, iż kontakty matki z małoletnim synem [będą- dopisek E.H-Ł] nieograniczone i na bieżąco przez strony ustalane”. Treść powyższego porozumienia, niemalże bez zmian stylistyczno – językowych, została wprowadzona do sentencji wyroku rozwodowego.

Uwaga:

Poziom konfliktu między małżonkami był bardzo wysoki, co nie rokuje dobrze dla zgodnego wykonywania władzy rodzicielskiej. Modyfikacja żądań każdej ze stron sprawia wrażenie działań z zakresu taktyki procesowej zastosowanej przez ich profesjonalnych pełnomocników. Bardzo ogólna treść „porozumienia” nie zawiera postanowień sprzyjających rozwiązywaniu prawdopodobnych konfliktów.

Przypadek trzeci

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1981 r.

Żona urodzona w 1983 r.

Żona ma wykształcenie wyższe, pracuje uzyskując miesięczne wynagrodzenie netto 2.700 zł, mąż ma wykształcenie średnie techniczne, w trakcie procesu bezrobotny bez prawa do zasiłku. Mieszkają w mieście liczącym 15.300 mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 20.08.2005 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 10.08.2010 r.

Małżonkowie nie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych.
Rozwód orzeczony – 31.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzą dwie córki urodzone (1)19.06. 2006 r., (2) 05.05.2008 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wносиła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienie obojgu rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej z osobistą pieczęcią matki nad dziećmi. Bardzo lakoniczne uzasadnienie pozwu zawierało twierdzenie o rozkładzie pożycia małżeńskiego będącego następstwem „różnic charakterów i zachowań” oraz o „ogromnej trosce stron o dobro dzieci” i zawarciu na 4 dni przed datą pozwu, umowy małżeńskiej wprowadzającej rozdzielnosc majątkową.

Pozwany wyraził zgodę na orzeczenie rozwodu. Wskazał na zdradę małżeńską ze strony żony i jej pozostawanie w pożyciu z innym partnerem, co żona przyznała.

Z materiału dowodowego wynika, że rzeczywistą przyczyną rozkładu pożycia była niewierność obojga małżonków, oraz poważne związanie się żony z nowym partnerem, które spowodowało opuszczenie przez męża wspólnego mieszkania i wyjazd do matki mieszkającej w innym województwie. W konsekwencji tego zdarzenia pozwany przyjeżdża na spotkania z córkami tylko raz w miesiącu.

Sąd zaproponował mediację, ale powódka zdecydowanie odmówiła. Został, między innymi, przeprowadzony dowód z wywiadu środowiskowego kuratora rodzinnego oraz z opinii ROD – K „na okoliczność kto jest winny rozkładowi pożycia małżeńskiego, czy rozkład ten ma charakter zupełny i czy orzeczenie rozwodu nie będzie sprzeczne z dobrem małoletnich dzieci, jakie są przyczyny kryzysu małżeńskiego, ustalenie postaw rodzicielskich każdego z rodziców, czy są szanse na pojednanie małżonków”.

Biegli, między innymi, w konkluzji opinii stwierdzili co następuje: „przyczyną rozpadu małżeństwa stron był ich brak dojrzałości emocjonalnej i społecznej do pełnienia ról małżeńskich i rodzicielskich, słaba więź emocjonalna pomiędzy małżonkami, co w konsekwencji doprowadziło do zaburzeń w procesie wzajemnej komunikacji”.

Z innych ustaleń biegłych warto przytoczyć poniższe oceny:

„Powódka przyjęła silną postawę obronną, chęć wykreowania swojego idealnego wizerunku, świadomą postawę nieszczerości, zatajanie lub bagatelizowanie informacji, które mogłyby ten wykreowany obraz zakłócić. Aktualnie z determinacją dąży do uzyskania rozwodu (..) W kwestionariuszu postaw rodzicielskich powódka deklarowała bezwarunkową akceptację córek, uważność na ich potrzeby, odczucia, pragnienia. Ta deklaracja jest w sprzeczności z pozostałymi wynikami kwestionariusza, tendencją do podporządkowywania dzieci własnym potrzebom, aktualnie powódka jest zaangażowana w nowy związek, potrzeby córek pozostają drugoplanowe. W opiekę i wychowanie dziewczynek są zaangażowani dziadkowie (..) obecnie również ojciec w trakcie przyjazdów (..) zajmuje się córkami, przy czym są to rzadkie odwiedziny, średnio raz w miesiącu (..)”.

Ocena pozwanego przez biegłych wykazała „niedojrzałość sfery emocjonalnej, społecznej i uczuciowej, mały wgląd w swoje postawy, słabą umiejętność oceniania, analizowania i przewidywania skutków i konsekwencji swojego postępowania, koncentrację na chwili bieżącej, małą odpowiedzialność za najbliższych. (..). Wyniki badania postaw rodzicielskich pozwanego są mocno rozbieżne i wzajemnie sprzeczne, wskazują na wysoką deklaratywność pozwanego, potrzebę zaprezentowania się jako idealny ojciec. Z jednej strony zadeklarował bezwarunkową miłość do córek, z drugiej strony tendencję do nieuwzględniania ich prawa do autonomii, indywidualności, własnych potrzeb, uczuć”.

W protokole rozprawy znajduje się następujący zapis (graficznie wyeksponowany): „Strony zawierają porozumienie co do władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi, co do miejsca pobytu dzieci oraz co do kontaktów, na podstawie którego zgodnie ustalają, iż wspólnie będą decydować o istotnych sprawach dzieci, a w szczególności co do kształcenia, leczenia, wyjazdów za granicę. Wspólnie ustalają miejsce pobytu córek przy matce, oraz ustalają, iż kontakty małoletnich dzieci z pozwanym będą nieograniczone i na bieżąco ustalane przez strony”.

W wyroku rozwodowym zostały zamieszczone następujące punkty: „II. powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej nad (dane dzieci) obojgu rodzicom, zgodnie z ich

porozumieniem, w którym ustalili, iż wspólnie będą podejmować decyzje co do sposobu kształcenia, hospitalizacji oraz wyjazdów dzieci za granicę, ustalając miejsce pobytu dzieci przy matce; (..) IV. Ustala kontakty pozwanego z małoletnimi dziećmi zgodnie z zawartym porozumieniem w ten sposób, iż będą one nieograniczone i na bieżąco ustalane przez strony (..)".

Uwagi:

1. Zwraca uwagę przerzucenie ustaleń należących do wyłącznej kompetencji sądu na biegłych z ROD – K.
2. Wysoki stopień niedojrzałości obojga rodziców oraz ich postawy rodzicielskie i niedojrzałość społeczno-emocjonalna nie stanowią dobrego rokowania, co do należytego wykonywania władzy rodzicielskiej.
3. Różne (odległe) miejsca zamieszkania rodziców, rzadkie bezpośrednie kontakty ojca z córkami (raz w miesiącu) stanowią obiektywną przeszkodę dla wykonywania równej władzy rodzicielskiej.
4. Poziom ogólności „porozumienia” rodziców zapewne nie będzie ułatwiał rozwiązywania spornych sytuacji, o ile takie zaistnieją w przyszłości.

Przypadek czwarty

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1960 r.

Żona urodzona w 1963 r.

Żona ma wykształcenie zawodowe, pracuje jako sprzątaczką uzyskując miesięczne wynagrodzenie netto 900 zł. Mąż ma wykształcenie podstawowe, pracuje jako robotnik w fabryce śrub z wynagrodzeniem miesięcznym netto 1.400 zł. Mieszkają na wsi.

Data zawarcia małżeństwa – 24.12.1981 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 09.07.2010 r.

Małżonkowie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych - adwokatów

Rozwód orzeczony – 10.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi pięcioro dzieci (4 synów i córka), jedno z nich jest małoletnie, córka urodzona 04.03.1994 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka, w osobiście odręcznie sporządzonym pozwie, wносиła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy. Twierdziła, że jej uczucia do męża dawno wygasły. Małżeństwo nigdy nie było partnerskie, ją obciążały obowiązki domowe, praca w gospodarstwie rolnym, opieka nad pięciorgiem dzieci. Mąż był dominujący w związku, sam podejmował wszystkie decyzje, sam gospodarował pieniędzmi (w tym robił zakupy zaspokajające potrzeby bytowe rodziny, ale już nie osobiste potrzeby powódki, która korzystała z pomocy matki). Powódka twierdziła też, że mąż nadużywa alkoholu, poniża ją - „każda rozmowa kończy się kłótnią, życie z pozwanym doprowadziło mnie do psychiatry, tam muszę szukać pomocy, nie wyobrażam sobie dalszego życia razem z pozwanym”.

Pozwany, reprezentowany przez adwokata, początkowo nie wyraził zgody na rozwód. Twierdził, że kocha żonę, a żądanie rozwodu jest konsekwencją zdrady małżeńskiej, jakiej żona się dopuściła. Mimo tego jest skłonny wybaczyć żonie, o ile zerwie związek z aktualnym partnerem. Twierdził, że przez cały czas pracował zarobkowo i w gospodarstwie rolnym, inwestował w dom mieszkalny należący do żony, w którym mieszka rodzina. Jest pracowity, oszczędny, nie nadużywa alkoholu. Małżeństwo było zgodne i dobrze funkcjonowało do wiosny 2010 r., gdy żona podjęła pracę zarobkową i poznała tam mężczyznę, z którym aktualnie mieszka. On wówczas korzystając z urlopu bezpłatnego pracował w Szwajcarii, aby poprawić byt rodzinie. Wtedy właśnie żona wniosła pozew o rozwód. Pozwany przekonywał ją do odstąpienia od tego zamiaru, a nawet, jak twierdził, rozmowy telefoniczne w tej sprawie kosztowały go 3 tys. zł (łącznie zarobił w Szwajcarii 12 tys. zł).

Sąd przeprowadził dowód z odpisów akt stanu cywilnego, wywiadu środowiskowego kuratora rodzinnego, notatki policyjnej, historii choroby powódki, rachunków za zakup materiałów budowlanych i sprzętów domowych przedstawione przez pozwanego, zeznań świadków i z przesłuchania stron, które na pewnym etapie postępowania korzystały z pomocy adwokatów. Na tej podstawie potwierdzona została niewierność powódki, a częste kłótnie między małżonkami były z nią związane. Można też przyjąć, że w związku – do rozpoczęcia przez żonę pracy zarobkowej – był tradycyjny podział obowiązków, charakterystyczny dla wiejskiej rodziny, z dominującym mężem. Zarzut alkoholizmu pozwanego nie został udowodniony.

Kurator ustalił stanowisko córki stron. Akceptowała oboje rodziców, nie opowiedziała się jednoznacznie za jednym z nich, oświadczyła, że do nieporozumień między nimi jest przyzwyczajona.

Pozwany trzykrotnie zmieniał stanowisko w sprawie: odmawiał zgody na rozwód, wyrażał zgodę na rozwód z winy żony, wyrażał zgodę na rozwód bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego.

W protokole rozprawy poprzedzającej wydanie wyroku rozwodowego znajduje się następujący zapis: „Strony oświadczają, że zawierają porozumienie w zakresie wspólnego wychowania małoletniej córki (dane córki). Oświadczają, że będą wspólnie podejmować decyzje we wszystkich sprawach dotyczących małoletniej, zgodnie z dobrem małoletniej. Ustalają, że ojciec będzie miał prawo do nieograniczonych kontaktów z córką”.

W wyroku rozwodowym znajdują się następujące ustalenia dotyczące władzy rodzicielskiej i kontaktów z małoletnią:

„II. wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnim dzieckiem stron córką (dane dziecka), zgodnie z porozumieniem stron zawartym na rozprawie w dniu (data) i złożonym do protokołu, zgodnie z którym oboje rodzice będą wykonywali władzę rodzicielską nad małoletnim dzieckiem podejmując decyzje co do sposobu wychowania małoletniego, wykształcenia, spędzania wolnego czasu, leczenia w chorobie, wyrażania zgody na wyjazd małoletniej za granicę, z ustaleniem, że miejsce zamieszkania małoletniej córki (dane) będzie przy matce (dane) III. Ustala nieograniczone kontakty pozwanego z małoletnią córką”.

5. Porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie zapisane w protokole rozprawy (brak powołania się na to porozumienie w sentencji wyroku)

Przypadek pierwszy

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1977 r.

Żona urodzona w 1979 r.

Oboje małżonkowie mają wykształcenie wyższe. Mąż pracuje, jego miesięczne zarobki netto wynoszą 5.500 zł. Żona jest bezrobotna, nie ma prawa do zasiłku.

Mieszka u swojej matki, która łoży na utrzymanie córki. Małżonkowie mieszkają w mieście wojewódzkim.

Data zawarcia małżeństwa – 01.04.2006 r.

Pozew męża o rozwód wpłynął do sądu – 13.08.2010 r.

Małżonkowie nie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 24.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi jedno dziecko, syn urodzony 08.08.2001 r. Dziecko ma zdiagnozowany autyzm oraz wrodzoną wadę serca. Przeszło 2 operacje kardiologiczne, oczekuje na kolejną

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powód wnosił o orzeczenie rozwodu bez ustalenia winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu dziecka przy ojcu oraz o ustalenie nieograniczonych kontaktów matki z synem. Pozwana uznała wszystkie żądania pozwu. Poza małżonkami sąd przesłuchał jednego świadka, znajomą obojga małżonków. Wszystkie zeznania były bardzo syntetyczne i wzajemnie spójne. Niemniej pozwana stwierdziła, że wyprowadziła się, „*bo nie mogliśmy już wytrzymać ze sobą*”. Oceniając sytuację w rodzinie i pozostanie dziecka z mężem powiedziała: „*mąż ma pracę, ma mieszkanie, a ja nie mam nic*”. W aktach nie ma informacji o ustroju majątkowym małżeńskim ani o przyczynach bezrobocia żony. Można domniemywać, że mimo wysokiego wynagrodzenia za pracę, mąż, co najmniej od chwili wyprowadzenia się żony, nie przyczyniał się do zaspokojenia jej usprawiedliwionych potrzeb, zaś żona nie domagała się tego.

Uzasadnienie pozwu było skrajnie syntetyczne i ogólnikowe. Wskazano w nim, że przyczyną rozkładu pożycia małżeńskiego była „*odmienność charakterów, systemów wartości i oczekiwań względem siebie*”, która w życiu codziennym okazała się nie do pogodzenia. W grudniu 2009 r. ustało pożycie intymne, w styczniu 2010 r. żona wyprowadziła się, co było równoznaczne z ustaniem więzi gospodarczej. W uzasadnieniu pozwu znajduje się stwierdzenie, że małżonkowie zaczęli się traktować jak „*obcy sobie ludzie*”.

Z zeznań męża wynika, że dziecko uczęszcza do przedszkola, mąż (mimo intensywnej pracy zawodowej, także „*w nadgodzinach*”) nie ma problemów

w zapewnieniu należytej pieczy dziecku (mimo, iż jest to małoletni o szczególnych potrzebach, co należy podkreślić), korzysta jednak z pomocy sąsiadów i znajomych.

W protokole rozprawy znajduje się niżej przytoczony zapis, który nie jest opatrzony podpisami stron.

„**Porozumienie:** Strony zgodnie oświadczają, że w ramach porozumienia o sposobie sprawowania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów po rozwodzie:

- wnoszą o powierzenie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom;
- w ramach wykonywania władzy rodzicielskiej postanawiają, że decyzje we wszystkich ważniejszych sprawach, które dotyczą osoby wspólnego małoletniego dziecka, w szczególności co do kwestii związanych ze zmianą miejsca pobytu dziecka, z organizowaniem jego wypoczynku, leczeniem dziecka, wyborem szkoły, nauką pozaszkolną, zasadami wychowania, kierunkiem i zakresem wykształcenia, wyborem zawodu będą podejmować wspólnie, kierując się dobrem dziecka i uwzględniając, w miarę możliwości, jego rozsądne życzenia, z tym że w sytuacjach wymagających natychmiastowego podjęcia decyzji każde z rodziców będzie miało prawo podjęcia stosownej decyzji;
- miejscem stałego zamieszkania dziecka będzie każdorazowo miejsce zamieszkania ojca;
- powód – strona, u której pozostanie dziecko, oświadcza, że nie będzie czynić żadnych przeszkód w utrzymywaniu kontaktów matki z dzieckiem i wobec powyższego strony zgodnie oświadczają, że na tle wykonywania kontaktów z dzieckiem nie ma między nimi sporu i nie wnoszą o szczegółowe uregulowanie zasad utrzymywania tych kontaktów w wyroku”.

Sąd rozstrzygnął zgodnie z żądaniem rodziców. W wyroku nie powołał się na porozumienie, ani nie zamieścił w jego sentencji fragmentów tego porozumienia wymieniających płaszczyzny wspólnych decyzji. W sentencji został zamieszczony punkt o treści: „nie orzeka o kontaktach rodziców z małoletnim synem”.

Uwagi:

1. Poważne wątpliwości budzi, czy w sprawie został ustalony rzeczywisty stan faktyczny, w szczególności informacje o poważnych chorobach dziecka wynikają tylko z oświadczeń rodziców i świadka nie były weryfikowane.
2. Nie zbadano, czy orzeczenie rozwodu, w szczególności zważywszy na autyzm dziecka, nie naruszy jego dobra.
3. Sytuacja stron, tak jak została przedstawiona, jest skrajnie różna, co powoduje, iż nie można mieć pewności, że strona pozwana działała swobodnie, zarówno co do zgody na rozwód jak i co do rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej.
4. Porozumienie małżonków ma bardzo ogólny charakter. Ani z jego treści, ani z pozostałego materiału dowodowego nie wynika, np. ustalenie, jakie mają być „zasady wychowania” (np. religijne, czy laickie – pozwana jest nauczycielką etyki, co być może jest związane z jej przekonaniami w tej kwestii).

Przypadek drugi

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1971 r.

Żona urodzona w 1971 r.

Żona ma wykształcenie podstawowe, mąż zawodowe. Oboje małżonkowie pracują

Mąż pracuje w pełnym wymiarze czasu pracy. Jego miesięczne zarobki netto wynoszą 1.135 zł. Żona pracuje w wymiarze połowy etatu z wynagrodzeniem miesięcznym brutto 693 zł. Małżonkowie mieszkają w mieście wojewódzkim.

Data zawarcia małżeństwa – 05.09.1992 r.

Pozew męża o rozwód wpłynął do sądu – 13.08.2010 r.

Małżonkowie nie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 26.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi jedno dziecko, córka urodzona 04.08.1994 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powód wnosił o orzeczenie rozwodu bez ustalenia winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu dziecka przy ojcu. Jako przyczynę rozkładu pożycia małżeńskiego wskazał wygaśnięcie uczuć, ustanie wszystkich więzi małżeńskich od około 2 lat

oraz związanie każdego z małżonków z nowym partnerem życiowym. Wskazał, że córka chce przebywać z nim.

Pozwana uznała wszystkie żądania pozwu i przyznała okoliczności faktyczne.

Poza małżonkami sąd przesłuchał jednego świadka, matkę powoda, która opisała oboje małżonków jako wzorowych rodziców, z którymi córka ma dobry kontakt. Ustalono, że w chwili wyrokowania w trzypokojowym mieszkaniu męża (dotychczasowym mieszkaniu rodzinnym) przebywa pozwana z córką. Małżonkowie ustalili, że po orzeczeniu rozvodu powód kupi pozwanej mieszkanie składające się z pokoju i kuchni, „oddalone o 5 minut drogi” od dotychczasowego mieszkania rodzinnego, w którym powód będzie mieszkał z córką (córka nie będzie zmieniała miejsca pobytu). Matka będzie, więc miała możliwość częstego kontaktu z córką.

W protokole rozprawy znajduje się fragment zatytułowany „Porozumienie” o dokładnie takiej samej treści, jak zacytowane w poprzednim przypadku. Analogiczne rozstrzygnięcia zostały też zamieszczone w sentencji wyroku.

Uwaga:

Sąd nie ustalił stanowiska córki stron, blisko 17-letniej w dniu wyrokowania. Nie przeprowadzono wywiadu środowiskowego. Dał w pełni wiarę stronom i świadkowi. Strony nie poinformowały o swoich planach związanych z nowymi partnerami, ani o tym, czy córka te osoby akceptuje. Nowy układ sytuacji może być zarzewiem konfliktów, a o ile je wywoła, może negatywnie wpłynąć na psychikę córki, która jest uczennicą liceum ogólnokształcącego, więc zapewne ma przed sobą dłuższy okres nauki, której zakończenie umożliwi jej usamodzielnienie się (ten aspekt sprawy nie był badany). Porozumienie nie zawiera propozycji co do sposobu rozstrzygnięcia potencjalnych konfliktów. Być może, dlatego, że nieodległe jest wygaśnięcie władzy rodzicielskiej w związku z osiągnięciem pełnoletności przez córkę.

Przypadek trzeci

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1968 r.

Żona urodzona w 1985 r.

Żona ma wykształcenie podstawowe, mąż zawodowe. Oboje małżonkowie są bezrobotni i nie pobierają zasiłków z tego tytułu. Mąż korzysta z pomocy rodziny (około 100 zł miesięcznie) oraz ze świadczeń z pomocy społecznej o różnej wysokości. W ostatnim półroczu z tego źródła otrzymał łącznie kwotę 3.236 zł. Uzyskuje także paczki żywnościowe z „Caritasu”. Żona mieszka z nowym partnerem, który ją utrzymuje. Małżonkowie mieszkają w mieście wojewódzkim.

Data zawarcia małżeństwa – 08.12.2007 r.

Pozew męża o rozwód wpłynął do sądu – 21.10.2010 r.

Małżonkowie nie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych, ale przed decyzją o rozwodzie poddali się mediacji w Stowarzyszeniu Mediatorów „Pactus”.

Rozwód orzeczony – 31.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi jedno dziecko, córka urodzona 23.03. 2008 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powód wnosił o orzeczenie rozwodu bez ustalenia winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu dziecka przy ojcu. Jako przyczynę rozkładu pożycia małżeńskiego wskazał wygaśnięcie uczuć, ustanie wszystkich więzi małżeńskich oraz zwiążanie żony z nowym partnerem.

Pozwana uznała żądania pozwu. Stwierdziła, że nie tylko uczucie, ale i jej ciąża była główną motywacją zawarcia małżeństwa, które początkowo układało się dobrze.

Pozwana zamieszkała wraz z mężem u jego matki. Matka powoda zmarła po kilku miesiącach, a prawo własności mieszkania przypada powodowi i jego bratu w częściach równych. Niemniej nadal małżonkowie w nim pozostawali.

Znaczna różnica wieku (choć tego aspektu małżonkowie nie podnosili) zapewne miała wpływ na sytuację w związku. Konflikty nasiliły się wiosną 2009 r. Ich źródło zostało przez strony określone jako „różnica charakterów”. W czerwcu 2010 r. pozwana opuściła wspólne mieszkanie. We wrześniu strony poddały się mediacji, której wynikiem była decyzja o rozwodzie zawarta w ugodzie mediacyjnej o następującej treści:

„Uгода zawarta przed mediatorami [imiona i nazwiska mediatorów] w dniu 21 września 2010 r. pomiędzy [imiona i nazwiska małżonków i adresy ich zamieszkania]. Strony ustaliły co następuje: Państwo (..) pozostający w związku

mażeńskim postanowili zgodnie się rozwieść. 1. Córka (..) lat 2,5 mieszka u ojca i pozostaje pod jego pieczą. 2. Matka (..) będzie łożyła na dziecko alimenty w wysokości 350 zł miesięcznie do 15 każdego miesiąca. 3. [imię i nazwisko matki] może widywać się z dzieckiem bez ograniczeń. Podpisy stron i mediatorów”.

W protokole z mediacji (załączony w oryginale wraz z ugodą) zapisano, iż została przeprowadzona „w sprawie ustalenia opieki nad dzieckiem i wysokości alimentów”.

Sąd przesłuchał małżonków oraz jednego świadka, ciotkę powoda mieszkającą w tym samym co on budynku. Z przesłuchań wynika, między innymi, że ojciec sprawuje osobiście bezpośrednią pieczę nad córką w domu, bowiem próba umieszczenia dziecka w żłobku zakończyła się niepowodzeniem w związku z alergią, która wystąpiła u dziewczynki. Gdy musi wyjść, dzieckiem zajmuje się ciotka powoda (świadek w sprawie), zaś matka bardzo często odwiedza córkę. Przynosi jedzenie, natomiast nie płaci alimentów. Dziecko ma zabezpieczone potrzeby odzieżowe na najbliższe 2 lata z darów od osób trzecich.

Dziecku wyjaśniano, że matka udaje się do pracy i dlatego wychodzi ze wspólnego dotychczas mieszkania. Początkowo zadowalało to dziewczynkę, ale aktualnie tęskni za matką i jest bardzo smutna, gdy ta wychodzi. Zapewne te negatywne odczucia dziecka będą się nasilały z wiekiem.

W protokole rozprawy znajduje się fragment zatytułowany „Porozumienie” o dokładnie takiej samej treści, jak zacytowane w poprzednich dwóch przypadkach. Analogiczne rozstrzygnięcia zostały też zamieszczone w sentencji wyroku.

Przypadek czwarty

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1964 r.

Żona urodzona w 1970 r.

Żona ma wykształcenie wyższe magisterskie, mąż niepełne wyższe. Oboje małżonkowie pracują. Mąż uzyskuje dochody z wynagrodzenia za pracę i usług wykonywanych w ramach umów o dzieło, łącznie jego miesięczne dochody wynoszą około 3.500 zł. Żona uzyskuje dochody o połowę niższe. Małżonkowie mieszkają w mieście wojewódzkim.

Data zawarcia małżeństwa – 29.05.1993 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 23.06.2010 r.

Małżonkowie nie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych.
Rozwód orzeczony – 24. 01. 2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi jedno dziecko, syn urodzony 09.06.1998 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wносиła o orzeczenie rozwodu bez ustalenia winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu dziecka przy ojcu. Pozwany uznał żądania pozwu. Sąd przesłuchał małżonków oraz jednego świadka, kolegę żony z zakładu pracy.

Jako przyczynę rozkładu pożycia małżeńskiego powódka wskazała wygaśnięcie uczuć, ustanie wszystkich więzi małżeńskich. Najwcześniej, bo wkrótce po urodzeniu syna, małżonkowie zaniechali kontaktów intymnych. Przez cały czas trwania małżeństwa mieli problemy finansowe. Okresowo mieszkali z rodzicami jednej lub drugiej strony, bądź w wynajmowanych mieszkaniach, co nie sprzyjało umacnianiu więzi. Po dłuższym czasie nabyli prawo do mieszkania korzystając z kredytu spłacanego z dochodów męża.

Każde z małżonków utrzymywało kontakty przyjacielskie i towarzyskie z oddzielnym kręgiem osób. Żyli, „obok” ale nie „razem”. Priorytetem dla obojga było należyta piecza nad synem, wykształcenie go zgodnie z wysokimi standardami w dobrych placówkach oświatowych, dbałość o sprawność fizyczną, naukę języków obcych, grę na instrumentach muzycznych. Działali w koalicji wychowawczej, wszystkie decyzje poprzedzali dyskusją i uzgodnieniem stanowisk.

Mimo wieloletniej „separacji od łoża” mąż twierdził, że jego uczucia do żony nie wygasły. Powódka zaś oświadczyła, że racją bytu małżeństwa było zapewnienie najlepszych warunków wychowawczych dziecku. Ostatnio jednak dochodziło do częstych napięć, kłótni, a atmosfera domowa nie sprzyjała dziecku, bowiem nie było możliwe ukrycie przed nim tego stanu. Spowodowało to decyzję powódki o wyprowadzeniu się do mieszkania służbowego. Niemniej każdego dnia po pracy przyjeżdżała do wspólnego mieszkania, aby spędzać czas z synem.

Można domniemywać, iż jedną z przyczyn propozycji powódki o powierzeniu bezpośredniej pieczy nad synem ojcu (zapewne główną) była dysproporcja w możliwościach zarobkowych stron i przeświadczenie żony, iż nie podoła zobowiązaniom kredytowym związanym z prawem do mieszkania, oraz pragnienie, aby w możliwie najmniejszym stopniu zakłócić poczucie bezpieczeństwa dziecka.

Analogicznie, jak we wcześniej opisanych przypadkach, w protokole rozprawy znajduje się fragment zatytułowany „Porozumienie” o takiej samej treści, jak cytowana wcześniej. Analogiczne jest także sformułowanie sentencji wyroku.

Uwaga:

Z materiału dowodowego przedstawionej sprawy (choć jest on również skromny) zdaje się wynikać rzeczywista zgodność stanowisk stron, choć Sąd zaniechał zbadania stosunku dziecka do zaistniałej sytuacji. Nie można wykluczyć, że wobec deklaracji pozwanego o uczuciu wobec żony, było możliwe (co najmniej) podjęcie mediacji. Z protokołu rozprawy nie wynikało, aby taka propozycja została małżonkom przedstawiona. Być może brak propozycji mediacji wynikał z zaprotokołowanych oświadczeń, iż nie zamierzają się pogodzić.

6. Porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie w formie ugody zawartej z udziałem mediatora

Opis przypadku

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1976 r.

Żona urodzona w 1981 r.

Oboje małżonkowie mają wykształcenie średnie. Oboje pracują. Miesięczne zarobki każdego z małżonków netto wynoszą około 1.040 zł. Mieszkają w mieście liczącym 16.700 mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 29.06.2001 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 31.08.2010 r.

Małżonkowie nie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 27.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi jedno dziecko, córka urodzona 31.07.2001 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wnosila o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkladu pozycia malzenskiego, pozostawienie obojgu rodzicom pelnej wladzy rodzicielskiej z osobista piecza wykonywana, poza okresem wakacji corki, naprzemiennie – w pierwszej polowie kazdego miesiaca (1 - 15) wyklucznie przez matke, w drugiej (16 – 30/31) wyklucznie przez ojca. W okresie wakacji piecze przez jeden miesiac sprawowalaby wyklucznie matka, przez drugi wyklucznie ojciec. Swieta Bozego Narodzenia i Wielkiej Nocy dziecko w calosci spedzaloby z jednym z rodzicow naprzemiennie. Powódka wnosila, aby nie przeprowadzac mediacji.

W uzasadnieniu powódka stwierdzila, ze wziesci malzenskie wygasly, a stan trwalego rozkladu pozycia datuje sie od marca 2010 r., od kiedy strony pozostaja w separacji faktycznej (powódka opuscila wspolne mieszkanie, w ktorym pozostal maz z corka). Jako przyczyne rozkladu pozycia powódka wskazala dazenie przez kazda ze stron

do innego modelu związku. Ocenila, ze pozwany widzial jej role w związku, jako: „matki dziecka, kucharki i naloznicy, bez dania niczego istotnego w zamian”, a ona takiego traktowania nie chciala dluzej akceptowac.

Pozwany potwierdzil rozklad pozycia, stwierdzil, ze nie wie dlaczego do niego doszlo, nie potrafi sprecyzowac przyczyn. Zadne z malzonkow nie jest związane z innym partnerem. Wyrazil zgode na rozwod i zaakceptowal przedstawione w pozwie ządania (w tym sposob sprawowania pieczy).

Z zarzadzonego przez sad wywiadu srodowiskowego kuratora sadowego, przeprowadzonego w polowie pazdziernika 2010 r., wynikala zmiana sytuacji faktycznej. Corka, ktora podczas roku szkolnego pozostawala pod piecza ojca we wspolnym mieszkaniu stron, po miesiacu wakacji spedzonych u dziadkow macierzystych zamieszkalala z matka w wynajmowanym przez nia mieszkaniu. Z wywiadu wynika, ze dziewczynka nie pogodzila sie z sytuacja, nie akceptuje rozwodu, jest tak samo związana z kazdym z rodzicow i nie potrafi dokonac wyboru, z ktorym z nich chcialaby stale mieszkać, gdyby rozwod zostal orzeczony.

Sąd na rozprawie w dniu 4 listopada 2010 r. skierował sprawę do mediacji „celem ustalenia sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej i kosztów utrzymania dziecka”. Wyznaczył mediatora i ustalił miesięczny termin na mediację.

Dnia 25 stycznia 2011 r. do sądu wpłynęła ugoda stron spisana w trakcie mediacji w dniu poprzednim, której treść zostanie poniżej zacytowana w całości. Należy ją, bowiem traktować jako porozumienie, o którym mowa w art. 58 k.r.o. Treść ugody była następująca:

„Ugoda spisana dnia 24.01.2011 r. w trakcie mediacji prowadzonej zgodnie z postanowieniem Sądu Okręgowego I Wydział Cywilny w O. (Sygn. akt...) w obecności mediatora –(*imię i nazwisko mediatora*) pomiędzy: (*imię, nazwisko, adres nr PESEL, seria i nr dowodu osobistego żony*) i (*imię, nazwisko, adres nr PESEL, seria i nr dowodu osobistego męża*) dotycząca ugodowego sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej i kosztów utrzymania dziecka. Uzgodnienia stron: 1.Córka jest zameldowana w mieszkaniu Pana (*dane ojca*) w N (*adres*) i będzie mieszkała w ciągu całego roku szkolnego. 2.Wakacje córka będzie spędzać – jeden miesiąc z ojcem, drugi miesiąc z matką, w zależności od możliwości uzyskania urlopu przez rodziców. 3.Święta Bożego Narodzenia i Święta Wielkanocne córka spędzać będzie naprzemiennie - raz u mamy raz u taty, po wcześniejszych uzgodnieniach stron. 4.Decyzje dotyczące spraw bytowych, wychowania, opieki, edukacji, zdrowia strony będą podejmować równorzędnie po wspólnym uzgodnieniu. 5.Strony deklarują, że zgodnie podejmą działania w sprawie wyrobienia paszportu córce oraz wyrażą zgodę na jej wyjazd za granicę. 6.Pan (*dane ojca*) wyraża zgodę, aby pani (*dane matki*) odwiedzała córkę w jej miejscu zamieszkania. 7.Pani (*dane matki*) będzie miała prawo zabrać córkę do swojego mieszkania po wcześniejszym uzgodnieniu z ojcem dziecka. 8.Co drugi weekend córka spędzać będzie z mamą. 9.Pan (*dane ojca*) zobowiązuje się pokrywać wszelkie koszty utrzymania córki i nie żąda od pani (*dane matki*) żadnych zobowiązań finansowych na rzecz dziecka. 10.Pani (*dane matki*) zobowiązuje się ponosić koszty wyposażenia córki do szkoły (podręczniki, tornister, przybory szkolne, obiady, opłaty szkolne - ubezpieczanie, komitet rodzicielski, składki klasowe) 11.Pani (*dane matki*) na czas swojego pobytu za granicą, upoważnia pana (*dane ojca*) do podejmowania wszelkich decyzji dotyczących córki. 12.Strony zobowiązują się do

pełnej opieki nad dzieckiem na czas nieobecności jednego z rodziców (np. wyjazd za granicę, pobyt w szpitalu) i nie będą rościć pretensji, co do podejmowanych decyzji w tym okresie. 13. Kwestia imprez rodzinnych (wesela, chrzciny) i spotkań okolicznościowych będzie ustalana na bieżąco pomiędzy stronami. 14. Strony zobowiązują się do nieutrudniania tak ustalonych kontaktów. Uzgodnienia proceduralne: W przypadku naruszenia lub niemożności spełnienia części lub całości warunków niniejszej ugody, strony postanawiają skierować sprawę do ponownej mediacji lub do orzeczenia przez Sąd Okręgowy w O. Ugoda została sporządzona w 4 jednobrzmiących egzemplarzach: po jednym dla każdej ze stron, jednym dla Sądu, który skierował sprawę do mediacji, jednym dla mediatora. Podpisy stron, podpis mediatora”

Sąd w wyroku rozwodowym powierzając obojgu rodzicom wykonywanie władzy rodzicielskiej nie odwoływał się do ich porozumienia, ale najistotniejsze postanowienia ugody zawartej przez małżonków przy udziale mediatora, odnośnie do sprawowania władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem, zamieścił w sentencji wyroku. Bezpośrednia piecza nad córką została powierzona ojcu. Tak rodzice ustalili w ugodzie, co zapewne było konsekwencją planowania przez matkę wyjazdu za granicę w celach zarobkowych.

Uwaga

Ugoda, traktowana jako porozumienie rodziców, o którym mowa w art. 58 k.r.o., jest stosunkowo mało szczegółowa. W przypadku sporów zawiera odesłanie do mediacji lub do orzeczenia Sądu Okręgowego, podczas, gdy sprawy dotyczące wykonywania władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem należą do właściwości sądów rejonowych.

7. Porozumienie, o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie w formie sporządzonego na piśmie „planu opieki rodzicielskiej”

Przypadek pierwszy

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1976 r.

Żona urodzona w 1977 r.

Brak danych o wykształceniu małżonków, Żona jest nauczycielką, mąż barmanem. Oboje pracują. Brak informacji o wysokości zarobków. Mieszkają w mieście liczącym 14.784 mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 21.08.2004 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 17.11.2010 r.

Małżonkowie nie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 26.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi jedno dziecko, syn urodzony 11.06.2006 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wносиła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienie obojgu rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu dziecka przy matce oraz o szczegółowe rozstrzygnięcie w przedmiocie kontaktów, zapewniające ojcu spędzanie z synem 2 dni w tygodniu od godz. 14 do rana następnego dnia (noclegi dziecka w mieszkaniu ojca), co drugiego weekendu, miesiąca wakacji oraz naprzemiennie świąt Bożego Narodzenia i Wielkiej Nocy.

W uzasadnieniu powódka wskazała, że po wieloletniej znajomości strony zawarły małżeństwo przeświadczone, iż umocni to ich związek. Stało się jednak inaczej, ujawniły się rozbieżności, a od ponad 3 lat małżonkowie pozostają w separacji faktycznej, co jednak nie ma wpływu na bliskie i częste kontakty ojca z synem.

Pozwany uznał wszystkie żądania pozwu i przyznał okoliczności faktyczne.

Sąd pouczył o treści przepisów rozwodowych i zobowiązał strony do „Przedłożenia na następnej rozprawie porozumienia co do kontaktów z dzieckiem po rozwodzie.”

W przeddzień tej rozprawy strony złożyły porozumienie zatytułowane „Plan opieki rodzicielskiej” o następującej treści:

„ Miejsce i data sporządzenia planu, imiona, nazwiska, adresy rodziców

1. Miejsce zamieszkania dziecka: adres - pobyt dziecka przy matce.

2. Harmonogram i zasady spotkań:

a. 2 razy w tygodniu, we wtorek i czwartek a w wyjątkowych sytuacjach w inne dni (wówczas czas spotkania konsultowany ma być z matką) dziecko zostanie

- przekazane ojcu pod opiekę po godz. 14.00 i pozostanie z ojcem do rana następnego dnia, dziecko ojciec odbierze osobiście;
- b. dziecko może spędzać z ojcem co 2 weekend;
 - c. dziecko może spędzać z ojcem 1 miesiąc wakacji letnich i 1 tydzień ferii zimowych (kwestia terminu do uzgodnienia);
 - d. dziecko święta Bożego Narodzenia i Wielkiej Nocy będzie spędzało na przemian z matką i ojcem;
 - e. uroczystości rodzinne dziecka (urodziny, imieniny) odbywać się będą w towarzystwie obojga rodziców i najbliższej rodziny.
3. Finansowanie potrzeb dziecka: Rodzice zobowiązują się ponosić wspólnie koszty utrzymania i wychowania dziecka, w kwocie po 500 zł. Pieniędźmi rozporządzać będzie matka dziecka. Alimenty ojca mają być przekazywane matce do 10-go dnia każdego miesiąca.
4. Wychowanie: Decyzje dotyczące wychowania podejmowane będą wspólnie, na bieżąco”.

Sąd przeprowadził dowód z odpisów aktu małżeństwa i urodzenia dziecka, przesłuchania brata powoda i małżonków. Orzekł rozwód powierzając obojgu rodzicom władzę rodzicielską nad synem „ustalając każdorazowe miejsce pobytu dziecka przy matce oraz ustalając sposób wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jak w porozumieniu stron z 25.01.2011 r.”

Przypadek drugi

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1973 r.

Żona urodzona w 1974 r.

Wykształcenie małżonków zawodowe. Oboje pracują. Zarobki miesięczne netto męża 3.000 zł, żony – stałe 1.600 zł i dodatkowe – 350 zł. Mąż mieszka na wsi, żona w mieście liczącym 126 tys. mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 18.02.1995 r.

Pozew męża o rozwód wpłynął do sądu – 18.04.2010 r.

Małżonkowie nie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 28.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi jedno dziecko, córka urodzona 26.07.1995 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Mąż wnosił o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu córki przy ojcu. Pozwana uznała żądania pozwu.

Strony zgodnie przyznały, że w październiku 2009 r. żona wyprowadziła się ze wspólnego domu w konsekwencji nieporozumień związanych z jej zobowiązaniami kredytowymi. O zaciągnięciu tych kredytów nie poinformowała męża, mimo pozostawania z nim w ustroju wspólności majątkowej. Mąż dowiedział się o kredytach z pism wierzycieli. Mąż zarzucał także żonie, że nie informowała go o swoich wyjściach z domu, także gdy nie wracała na noc. Spowodowało to utratę zaufania. Żona za główny powód rozkładu pożycia uznała nadmiernie ścisły związek męża z rodziną generacyjną (wspólne zamieszkiwanie z rodzicami, bratem i jego rodziną, praca męża w firmie ojca).

Pozwana opuściła sama wspólne miejsce pobytu małżonków. Córka stron pozostała w domu rodzinnym. Pieczę nad nią sprawowała głównie babcia ojczyzna (ojciec kierowca samochodowy, wyjeżdżał w kilkudniowe trasy). Gdy mąż był w trasie matka odwiedzała córkę, gotowała posiłki, sprzątała mieszkanie, prała ubrania córki i męża.

Małżonkowie zgodnie przyznali, że po upływie 2 miesięcy od wniesienia powództwa o rozwód podjęli trwającą około miesiąca próbę pojednania. W tym czasie żona zamieszkała ponownie z mężem, strony prowadziły wspólne gospodarstwo domowe i pożycie intymne. Oboje próbę tę uznali za nieudaną. Stwierdzili, że nie są związani z innymi partnerami.

Dnia 19 lipca 2010 r. Sąd zawiesił postępowanie na podstawie art. 440 k.p.c. w celu skierowania małżonków do mediacji, na którą wyrazili zgodę. W aktach znajduje się opracowana z udziałem pary mediatorów „Ugoda pozasądowa” o następującej treści:

„Ugoda pozasądowa zawarta w dniu 5 sierpnia 2010 r. pomiędzy (*dane stron*). Strony zawierają ugodę o następującej treści:

1. Powód zobowiązał się, że dla ratowania małżeństwa będzie spędzał więcej czasu z żoną – we dwoje, przez całą niedzielę, co najmniej raz w miesiącu i w dni powszednie po powrocie z pracy.

2. Pozwana zobowiązuje się do podjęcia wysiłku z pomocą specjalisty w zakresie pracy nad własnym problemem nadmiernego wydawania przez nią pieniędzy i zadłużania się. Ponadto będzie informowała męża o każdym piśmie formalnym, egzekwującym spłatę długów. Pozwana będzie też szczerze informować męża o miejscu swojego dłuższego pobytu poza domem (kilkugodzinnego).
3. Powód podejmie terapię w zakresie kontroli zachowań agresywnych. Nie będzie zachowywał się agresywnie wobec żony.
4. Pozwana nie przedłuży dodatkowej pracy w Mc Donaldzie (od września 2010 r.). Powód przekaze żonie pieniądze, jakie zarobiłaby w Mc Donaldzie na spłatę długów. Pozwana weekendy będzie spędzała z mężem.

Podpisy: powoda, pozwanej, mediatorów”.

Dnia 12 grudnia 2010 r. do Sądu wpłynął wniosek powoda o podjęcie zawieszono postępowania, bowiem pozwana nie wywiązała się z żadnego z warunków zawartej w toku mediacji ugody (powód nie informuje, czy on swoje zobowiązania wypełnił). W szczególności pozwana nie powróciła do mieszkania rodzinnego, a firmy windykacyjne nadal domagają się spłaty zaciągniętych przez nią kredytów.

Sąd podjął zwieszono postępowanie (art. 440 § 2 k.p.c. w zw. z art. 428 § 2 k.p.c.) w postanowieniu z dnia 13 grudnia 2010 r.

W aktach znajduje się podpisane przez strony w tym samym dniu, w którym odbyła się rozprawa w sprawie rozwodowej, pismo zatytułowane „Plan wychowawczy”. Wskazany dokument ma następującą treść:

„Plan wychowawczy. Porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów po rozwodzie sporządzone przez (*podano dane personalne i adresy małżonków*) rodziców małoletniej (*dane personalne*), miejsce urodzenia.

1. Władza rodzicielska: a) Rodzice oświadczają, że będą wnosić do Sądu Okręgowego w X o ustalenie w sprawie sygnatura akt [*nie wpisano* – E. H. – Ł.], że obojgu im będzie przysługiwać po rozwodzie pełnia władzy rodzicielskiej nad

(wpisano imiona i nazwiska córki) b) Rodzice oświadczają, że bieżące decyzje w sprawach dzieci będą podejmowane przez rodzica sprawującego w danym czasie opiekę nad dziećmi, w tym również decyzje wynikające z nagłych zdarzeń dotyczących życia zdrowia i bezpieczeństwa dzieci c) Rodzice oświadczają, że decyzje o istotnych sprawach w życiu dzieci będą podejmowane wspólnie przez oboje rodziców, a najważniejsze ustalenia zostaną zawarte poniżej w niniejszym rodzicielskim planie wychowawczym. 2. Edukacja a) Dzieci będą uczęszczać do szkół znajdujących się najbliżej miejsca zamieszkania matki b) Każde z rodziców będzie miało prawo kontaktować się z wychowawcą i zasięgać wszelkich informacji na temat dzieci. 3. Zdrowie a) Lekarzem pierwszego kontaktu będzie lekarz w przychodni [tu wpisano nazwę miejscowości, w której mieszka ojciec – E. H. – Ł.], b) Za okresowe badania i kontakty z lekarzem pierwszego kontaktu będzie odpowiedzialna matka c) Rozstrzygnięcia w innych istotnych dla zdrowia dzieci sprawach rodzice będą uzgadniać na bieżąco. 4. Dostęp do ważnych informacji dotyczących dzieci a) Oboje rodzice mają pełny dostęp do dokumentacji dotyczącej edukacji, opieki medycznej, sytuacji prawnej i dokumentacji dotyczącej innych ważnych aspektów życia dzieci b) Rodzice zobowiązują się do niezwłocznego informowania się nawzajem o każdej zmianie dotyczącej edukacji, opieki medycznej, zdrowia, sytuacji prawnej i innych ważnych aspektów życia dzieci. 5. Miejsce zamieszkania dzieci a) Rodzice ustalają, że miejscem zamieszkania dzieci jest każdorazowe miejsce zamieszkania matki [słowo matki przekreślono, dopisano „ojca” E. H. – Ł.], b) Rodzice zobowiązują się informować o każdorazowej zmianie miejsca pobytu dzieci dłuższego od 3 dni. 6. Kontakty ojca z dziećmi a) – tu 6 wykropkowanych linii przeznaczonych na dokonanie wpisu ustaleń – brak wpisu E. H. – Ł.), b) Ojciec będzie miał nieograniczony kontakt telefoniczny z dziećmi b) Matka będzie miała nieograniczony kontakt telefoniczny z dziećmi, w czasie, gdy dzieci będą przebywać pod jego opieką. 7. Rodzice zobowiązują się sami nie podważać autorytetu i dobrego imienia drugiego rodzica oraz nie pozwalać osobom trzecim by to robiły w obecności dziecka. 8. Trwałe zmiany niniejszego porozumienia wymagają pisemnej zgody obojga rodziców, za wyjątkiem zmian wynikających ze

zmiany miejsca zamieszkania matki. Miejscowość, data, podpis ojca, podpis matki”.

Na rozprawie, w dniu, w którym sąd orzekł rozwód, został przeprowadzony dowód z aktów stanu cywilnego, z przesłuchania stron oraz jednego świadka, brata powoda. Treść zeznań świadka była następująca: „Wiem czego sprawa dotyczy. Znam X (*X to Imię dziewczynki*). Dzieckiem opiekuje się babcia, ja z żoną. Raz na jakiś czas pozwana odwiedzi X. Powód opiekuje się dzieckiem jak wróci z trasy. X jest zdrowa. Chodzi do szkoły. Nie powtarzała żadnej klasy. Uczy się dobrze. Nie wiem dokładnie jakie oceny otrzymuje. Problemów wychowawczych nie sprawia, nie pali, nie bije kolegów. Ogółem z X jest wszystko w porządku”.

Sąd orzekł rozwód, pozostawił obojgu rodzicom władzę rodzicielską ustalając „miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu”. Stwierdził w sentencji wyroku, że nie ustala kontaktów matki z małoletnią.

Uwaga

1. Nie budzi wątpliwości, że zawarty w aktach plan wychowawczy nie został opracowany przez strony. Nie uwzględnia bowiem specyfiki stanu faktycznego sprawy. Jest to raczej skopiowany wzór, do którego wpisano dane personalne stron i ich wspólnej córki. Co więcej, wzór ten został opracowany z uwzględnieniem sytuacji ustalenia miejsca pobytu wspólnych dzieci u matki podczas, gdy małżonkowie ustalili, że córka ma przebywać z ojcem (w tym punkcie „planu” skreślono słowo „matki” dopisano „ojca”). Pozostałe punkty nie zostały w stosowny sposób zmienione. I tak np. porozumienie przewiduje, że córka będzie uczęszczać do szkół znajdujących się najbliżej miejsca zamieszkania matki, podczas gdy zapewne - z uwagi na zamieszkiwanie z ojcem (w innej miejscowości niż ta, w której mieszka matka) – dla małoletniej najwłaściwsze byłoby uczęszczanie do szkoły w miejscu zamieszkania, lub innej położonej najbliżej miejsca zamieszkania dziewczynki (a więc i miejsca zamieszkania jej ojca). Porozumienie przewiduje, między innymi, że za okresowe badania i kontakty z lekarzem pierwszego kontaktu będzie odpowiedzialna matka. Tymczasem lekarz pierwszego kontaktu ma

siedzibę w miejscowości, w której mieszka dziecko z ojcem. Realizacja wskazanego punktu porozumienia jest oczywiście możliwa, ale prawdopodobnie nie jest to rozwiązanie optymalne.

2. Można domniemywać, że gdyby pomiędzy rodzicami powstał spór, to wykonanie porozumienia prowadziłyby do zmiany sytuacji, która była między stronami uzgodniona w chwili wyrokowania w sprawie rozwodowej. Można zaś domniemywać, że takiej konsekwencji strony (a co najmniej ojciec, który - dzięki zamieszkiwaniu z córką - był *de facto* rodzicem „kierującym” procesem wychowawczym) nie brały pod uwagę.
3. W konsekwencji istnienie tego planu (przy założeniu stosowania się do niego stron) może być zarzewiem przyszłych sporów pomiędzy rodzicami, przed którymi sporządzenie „planu wychowawczego” miało chronić.

Przypadek trzeci

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1971 r.

Żona urodzona w 1974 r.

Żona ma wykształcenie wyższe ekonomiczne, mąż średnie techniczne. Oboje pracują. Zarobki miesięczne netto żony 3.000 zł, brak informacji o wysokości zarobków męża. Oboje małżonkowie mieszkają w mieście liczącym 126 tys. Mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 02.10.1999 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 18.08.2010 r.

Małżonkowie nie korzystali z pomocy pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 12.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi jedno dziecko, syn urodzony 6 grudnia 1999 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Żona wniosła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej nad synem z ustaleniem miejsca jego pobytu przy matce. W uzasadnieniu wskazała, że poważniejsze nieporozumienia w małżeństwie rozpoczęły się przed trzema laty, od roku ustało pożycie intymne i coraz częściej miały miejsca nieporozumienia i kłótnie. Pozwany opuścił mieszkanie rodzinne przed dwoma miesiącami. Powódka oceniła, że rozkład pożycia małżeńskiego jest zupełny i nieodwracalny.

Pozwany przedstawił swoje stanowisko w odpowiedzi na pozew mającej formę formularza odpowiedzi na pozew o rozwód lub separację, z różnymi wariantami stanowiska strony pozwanej, które odpowiadający na pozew powinien zakreślić.

Formularz zawierał warianty stanowisk do wyboru (z zależności od zagadnienia, którego dotyczyła odpowiedź od 2 do 6) odnośnie następujących kwestii (nazwy i kolejność zagadnień zgodna z formularzem): „stanowisko w przedmiocie żądania rozwodu, orzeczenie o winie, kto ponosi winę za rozkład pożycia małżeńskiego, stanowisko w przedmiocie władzy rodzicielskiej, stanowisko w przedmiocie alimentów, czy małżonkowie mieszkają w jednym mieszkaniu? Jeśli małżonkowie mieszkają razem to czy istnieje potrzeba dokonania podziału mieszkania do korzystania? Inne żądania zgłaszane przez pozwanego/pozwaną w sprawie rozwodowej lub o separację lub ustosunkowanie się do żądań zgłoszonych przez powoda/powódkę (np. żądania zasądzenia alimentów od współmałżonka, podziału majątku wspólnego, czy eksmisji współmałżonka). Wnioski procesowe, wnioski dowodowe (np. świadkowie, których pozwany/pozwana chciałaby przesłuchać, przedkładane dokumenty, wnioski o zażądanie informacji przez Sąd, załączanie akt, informacje dotyczące wyznaczenia rozprawy - przykładowo planowane urlopy, pobyty w sanatoriach, wyjazdy za granicę, trudności komunikacyjne, jak niemożność dojechania na określoną godzinę lub powrotu o którejś godzinie), okoliczności faktyczne (krótkie ustosunkowanie się do twierdzeń strony przeciwnej) podpis pozwanego/pozwanej”.

Pozwany nie dokonywał wpisów, jedynie zakreślił warianty odpowiedzi wyrażające aprobatę dla stanowiska wypowiedzianego w pozwie we wszystkich kwestiach, które podniosła powódka.

Sąd przeprowadził dowód z odpisów aktu małżeństwa i urodzenia dziecka, przesłuchania jednego świadka. Zeznania świadka zostały spisane w 4 wersach protokołu i mają następującą treść: „Wiem czego sprawa dotyczy. Znam X (X= imię syna stron), widuję go często tj. 3 razy w miesiącu. Dzieckiem opiekuje się powódka. Ona jest dobrą matką, nie zaniedbuje opieki nad dzieckiem. X jest zdrowy. Chodzi do

szkoły. Uczy się dobrze. Nie sprawia problemów wychowawczych, nie bije kolegów, nie pali papierosów”.

Po przesłuchaniu świadka sąd zarządził przerwę, a po przerwie strony przedstawiły „plan wychowawczy”. W aktach znajduje się ten dokument. „Plan wychowawczy” przedstawiony przez strony ma dokładnie taką treść jak zacytowana przy opisie poprzedniego przypadku, z datą tożsamą z datą rozprawy, po której zamknięciu Sąd orzekł rozwód. Nie zostały wypełnione rubryki dotyczące ustalenia kontaktów ojca z synem. Nie nastąpiło uściślenie, że plan dotyczy jednego dziecka, a nie dzieci.

Treść przesłuchania stron była równie lakoniczna jak zeznanie świadka. Każde z małżonków poinformowało, że jest związane z innym partnerem życiowym. W obu zeznaniach były identyczne fragmenty o treści: „Nie kocham męża/żony. Nie chcę do niego/do niej wrócić. Jestem związana z innym mężczyzną /związany z inną kobietą.”

Sąd orzekł rozwód powierzając obojgu rodzicom władzę rodzicielską nad synem ustalając każdorazowe miejsce pobytu dziecka przy matce. W sentencji wyroku znalazło się stwierdzenie „Nie ustala kontaktów powoda z małoletnim”.

8. Pisemne porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i o kontaktach z dzieckiem po rozwodzie

Przypadek pierwszy

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1984 r.

Żona urodzona w 1984 r.

Żona wykształcenie średnie, mąż zawodowe. Żona pracuje jako sprzedawca z wynagrodzeniem netto 1.100 zł. Mąż, z zawodu stolarz, pracuje sezonowo, jako pracownik rolny we Włoszech uzyskując zarobki w wysokości netto 700 euro. Oboje w Polsce mieszkają na wsi (w różnych miejscowościach).

Data zawarcia małżeństwa – 19.05.2007 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 22.09.2010 r.

Żona była reprezentowana przez pełnomocnika procesowego – adwokata, mąż ustanowił pełnomocnika do doręczeń (swego ojca).

Rozwód orzeczony – 24.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi syn urodzony 26.09.2007 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wносиła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego i pozostawienie obojgu rodzicom równej władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu syna przy niej. Jako przyczynę rozkładu pożycia wskazała brak uczuć (małżeństwo zawarte w konsekwencji ciąży) oraz rozłączenia małżonków będące konsekwencją pracy pozwanego za granicą. Od maja 2010 r. (upływ 4 miesięcy poprzedzał wniesienie pozwu o rozwód) także podczas pobytu pozwanego w Polsce strony mieszkają oddzielnie.

Pozwany uznał żądania pozwu z wyjątkiem wysokości alimentów dla syna. W sprawie były sporne tylko kwestie majątkowe, pośrednio rzutujące na możliwości zarobkowe pozwanego traktowane jako podstawa dla ustalenia świadczeń alimentacyjnych.

W dniu rozprawy strony zawarły porozumienie spisane odręcznie, podpisane przez nie, o następującej treści:

„Porozumienie dotyczące wykonywania władzy rodzicielskiej nad małoletnim (dane dziecka).

1. Strony zgodnie ustalają, że obojgu będzie przysługiwać władza rodzicielska nad małoletnim synem (dane dziecka), a miejsce zamieszkania dziecka będzie przy matce (dane matki).
2. Kontakty pomiędzy ojcem (dane ojca) a małoletnim synem (dane syna) będą odbywały się w miejscu zamieszkania dziecka w czasie i warunkach uzgodnionych przez strony odpowiednio wcześniej, w tym świąt i wakacji [tekst oryginału – E. H - Ł].
3. Strony zobowiązują się do wspólnego decydowania o warunkach i sposobie kształcenia dziecka, zaś decyzje co do sposobu leczenia będzie podejmowała matka.
4. Pozwany (dane ojca) zobowiązuje się do płacenia na dziecko regularnie alimentów w wysokości ustalonej przez sąd

Podpis matki, podpis ojca.”

Sąd orzekając rozwód w sentencji wyroku ustalił: „II powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnim (dane dziecka) obojgu rodzicom, ustalając miejsce pobytu małoletniego dziecka przy matce, zgodnie z porozumieniem zawartym w dniu 24 stycznia 2004 r. (..) IV. Ustala kontakty pozwanego z małoletnim (dane dziecka) w ten sposób, że będą one odbywały się w miejscu zamieszkania dziecka w czasie i warunkach uzgodnionych przez strony odpowiednio wcześniej, w tym również w okresie świąt i wakacji, zgodnie z porozumieniem z dnia 24 stycznia 2011 r.”

Uwaga:

Sformułowanie sentencji wyroku stwarza wrażenie, że strony zawarły precyzyjne, szczegółowe ustalenia odnośnie do wykonywania władzy rodzicielskiej oraz kontaktów i dlatego Sąd odsyła do tego porozumienia tym samym aprobuje je, jako zgodne z dobrem dziecka i stwarzające domniemanie, że rodzice będą współdziałać w sprawach dziecka. Treść porozumienia zaś nie jest w istocie obszerniejsza od zapisu w sentencji wyroku.

Przypadek drugi

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1966 r.

Żona urodzona w 1973 r.

Żona wykształcenie wyższe, mąż średnie zawodowe. Żona pracuje w fundacji i w Regionalnej Izbie Gospodarczej z łącznym wynagrodzeniem netto 2.100 zł. Mąż wykonuje zawód mechanika zyskując zarobki w wysokości netto 2.800 zł miesięcznie bez premii, a z premią (nie w każdym miesiącu) 4.000 zł. Oboje mieszkają w mieście liczącym 47.557 mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 24.07.1993 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 19.11.2010 r.

Małżonkowie nie byli reprezentowani przez pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 20.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi córka urodzona 22.06.1997 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wnosila o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego i o pozostawienie obojgu rodzicom równej władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu córki przy niej. Jako przyczynę rozkładu pożycia wskazała wygaśnięcie uczuć związane z odmiennymi celami życiowymi i różnicą

charakterów, a także brak akceptacji dla jej osoby ze strony teściowej. Wskazała, że mimo zajmowania tego samego mieszkania małżonkowie od 9 lat pozostają w separacji faktycznej. Ustało wspólne pożycie. Pozwany stołuje się u swojej matki, małżonkowie mają oddzielne konta bankowe. Każde z nich wyłącznie samodzielnie zarządza wynagrodzeniem za pracę. Nie spędzają razem wolnego czasu. Małżeństwo było utrzymywane wyłącznie z uwagi na dobro córki. Zważywszy, iż - z uwagi na osiągnięty wiek (13 lat) - aktualnie dostrzega ona stan rozkładu pożycia rodziców i zaakceptowała prawdopodobne rozwiązanie ich małżeństwa, powódka zdecydowała o wniesieniu pozwu, szczególnie że małżonkowie zgodnie współuczestniczą w wychowaniu córki i przypuszcza, że to się nie zmieni. Córka więcej czasu spędza z matką, której udział w wychowywaniu dziecka jest większy niż ojca, ale jest jednakowo związana z obojgiem rodziców.

Pozwany uznał wszystkie żądania pozwu i jego uzasadnienie, z taką jedynie różnicą, że jedną z przyczyn rozkładu pożycia, w jego ocenie, był „nadmiernie impulsywny” charakter żony.

Oboje małżonkowie stwierdzili, że nie są związani z nowymi partnerami, ale nie żywią wobec siebie uczuć i nie przewidują aby to się zmieniło.

Sąd przesłuchał małżonków oraz jednego świadka, brata powódki, który potwierdził okoliczności podane w uzasadnieniu pozwu.

Sąd w formie postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym wezwał powódkę do wskazania w terminie 7 dni, czy między małżonkami istnieje porozumienie co do sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej i kontaktów po rozwodzie. We wskazanym terminie strony zawarły porozumienie, którego tekst został zamieszczony w aktach sprawy. Brzmi ono następująco:

„Porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów zawarte w dniu 22.12.2010 r. pomiędzy (*nazwiska stron*) o następującej treści.

Strony zgodnie oświadczają, iż w ramach porozumienia o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z małoletnim dzieckiem, córką (*imię dziecka*) po rozwodzie:

1. wnoszą o powierzenie władzy rodzicielskiej nad małoletnią obojgu rodzicom,
2. ustalają, iż miejscem zamieszkania małoletniej będzie miejsce zamieszkania matki,
3. oświadczają, iż na tle wykonywania kontaktów z małoletnią córką nie ma między nimi sporu i nie wnoszą o szczegółowe uregulowanie zasad utrzymywania tych kontaktów w wyroku rozwodowym, przy czym powódka (*dane powódki*) oświadcza, iż nie będzie utrudniała pozwanemu (*dane pozwanego*) kontaktów z małoletnią córką stron,
4. w ramach wykonywania władzy rodzicielskiej strony ustalają, że decyzje we wszystkich ważniejszych sprawach małoletniej córki (*imię córki*) będą podejmować wspólnie kierując się dobrem dziecka i uwzględniając w miarę możliwości jej rozsądne życzenia. Dotyczy to w szczególności: sposobu wychowania, leczenia, organizowania wypoczynku i wyjazdów, rozwijania zainteresowań, uczestnictwa w dodatkowych zajęciach, wyboru szkoły, wykształcenia i wyboru zawodu.
5. W sytuacjach nagłych każde z rodziców będzie mogło samodzielnie podjąć decyzje w sprawie dotyczącej małoletnich dzieci [*tak w tekście, mimo iż chodzi o jedno dziecko – E.H.-Ł.*], zwłaszcza w razie niemożności skontaktowania się z byłym małżonkiem.

Podpisy stron”.

Sąd orzekł rozwód. Na temat winy rozkładu pożycia małżeńskiego nie wypowiedział się w sentencji wyroku. Wykonywanie władzy rodzicielskiej powierzył obojgu rodzicom ustalając, iż „miejscem zamieszkania dziecka będzie miejsce zamieszkania matki”. Zawarł w sentencji wyroku stwierdzenie, że nie orzeka o kontaktach pozwanego z córką.

Uwagi:

Odnosić należy, że sąd zwrócił się do powódki z zapytaniem, czy zostało zawarte porozumienie stron w sprawie władzy rodzicielskiej i kontaktów po rozwodzie. Nie była to powszechna praktyka w zbadanych sprawach (także w aktach tego sądu, który rozpoznał zrelacjonowaną sprawę). Porozumienie zostało zawarte w formie pisemnej i przedstawione sądowi.

Porozumienie, podobnie jak w poprzednio opisanej sprawie, ma ogólnikowy charakter. Nie można, w związku z tym wykluczyć, że każda ze stron podpisując go inaczej rozumiała poszczególne punkty (np. sposób wychowania). Nie został w nim przewidziany sposób rozwiązywania kwestii spornych, o ile takowe zaistniałyby w przyszłości.

9. Porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie w formie uzgodnienia ustnego, którego wyniki przedstawiono w piśmie procesowym jednej ze stron, a druga strona wyraziła ich akceptację podczas rozprawy

Opis przypadku

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1977 r.

Żona urodzona w 1981 r.

Żona wykształcenie średnie, mąż zawodowe. Żona prowadzi działalność gospodarczą (nauka jazdy samochodem) z dochodem miesięcznym 1.200 zł, mąż pracuje osiągając wynagrodzenie 1.260 zł netto. Oboje mieszkają na wsi (w różnych miejscowościach).

Data zawarcia małżeństwa – 28.04.2001 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 17.07.2008 r.

Oboje małżonkowie byli reprezentowani przez pełnomocników procesowych, adwokatów.

Rozwód orzeczony – 17.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi dwóch synów urodzonych 08.07.2001 r. oraz 20.05.2004 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wносиła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego i pozostawienie obojgu rodzicom równej władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu synów przy niej. Jako przyczynę rozkładu pożycia małżeńskiego wskazała nieuzasadnioną zazdrość pozwanego.

Pozwany w odpowiedzi na pozew żądał orzeczenia rozwodu z winy żony, pozostawienie obojgu rodzicom równej władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu dzieci przy ojcu. Jako przyczynę rozkładu pożycia małżeńskiego wskazał naruszenie przez żonę obowiązku wierności, które przybrało formę stałego związku z określonym partnerem, którego dane personalne zostały wskazane. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy potwierdził twierdzenie pozwanego.

W czasie długotrwałego spornego procesu ulegała zmianom sytuacja faktyczna odnośnie do sprawowania osobistej pieczy nad dziećmi (w pewnych okresach główny ciężar pieczy spoczywał na ojcu i jego matce, w pewnych okresach wyłącznie na żonie), która w znacznej mierze zależała od tego, czy żona była aktywna zawodowo. Po upływie roku od wpływu pozwu rozwodowego powódka urodziła kolejnego syna i wystąpiła o zaprzeczenie ojcostwa męża, a sąd ustalił, że mąż nie jest ojcem tego dziecka. Narodziny dziecka pozamałżeńskiego były poprzedzone separacją faktyczną małżonków.

W sprawie przesłuchano licznych świadków. Trzykrotnie był przeprowadzony wywiad środowiskowy kuratora rodzinnego w miejscu zamieszkania małżonków, oraz dowód z opinii biegłych z ROD – K „na okoliczność stwierdzenia czy orzeczenie rozwodu nie jest sprzeczne z dobrem małoletnich dzieci, które z rodziców daje lepsze gwarancje prawidłowego wykonywania władzy rodzicielskiej, czy zasadne jest ustalenie miejsca pobytu przy jednym z nich, jeżeli tak to, przy którym, ewentualnie czy konieczne jest powierzenie wykonywania władzy rodzicielskiej jednemu z nich, ponadto czy konieczne jest ustalenie kontaktów rodziców z dziećmi, ewentualnie czy konieczne są inne środki opiekuńcze w kwestii powierzenia władzy rodzicielskiej”.

Biegli z ROD – K odpowiedzieli, że proponują orzeczenie rozwodu i powierzenie ojcu wykonywania władzy rodzicielskiej (bo on daje lepsze gwarancje prawidłowego jej wykonywania) z jednoczesnym ograniczeniem władzy rodzicielskiej matki. „Z uwagi

na zaburzone relacje między stronami wskazane jest ustalenie sposobu kontaktów matki z małoletnimi w miejscu pobytu dzieci, w celu ustabilizowania sytuacji życiowej i emocjonalnej dzieci”.

Reakcją powódki na żądanie ustalenia jej wyłącznej winy było żądanie orzeczenia rozwodu z winy męża. Uzasadniając to żądanie wskazała, że mąż podporządkowywał ją sobie, zakazywał aktywności zawodowej, poniżał, obrażał w obecności dzieci, nadużywał alkoholu i pod jego wpływem był agresywny i napastliwy.

Po upływie 25 miesięcy od wszczęcia postępowania strony uzgodniły stanowiska w formie ustnej, poza procesem, a pełnomocnik procesowy powódki w piśmie procesowym z dnia 17.08.2010 r. przedstawił zmodyfikowane w stosunku do stanu wcześniejszego żądania powódki. Były one następujące:

1. orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego,
2. pozostawienie obojgu rodzicom równej, pełnej władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu synów przy ojcu,
3. ustalenie kontaktów matki z dziećmi w następujący sposób: w co drugi weekend od godziny 16 w piątek do godziny 18 w niedzielę matka będzie spędzała z dziećmi poza miejscem ich stałego pobytu, w każdy wtorek i czwartek od godz. 16 do 18 matka będzie spotykała się z synami w miejscu ich pobytu, Święta Bożego Narodzenia w jednym roku matka będzie spędzała z dziećmi od godz. 18 w Wigilię do godz. 18 I dnia świąt, a w kolejnym roku będzie spędzała z dziećmi w dniu Wigilii dwie godziny (od godz. 16 do godz. 18) oraz II dzień świąt od godz. 10 do godz. 18, w jednym roku matka będzie spędzała z dziećmi pierwszy dzień Świąt Wielkanocnych od godz. 10 do godz. 18, a w kolejnym roku drugi dzień tych świąt w takich samych godzinach, każdego roku dzieci będą spędzały z matką 4 tygodnie podczas wakacji (2 tygodnie w lipcu i 2 tygodnie w sierpniu) oraz jeden tydzień ferii zimowych,

4. matka będzie świadczyła do rąk ojca alimenty na każdego z synów w kwocie 150 zł miesięcznie (razem 300 zł).

Podczas najbliższej rozprawy pełnomocnik powódki ponowił stanowisko wypowiedziane w omówionym piśmie procesowym, a pełnomocnik pozwanego oświadczył, że strona pozwana wyraża zgodę na te żądania i pozwany wnosi tak jak powódka w tymże piśmie.

Sąd orzekł rozwód uwzględniając w pełni uzgodnione w opisany sposób żądania stron. Nie powoływał się na porozumienie, ale zawarł w sentencji wyroku rozstrzygnięcia dokładnie zgodne ze stanowiskiem stron (w tym opisując sposób kontaktów tak jak uczyniły to strony w uzgodnionym stanowisku).

10. Porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie w formie uzgodnienia ustnego, którego wyniki przedstawiono w pozwie, a strona pozwana zaakceptowała je w formie pisma procesowego

Opis przypadku

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1950 r.

Żona urodzona w 1967 r.

Mąż ma wykształcenie średnie techniczne, brak informacji o wykształceniu żony. Brak informacji o aktywności zawodowej i dochodach małżonków. Żona przebywa od 4 lat w Wielkiej Brytanii (prawdopodobnie tam pracuje). Małżonkowie ostatnio wspólnie zamieszkiwali w mieście wojewódzkim, w którym nadal mieszka mąż.

Data zawarcia małżeństwa – 28.02.1986 r.

Pozew męża o rozwód wpłynął do sądu – 16.09.2010 r.

Mąż był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego.

Rozwód orzeczony – 31.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi pełnoletnia córka i małoletni syn urodzony 13.12.1998 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powód wnosił o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego i o pozostawienie obojgu rodzicom równej władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu syna przy nim. Jako przyczynę rozkładu pożycia małżeńskiego wskazał czteroletnią separację faktyczną wynikającą w wyjeździe żony do Wielkiej Brytanii, gdzie stale przebywa odwiedzając jedynie rodzinę w kraju.

W pozwie sporządzonym przez radcę prawnego zostało zawarte uzgodnienie stron w przedmiocie równej władzy rodzicielskiej, w którym zostały zamieszczone następujące propozycje:

1. Miejscem zamieszkania małoletniego (dane dziecka) będzie każdorazowe miejsce zamieszkania ojca.
2. Kontakty z dzieckiem nie obejmują żadnych ograniczeń, mogą odbywać się bezpośrednio i na odległość za pomocą wszelkich środków komunikacji.
3. Widywanie się matki z dzieckiem odbywać się będzie bez ograniczeń, po uzgodnieniu z ojcem terminów spotkań, celem zapewnienia bytności dziecka na spotkaniach.
4. Dokumenty dziecka znajdować się będą u ojca.
5. Decyzje dotyczące dalszego wykształcenia i wyboru zawodu dziecka strony będą podejmować wspólnie.
6. Za kontakty ze szkołą, do której uczęszcza małoletni odpowiedzialny jest ojciec.
7. Decyzje dotyczące sposobu leczenia dziecka w przypadku a) poważnej choroby strony podejmować będą wspólnie, b) drobnej choroby (np. przeziębienie) podejmować będzie ojciec, przy uwzględnieniu opinii matki.
8. Ojciec jest odpowiedzialny za zapewnienie dziecku bieżącej opieki medycznej (rutynowe badania medyczne, dentystryczne, szczepienia itp.)

(..) Ponieważ pozwana zmuszona była do nagłego wyjazdu z Polski, strony nie zawarły porozumienia, o którym wyżej mowa w formie pisemnej, a jedynie dokładnie ustaliły jego treść i postanowiły, iż po otrzymaniu odpisu pozwu pozwana potwierdzi pisemnie treść porozumienia. Z tych względów powód prosi o dopuszczenia takiej procedury porozumienia między stronami”.

W aktach znajduje się własnoręcznie sporządzone (odręczne) pismo pozwanej, z poświadczonym notarialnie jej podpisem, z dnia 13 września 2010 r., zatytułowane „oświadczenie” zawierające zgodę na rozwód „za porozumieniem stron” bez ustalania winy rozkładu pożycia oraz na ustalenie miejsca pobytu dziecka przy ojcu pod wskazanym adresem.

Należy odnotować, że pozew rozwodowy nosi tę samą datę co oświadczenie pozwanej, choć do sądu wpłynął 3 dni później.

Pozwana w odpowiedzi na pozew oświadczyła, co następuje: „1. Wyrażam zgodę na rozwód. 2. Uznaję twierdzenia pozwu za prawdziwe i nie zgłaszam żadnych zarzutów. 3. Nie ustanawiam pełnomocnika z wyboru zamieszkałego w Polsce”.

Jednocześnie pozwana poinformowała, że nie może stawić się na rozprawie i wnosi o jej przeprowadzenia, mimo tej nieobecności

Sąd przesłuchał powoda. Nie były przeprowadzane inne dowody (poza dowodem z odpisu akt stanu cywilnego).

Sąd orzekł rozwód, powierzył wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom „ustalając miejsce zamieszkania małoletniego przy ojcu” oraz stwierdził: „ustala, że pozwana będzie miała prawo do nieograniczonych kontaktów z synem”.

11. Porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie w formie uzgodnienia podczas rozprawy stanowiącego modyfikację propozycji zawartej w pisemnej odpowiedzi na pozew

Opis przypadku

Informacje o małżonkach i o małżeństwie

Mąż urodzony w 1978 r.

Żona urodzona w 1983 r.

Oboje małżonkowie mają wykształcenie wyższe, oboje w czasie postępowania byli bezrobotni bez prawa do pobierania zasiłku, mieszkali każde ze swoimi rodzicami korzystając z ich pomocy materialnej. Żona mieszkała w mieście wojewódzkim, mąż w mieście liczącym 8 tys. mieszkańców.

Data zawarcia małżeństwa – 10.02.2007 r.

Pozew żony o rozwód wpłynął do sądu – 30.07.2010 r.

Oboje małżonkowie byli reprezentowani przez profesjonalnych pełnomocników procesowych.

Rozwód orzeczony – 31.01.2011 r., kontroli instancyjnej nie było.

Informacje o dzieciach

Z małżeństwa pochodzi małoletni syn urodzony 06.07.2007 r.

Wybrane elementy stanu faktycznego i przebiegu postępowania w sprawie

Powódka wносиła o orzeczenie rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia małżeńskiego, pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu dziecka przy matce oraz o zawieszenie tak ustalonej władzy rodzicielskiej ojca na czas jego pobytu za granicą.

Twierdziła, że małżonkowie prawie nie mieszkali razem ze względu na pobyt i pracę męża w Wielkiej Brytanii, co osłabiło więzi między nimi i doprowadziło do rozkładu pożycia małżeńskiego.

W sporządzonej przez adwokata odpowiedzi na pozew pozwany także żądał orzeczenia rozwodu bez ustalania winy rozkładu pożycia oraz pozostawienie obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej z ustaleniem miejsca pobytu dziecka przy matce i orzeczenia o kontaktach w następujący sposób: ojciec będzie spotykał się z synem w każdą drugą i czwartą niedzielę miesiąca z możliwością zabierania syna poza mieszkanie matki, oraz pod wyłączną pieczę ojca syn będzie przebywał przez tydzień w okresie ferii zimowych, przez 2 tygodnie w okresie wakacji, oraz przez 2 dni w okresie Świąt Bożego Narodzenia i przez 2 dni w okresie Świąt Wielkiej Nocy.

Pozwany twierdził, że powrócił z Wielkiej Brytanii, gdzie pracował jako kucharz, mimo że jest magistrem ekonomii, aby ratować małżeństwo, bowiem żona po półrocznym wspólnym pobycie tam zdecydowała jednostronnie o powrocie do kraju.

Najbardziej sporną kwestią między małżonkami podczas procesu był zakres przyczyniania się męża do kosztów utrzymania żony i syna. Powódka wносиła w trybie zabezpieczenia o zasądzenie 1.300 zł miesięcznie. Sąd Okręgowy udzielił zabezpieczenia w kwocie 1.000 zł, co zaskarżył pozwany, a Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżone postanowienie obniżając świadczenie pozwanego do 500 zł miesięcznie.

Sąd wezwał strony do pojednania, ale małżonkowie zgodnie wnosili o orzeczenie rozwodu, oraz (zgodnie z treścią protokołu) oświadczyli, że doszli do porozumienia,

aby został orzeczony rozwód bez ustalenia winy, władza rodzicielska nadal przysługiwała obojgu rodzicom z ustaleniem miejsca pobytu syna przy matce. Co do kontaktów punktem wyjścia była propozycja pozwanego w odpowiedzi na pozew, ale została zmodyfikowana w następujący sposób: do końca sierpnia 2011 r. spotkania ojca z synem w każdą drugą i czwartą sobotę miesiąca od godz. 12 do 16 w mieszkaniu matki, potem z uprawnieniem ojca do zabierania dziecka do siebie. Ojciec będzie zabierał do siebie dziecko w każdy drugi dzień Świąt Bożego Narodzenia oraz w każdy drugi dzień Świąt Wielkanocnych.

Sąd orzekł rozwód, a w sentencji wyroku zamieścił rozstrzygnięcie o władzy rodzicielskiej i kontaktach ojca z synem dokładnie takie, jak w przytoczonym porozumieniu. W sentencji wyroku Sąd jednak nie powołał się na porozumienie rodziców.

V. Najistotniejsze ustalenia i wnioski

1. Orzecznictwo zbadanych sądów odnośnie do rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej rozwodzących się rodziców, jest **zróznicowane**, co świadczy o rozbieżności wykładni art. 58 § 1 i art. 58 § 1a k.r.o. Pozostawianie w wyroku rozwodowym równej władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom – rozwiedzionym małżonkom wystąpiło zaledwie w 3,9% wyroków wydanych przez Sąd Okręgowy w Częstochowie oraz aż w 84,5% wyroków wydanych przez Sąd Okręgowy w Łodzi.
2. Sądy we wszystkich przypadkach pozostawienia władzy rodzicielskiej obojgu rozwiedzionym małżonkom określiły miejsce pobytu (zamieszkania) dzieci. Tylko w jednym przypadku orzeczono o tzw. pieczy „naprzemiennej” (dwóch synów stron: starszy dziewięcioletni i młodszy liczący 6 lat i 9 miesięcy w okresach jednotygodniowych mieli przebywać u każdego z rodziców).
3. Sporadycznie nastąpiło rozdzielenie rodzeństwa przez powierzenie bezpośredniej pieczy nad jednym dzieckiem matce, a nad drugim ojcu. Nigdy jednak orzeczenie sądu nie „wykreowało” rozdzielenia, a jedynie „legalizowało” istniejący stan faktyczny, który trwał od kilku miesięcy do nawet 8 lat w okresie poprzedzającym orzeczenie rozwodu.
4. Spośród wszystkich zbadanych 605 przypadków orzeczenia rozwodu małżeństwa stron mających wspólne małoletnie dzieci pełną równą władzę rodzicielską sądy pozostawiły w 257 przypadkach, a więc w 42,5% rozstrzygnięć. Oczekiwanie ustawodawcy, że zmiana stanu prawnego spowoduje **radykalne zmniejszenie** liczby takich rozstrzygnięć nie spełniło się. Konstatacja ta dotyczy praktyki większości zbadanych sądów.
5. Wysoce prawdopodobne jest przypuszczenie, że nowe rozwiązanie okazało się zachętą do wnioskowania o pozostawienie władzy rodzicielskiej obojgu małżonkom i przyczyniło się do zwiększenia udziału takich rozstrzygnięć w wyrokach orzekających rozwód wydanych w poszczególnych sądach okręgowych (pozostawienie obojgu rozwiedzionym rodzicom władzy

rodzicielskiej nad wspólnymi dziećmi nastąpiło aż w 84,5% wyroków rozwodowych Sądu Okręgowego w Łodzi, w 74,5% wyroków Sądu Okręgowego w Siedlcach, w 73,9% wyroków Sądu Okręgowego w Białymstoku, w 61,3 % wyroków Sądu Okręgowego w Rzeszowie, w 49,3% wyroków Sądu Okręgowego w Kielcach).

6. Większość sądów, których orzeczenia wydane w styczniu 2011 r. zostały zbadane, w sposób bardzo liberalny oceniała przesłanki przesądzające o możliwości pozostawienia obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej. Należy przypomnieć, że zgodnie z art. 58 § 1a k.r.o. pozostawienie w wyroku rozwodowym obojgu rozwiedzionym rodzicom władzy rodzicielskiej może nastąpić tylko, gdy łącznie zostaną wypełnione trzy przesłanki: *zgodny wniosek rodziców, przedstawienie przez nich porozumienia o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie oraz ocena sądu, że porozumienie to jest zgodne z dobrem dziecka i jest zasadne oczekiwanie, że rodzice będą współdziałać w sprawach dziecka*. Badanie wykazało co następuje.

a. Zawsze w przypadku orzeczenia o pozostawieniu władzy rodzicielskiej obojgu rozwiedzionym rodzicom była spełniona, w sposób niebudzący wątpliwości, tylko pierwsza z wymienionych przesłanek (zgodne stanowisko małżonków o zachowaniu przez nich równej, pełnej władzy rodzicielskiej).

b. Porozumienia sporadycznie miały formę pisemną. W większości przypadków zgodne stanowisko co do pozostawienia władzy rodzicielskiej obojgu małżonkom i ich zapewnienie, że w sprawach dziecka są zgodni (nawet bez zaprotokołowania powyższego jako „porozumienia”) było kwalifikowane, jako „porozumienie” (w 65% zbadanych spraw).

c. Sporadycznie były przeprowadzone dowody pozwalające na weryfikację braku zagrożenia dobra dzieci (np. z opinii ROD - K) oraz umożliwiające rzetelną prognozę, co do prawdopodobieństwa

zgodnego współdziałania rodziców po rozwodzie w sprawach dzieci. W większości spraw postępowanie dowodowe mające przesądzić taką weryfikację było „symboliczne” (przesłuchanie najczęściej tylko jednego świadka, zwykle związanego ze stroną powodową, który wyrażał w sposób bardzo ogólnikowy swoją opinię na temat braku konfliktu stron w sprawach dotyczących wspólnych dzieci).

7. W żadnym przypadku, nawet gdy porozumienie zostało sporządzone w formie pisemnej, nie obejmowało pełnego katalogu zagadnień składających się na treść władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem (a powinno obejmować nie mniej niż 40 pozycji dotyczących pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz co najmniej trzech podstawowych form kontaktów z dzieckiem). Niezależnie od tytułu porozumienia, jego szczegółowość i precyzja były dalekie od teoretycznych prognoz i pierwowzoru porozumienia (amerykańskiego planu wychowawczego). Badanie potwierdziło obserwację praktyków, iż *„sędziowie wykazują niekiedy skłonność do akceptowania porozumień rodziców o znacznym poziomie ogólności, które nie regulują wielu istotnych kwestii”⁵⁰*.
8. Porozumienia, które były sporządzone w formie pisemnej, niezależnie od nadanego im przez strony tytułu, zawsze były bardzo syntetyczne i najczęściej były przygotowane z wykorzystaniem elementów jednego z wzorów porozumienia (planu wychowawczego) dostępnych w Internecie.
9. Sporadycznie małżonkowie korzystali z pomocy mediatora lub biegłego z ROD – K. Powyższe przemawia za potrzebą dostarczenia zainteresowanym jednolitego wzoru porozumienia zawierającego katalog wszystkich pożądaných elementów treści władzy rodzicielskiej i podstawowych form kontaktów z dzieckiem.
10. Jedynie w 25,5% wyroków było zawarte względnie precyzyjne orzeczenie o kontaktach.

⁵⁰ Taką ocenę „z perspektywy adwokata praktykującego w sprawach rodzinnych” wyraziła np. J. Kosińska – Wiercińska: Władza rodzicielska nad małoletnim dzieckiem w razie rozwodu rodziców na tle prawa amerykańskiego, Rodzina i Prawo 2011, nr 19, s. 29 - 30.

- a. W odróżnieniu od rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej, nie występowały zasadnicze różnice w orzecznictwie poszczególnych sądów odnośnie do sposobu i szczegółowości rozstrzygnięcia o kontaktach z dziećmi. W większości wyroków każdego z sądów pozytywne ustalenie kontaktów następowało rzadko. Maksymalnie często miało miejsce w orzeczeniach Sądu Okręgowego w Płocku (36% wyroków). Najrzadziej takie ustalenia wystąpiły w wyrokach Sądu Okręgowego w Łodzi (w 20% wyroków).
- b. W większości wyroków sądy wydawały rozstrzygnięcia negatywne („nie orzeka o kontaktach”) lub stwierdzały, że rodzic ma kontakty „nieograniczone”, co należy traktować jako brak rozstrzygnięcia.

Przedstawione wyniki badania skłaniają do sformułowania poniższych rekomendacji.

- **Celowe jest przeprowadzenie różnorodnych działań zmierzających do ujednoczenia orzecznictwa** (szkolenia, konferencje, spotkania dyskusyjne), w tym **opracowanie szczegółowego kwestionariusza „porozumienia”**, łatwo dostępnego np. na stronie internetowej sądu, zawierającego minimum kwestii, których ustalenie musi być zawarte w porozumieniu rodziców. Nie potwierdziło się, bowiem przypuszczenie wyrażone w literaturze, że w każdym sądzie będzie funkcjonował stosowny, szczegółowy kwestionariusz i praktyka jego stosowania (z uwzględnieniem rozwiązań kwestii szczegółowych) pozwoli na wybór optymalnego wzorca, któremu w przyszłości (po stosownej zmianie stanu prawnego) będzie nadana ranga normatywna.
- Wobec rozbieżności orzecznictwa co do wykładni pojęcia „*porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z dzieckiem*” - rozważenia wymaga zainteresowanie tą rozbieżnością podmiotu uprawnionego do przedstawienia jej do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu w formie tzw. abstrakcyjnego zagadnienia prawnego (art. 60 ustawy z dnia 23.11.2002 r. o Sądzie Najwyższym, tekst jednolity Dz. U. 2011, nr 126, poz. 714).